

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PEYZAJ DÜZENLEMELERİNİN KÜLTÜREL EKOSİSTEM
HİZMETLERİ BAĞLAMINDA İRDELENMESİ: AMASYA
YEŞİLİRMAK KIYISI ÖRNEĞİ

Şeyma Betül ALBAYRAK KILIÇASLAN

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Aysel ULUS

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Peyzaj Mimarlığı Programı

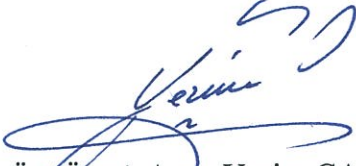
İSTANBUL-2018

Bu çalışma 17.12.2018 Tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Peyzaj Mimarlığı Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Dr.Öğr.Üyesi Aysel ULUS
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Orman Fakültesi

Dr.Öğr.Üyesi Ayça Yeşim ÇAĞLAYAN
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Orman Fakültesi

Dr.Öğr.Üyesi Nilüfer SEYİDOĞLU AKDENİZ
Uludağ Üniversitesi
Ziraat Fakültesi

20.04.2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 9/2 ve 22/2 maddeleri gereğince; Bu Lisansüstü teze, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa’nın abonesi olduğu intihal yazılım programı kullanılarak Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlemiş olduğu ölçütlere uygun rapor alınmıştır.

|

ÖNSÖZ

Çalışmamdaki değerli katkılarından dolayı danışmanım Dr.Öğr.Üyesi Aysel ULUS'a teşekkür ederim. Tezin yöntemi ve istatistik analizleri konusunda yardımcı olup, her adımda destek olan Prof.Dr. Mehmet Akif ZİYAGİL'e teşekkürü bir borç bilirim. Doç.Dr. Levent SANGÜN'e istatistik aşamasındaki yardımlarından dolayı teşekkür ederim. Ayrıca tezin son aşamasında yaptıkları değerli katkıları için Doç.Dr. Nilüfer SEYİDOĞLU AKDENİZ'e ve Dr. Öğr. Üyesi Ayça Yeşim ÇAĞLAYAN'a teşekkürlerimi sunarım. Dr. Öğr. Üyesi Doğanay YENER'e ve Arş. Gör. Selim BAYRAKTAR'a tezin her aşamasında verdikleri destek ve moral için minnettarım.

Beni büyük bir özveriyle bugünlere eriştiren ve hayatımın her safhasında bana koşulsuz şartsız destek veren sevgili anne ve babam Cahide ve Hamza ALBAYRAK'a, çocukluğumdan bu yana beni hiç yalnız bırakmayan ve her işimde bana omuz veren canım ağabeyim Kadir Duhan ALBAYRAK'a yürekten teşekkürler. Çalışmanın başından sonuna dek her an, verdiği büyük destekle en büyük yardımcım, hayattaki en büyük şansım değerli eşim Ömer Faruk KILIÇASLAN'a sonsuz teşekkürler.

Aralık 2018

Şeyma Betül ALBAYRAK
KILIÇASLAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
TABLO LİSTESİ.....	ix
SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ.....	xi
ÖZET.....	xii
SUMMARY.....	xiv
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL KISIMLAR.....	3
2.1. EKOSİSTEM HİZMETLERİ KAVRAMI VE SINIFLANDIRMASI.....	3
2.2. KÜLTÜREL EKOSİSTEM HİZMETLERİ KAVRAMI.....	4
2.2.1. Kültür ve Kültürel Peyzaj Kavramları.....	5
2.2.2. Kültürel Ekosistem Hizmetlerinin Sınıflandırılması.....	7
2.2.2.1. <i>Rekreasyon</i>	9
2.2.2.2. <i>Estetik Değerler</i>	10
2.2.2.3. <i>Yer Duygusu</i>	12
2.2.2.4. <i>Kültürel Miras Değerleri</i>	13
2.2.2.5. <i>Eğitim Değerleri</i>	15
2.2.2.6. <i>Manevi Değerler</i>	16
2.2.2.7. <i>İlham Değerleri</i>	16
2.3. KÜLTÜREL EKOSİSTEM HİZMETLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK POLİTİKALARINA KATKISI.....	17
2.4. KÜLTÜREL EKOSİSTEM HİZMETLERİNİN KENTSEL PEYZAJ İÇİN ÖNEMİ.....	18
3. MALZEME VE YÖNTEM.....	23
3.1. MALZEME.....	23
3.1.1. Çalışma Alanının Genel Tanıtımı.....	23
3.1.2. Çalışma Alanını Çevreleyen Kültürel Miras Öğeleri.....	29
3.1.2.1. <i>Somut Olmayan Kültürel Miras Öğeleri</i>	29

3.1.2.2. Somut Kültürel Miras Öğeleri	31
3.1.3. Çalışma Alanını Etkileyen Yeşilirmak'ın Kent ile İlişkisi.....	38
3.1.4. Çalışma Alanında Yürütülmekte Olan Projeler.....	39
3.1.5. Çalışma Alanının Peyzaj Düzenlemelerinin Genel Analizi	41
3.2. YÖNTEM.....	49
4. BULGULAR	54
4.1. KULLANICILARIN SOSYO-EKONOMİK YAPILARI VE ALAN KULLANIM ALIŞKANLIKLARINA İLİŞKİN BULGULAR	54
4.2. GÜVENİLİRLİK ANALİZİ BULGULARI	60
4.3. FAKTÖR ANALİZİ BULGULARI	61
4.4. MANN WHITNEY U ANALİZİ BULGULARI.....	67
4.4.1. Yaş Gruplarına Göre Erkek ve Kadınların Kültürel Ekosistem Hizmetleri Algı Düzeylerinin Karşılaştırması	67
4.4.2. Eğitim Düzeylerine Göre Erkek ve Kadınların Kültürel Ekosistem Hizmetleri Algı Düzeylerinin Karşılaştırması	69
4.4.3. Aile Aylık Gelir Düzeylerine Göre Erkek ve Kadınların Kültürel Ekosistem Hizmetleri Algı Düzeylerinin Karşılaştırması	72
4.5. SPEARMAN SIRA KORELASYONU ANALİZİ BULGULARI.....	75
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	80
KAYNAKLAR.....	87
EKLER	98
ÖZGEÇMİŞ	101

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 3.1: Çalışma alanının konumu (Koruma Amaçlı İmar Planı Analiz Raporu, 2017).....	24
Şekil 3.2: Cumhuriyet Dönemi'nde Amasya'nın kentsel yerleşim deseni (Gabriel, 1934; Şenol, 2010).....	24
Şekil 3.3: 20.yüzyılın başlarında Amasya (Şenol, 2010).....	27
Şekil 3.4: Ziya Paşa döneminde yol açmak için yıkılan tarihi yapılar (Şenol, 2010).....	28
Şekil 3.5: Ferhat ile Şirin Heykeli (Orijinal, 2018).....	31
Şekil 3.6: Çalışma alanının etrafında yer alan somut kültürel miras öğeleri	33
Şekil 3.7: Hazeranlar Konağı'nın Restore Edilmeden Önceki ve Sonraki Hali (Şenol, 2010).....	34
Şekil 3.8: İstasyon Köprüsü ve Çalışma Alanı Başlangıcı (Orijinal, 2018).....	35
Şekil 3.9: Gezi yolunu Hatuniye Mahallesi'ne bağlayan köprüler (Orijinal, 2018).....	36
Şekil 3.10: Cumhuriyet'in ilk yıllarında Yeşilirmak'taki Adacıklar ve Su Dolapları (Özdemir, 2013).	39
Şekil 3.11: Yalıboyu Evleri'nin Karşındaki Yanısıması projesinden bir örnek (Orijinal, 2018).....	40
Şekil 3.12: Amasya Yeşilirmak Sergi ve Müze Binası Lastik Bendi ve Yenilenebilir Enerji Çevre Peyzaj Düzenlemesi Yapımı Projesinden Görseller (Orijinal, 2018).	41
Şekil 3.13: Çalışma alanındaki Çınar türlerinden örnekler (Orijinal, 2018).....	42
Şekil 3.14: Şehzadeler Gezi Yolu'ndan rampa ve engelli kullanımına örnek (Orijinal, 2018).....	44
Şekil 3.15: Amasya tarihini yansıtan çeşitli sanat öğeleri (Orijinal, 2018).	45
Şekil 3.16: Gezi Yolu'ndaki amfi ve gösteri alanındaki konser (üstte), Su kotuna yaklaştıran basamaklar (ortada), Yayalaştırılan saatlerden örnekler (altta) (Orijinal, 2018).....	46

Şekil 3.17: Çalışma alanında kullanılan oturma birimlerinden örnekler (Orijinal, 2018).....	47
Şekil 3.18: Bisiklet yolu ve park alanı (Orijinal, 2018).....	48
Şekil 3.19: Çalışma alanındaki yeme içme olanakları (Orijinal, 2018).....	48
Şekil 3.20: Çalışma alanından görüşler (Orijinal, 2018).....	49

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2.1: Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi Kültürel Ekosistem Hizmetleri Sınıflandırması (Pleininger ve diğ., 2013).	9
Tablo 3.1: MEA kriterlerine göre elde edilen soru grupları.	51
Tablo 3.1 (devam): MEA kriterlerine göre elde edilen soru grupları	52
Tablo 4.1: Erkek ve kadınlarda verilerin normal dağılım testleri.....	54
Tablo 4.2: Erkek ve kadınların yaş dağılımı.....	55
Tablo 4.2 (devam): Erkek ve kadınların yaş dağılımı.....	56
Tablo 4.3: Erkek ve kadınların öğrenim düzeylerinin dağılımı.....	56
Tablo 4.4: Erkek ve kadınların ailelerinin aylık gelir düzeylerinin dağılımı..	57
Tablo 4.5: Erkek ve kadınların Amasya'daki yaşam sürelerinin dağılımı	58
Tablo 4.6: Erkek ve kadınların çalışma alanına geliş sıklıklarının dağılımı.	58
Tablo 4.7: Erkek ve kadınların çalışma alanını ziyaret için tercih ettikleri mevsimlerin dağılımı.....	59
Tablo 4.8: Erkek ve kadınların çalışma alanında geçirdikleri zamanın dağılımı.	59
Tablo 4.9: Erkek ve kadınların çalışma alanına ulaşım biçimlerinin dağılımı.	59
Tablo 4.10: Erkek ve kadınların çalışma alanına ulaşım sürelerinin dağılımı.	60
Tablo 4.11: Anketin güvenilirlik katsayısı.	60
Tablo 4.12: KMO ve Bartlett Testi.....	61
Tablo 4.13: Özdeğer istatistiğine bağlı faktör sayısı ve açıklanan varyans yüzdesi.	61
Tablo 4.13 (devam): Özdeğer istatistiğine bağlı faktör sayısı ve açıklanan varyans yüzdesi.....	62
Tablo 4.14: Ortak varyans tablosu.....	63
Tablo 4.15: Döndürülmüş faktör matrisi.	64

Tablo 4.15 (devam): Döndürülmüş faktör matrisi...	65
Tablo 4.15 (devam): Döndürülmüş faktör matrisi..	66
Tablo 4.16: Erkeklerin yaş gruplarına göre kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.....	67
Tablo 4.17: Kadınların yaş gruplarına bağlı kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.....	68
Tablo 4.18: Erkek ve kadınların yaş gruplarına bağlı kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.....	69
Tablo 4.19: Erkeklerde eğitim düzeyine bağlı demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.	70
Tablo 4.20: Kadınlarda eğitim düzeyine bağlı demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.	71
Tablo 4.21: Erkek ve kadınlarda eğitim düzeyine bağlı demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.	72
Tablo 4.22: Erkeklerde aile aylık gelir düzeyine bağlı demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.	73
Tablo 4.23: Kadınlarda aile aylık gelir düzeyine bağlı demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.	74
Tablo 4.24: Erkek ve kadınlarda aile aylık gelir düzeyine bağlı demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.	75
Tablo 4.25: Erkeklerde demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeyleri arasındaki Spearman sıra korelasyonu katsayıları.....	76
Tablo 4.26: Kadınlarda demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeyleri arasındaki Spearman sıra korelasyonu katsayıları.....	77
Tablo 4.27: Cinsiyet ve demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeyleri arasındaki Spearman sıra korelasyonu katsayıları.....	79

SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ

Simgeler **Açıklama**

Kısaltmalar **Açıklama**

CES	: Kültürel Ekosistem Hizmetleri
ES	: Ekosistem Hizmetleri
km	: Kilometre
km²	: Kilometrekare
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin
MEA	: Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi
m	: Metre
MÖ	: Milattan önce
MS	: Milattan sonra
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
yy	: Yüzyıl
α	: Alfa

ÖZET

PEYZAJ DÜZENLEMELERİNİN KÜLTÜREL EKOSİSTEM HİZMETLERİ BAĞLAMINDA İRDELENMESİ: AMASYA YEŞİLİRMAK KIYISI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şeyma Betül ALBAYRAK KILIÇASLAN

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Aysel ULUS

Bu çalışma, özgün konumu ve etrafındaki farklı uygarlıklara ait kültürel miras öğeleriyle önemli bir kentsel açık mekan olan Amasya il merkezi Yeşilirmak kıyısında gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacı, Amasya halkının kültürel ekosistem hizmetlerini algı düzeylerini belirlemek için yeni bir ölçek geliştirmek ve demografik özelliklere bağlı halkın bu hizmetleri algı düzeylerini belirlemektir. Amasya il merkezinin 2017 yılı nüfusunun 109.240 olduğu dikkate alındığında gerekli örneklem sayısı en az 383 katılımcıdır. Bu çalışmada, 16-75 yaş arasındaki 244 erkek, 171 kadın olmak üzere toplam 415 katılımcı seçkisiz (rastgele) örnekleme yöntemi ile seçilmiş olup, anketler yüz yüze uygulanmıştır. Kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeyini ölçmeye yönelik katılımcılara uygulanan 29 soruluk anketin faktör analizi sonucunda ölçeğin tümü için Cronbach alfa katsayısı 0.933 olan beş faktörlü yapı ortaya çıkmıştır. Erkek ve kadın katılımcıların yaş, eğitim düzeyi ve aile aylık gelir düzeylerine bağlı olarak yer duygusu, rekreasyon, estetik değerler, doğa bilinci ile eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler faktörlerinin algı düzeyleri belirlenmiştir. Verilerin normal dağılım göstermemesi sebebiyle ikili karşılaştırmalarda non parametrik Mann Whitney U testi ve Spearman sıra korelasyonu analizi uygulanmıştır. Bu çalışmanın sonuçları, estetik değerler hariç diğer alt boyutlarda yaş grupları arasında erkeklerde, kadınlarda ve genelde anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Genelde tüm alt boyutlar arasında var olan anlamlı ilişkilere ilaveten eğitim düzeyi, yaş ve cinsiyet değişkenleri; Yeşilirmak kıyısına geliş sıklığı

ve burada geçirilen süre değişkenlerinden daha çok sayıda alt boyut ile anlamlı seviyede ilişkilidir. Diğer ülkelerde yapılan benzer çalışmaların sonuçlarından farklı olarak yer duygusunun en yüksek düzeyde algılanan kültürel hizmet olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, yer duygusu ile eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler alt boyutları en güçlü ilişkiye sahip olan kültürel hizmetlerdir. Kadın katılımcıların kültürel ekosistem hizmetlerini algı düzeylerinin erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, bu çalışmada geliştirilen ölçek katılımcıların kültürel ekosistem hizmetleri algısını 5 alt boyutta geçerli ve güvenilir şekilde ölçmektedir (Cronbach alfa, 0.933). Halkın bu hizmetleri algı düzeyinde; cinsiyet, yaş, eğitim ve aile aylık gelir düzeyi gibi faktörler etkili gözükmemektedir.

Aralık 2018, 116 sayfa.

Anahtar kelimeler: Kültürel ekosistem hizmetleri, peyzaj düzenlemeleri, kültürel miras, Yeşilirmak. |

**[ANALYSING OF THE LANDSCAPE DESIGN IN THE CONTEXT OF
CULTURAL ECOSYSTEM SERVICES: THE CASE OF AMASYA
YEŞİLIRMAK RIVERFRONT]**

SUMMARY

[M.Sc. THESIS]

[Şeyma Betül ALBAYRAK KILIÇASLAN]

Istanbul University-Cerrahpasa

Institute of Graduate Studies

[Department of Landscape Architecture]

Supervisor : [Assist. Prof. Dr.] [Aysel ULUS]

[This study was carried out on the Yeşilırmak riverfront in the Amasya Province, which is an important urban open space with its original location and cultural heritage elements of different civilizations. This study aims to develop a new scale to determine the level of perception of the people in Amasya related to cultural ecosystem services and to determine the levels of perception of these services by public depending on their demographic characteristics. Considering that the population of the city of Amasya is 109.240 in 2017, minimal sample size was computed as 383 participants. Questionnaires were applied to a total of 415 participants including 244 males and 171 females aged 16-75 years, were selected by random selection method with face-to-face questionnaire. The factor analysis of the cultural

ecosystem services perception survey of the 29-item applied to the participants resulted in a five-factor structure with a Cronbach alpha coefficient of 0.933 for the whole scale. Depending on age, education and monthly income level of male and female participants, perception level of sense of place, recreation, aesthetic values, educational values and social relations factors were determined. Non parametric Mann Whitney U test and Spearman rank order correlation analysis were used in paired comparisons due to irregular distribution of the data. The results of this study showed that there were significant differences in all sub-dimensions in males, females and total groups, except aesthetic values. There were also significant differences in males, females and total groups depending on the level of education in other sub-dimensions except sense of place and recreation. In addition to the significant relationships observed among all the sub-dimensions, education level, age and gender variables were significantly associated with more sub-dimensions than the frequency of visiting to Yesilirmak riverfront and the staying duration in this place. Unlike the results of similar studies in other countries, it was found that the sense of place was the highest perceived cultural service. Besides, sense of place had the strongest relationship with educational values and social relations. It was determined that female participants' perception of cultural ecosystem services was higher than that of male participants. As a consequence, the scale developed in this study measures the perception of cultural ecosystem services in 5 sub-dimensions valid and reliable (Cronbach alpha, 0.933). Factors such as gender, age, education and family monthly income level appear to be effective in the public perception level of these services.

December 2018, 116 pages.

Keywords: [Cultural ecosystem services, landscape design, cultural heritage, Yeşilirmak.]

1. GİRİŞ

Beşeri bilimler ve sosyal bilimler içinde yürütülen peyzaj araştırmaları, konuya, peyzajlardan yararlanan, algılayan, dönüştüren, tartışan ve tanımlayan insanların perspektifinden yaklaşmaktadır. Fiziksel alanlar ve peyzajlar sadece fiziksel ve mekânsal parametreleri değil, aynı zamanda psikolojik, sosyal, tarihsel ve manevi çağrışımları da içermektedir. İnsan yaşam kalitesine katkı sunan kültürel ekosistem hizmetleri, insan-çevre ilişkilerini bahsedilen tüm değişkenlerle, bütüncül bir yaklaşımla değerlendirip yorumlamanın en yeni yolu olarak kabul edilmektedir. Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi'nde (Millenium Ecosystem Assessment) (MEA) dört ekosistem hizmetinden birisi olarak kültürel ekosistem hizmetleri; *“manevi zenginleşme, bilişsel gelişim, derin düşünce, rekreasyon ve estetik deneyimler yoluyla insanların ekosistemlerden elde ettiği maddi olmayan faydalar”* olarak tanımlanmıştır (MEA, 2005).

Çevre ve insan arasındaki ilişki algı vasıtasıyla kurulmaktadır. Norberg-Schulz (1980), insanın içinde yaşadığı çevreden yararlanabilmek, ona uyum sağlayabilmek ya da onu kendisine uydurabilmek için o çevreyi tanımak ve anlamak zorunda olduğunu ifade etmiş ve bunun ancak, çevreden bilgiler almak yoluyla olabileceği savını ortaya koyarken, bu bilgileri yorumlayıp değerlendirmenin ise “algı” olduğunu belirtmiştir (Sarı, 2008). Ittelson (1978), çevresel algının bilişsel, duyuşsal, yorumlayıcı ve değerlendirici bileşenleri içerdiğini, hepsinin aynı anda işlediğini ve tüm bu işlemlerin çevre algılamasına dahil olduğunu belirtmektedir. Bilişsel ve duyuşsal süreçlere ek olarak çevresel algı; çevrenin geçmiş deneyimleri hatırlatma, anlam ifade etme, ilham verme gibi yönlerini dolayısıyla bir çevreden türetilen anlamları da kapsamaktadır (Fisher ve diğ., 1984).

Çevre, sahip olduğu kimlik, geçmişe dair taşıdığı izler ve kurgusu ile insanlarla ilişki kurarken, bu ilişkiyi kültürel ekosistem hizmetleri algısı aracılığıyla belirlemek, bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur.

Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi'nde; kültürel, ruhsal ve dini inanç sistemleriyle ilişkilendirerek insan-ekosistem etkileşimini daha iyi anlayabilmek için fırsatlar sunan

kültürel hizmetlerin ve değerlerin öneminin şu anda peyzaj planlama ve yönetiminde farkına varılmadığından bahsedilmektedir. Buradan yola çıkılarak, birçok medeniyete ev sahipliğı yapmış Amasya, özgün doğal ve kültürel dokusuyla çalışmaya ilham vermiş ve çalışmanın materyalini Amasya Yeşilirmak Kıyısı oluşturmuştur. Ankete dayalı bu araştırmanın amacı, Amasya halkının kültürel ekosistem hizmetlerini algı düzeylerini belirlemek için yeni bir ölçek geliştirmek, demografik özelliklere bağılı halkın bu hizmetleri algı düzeylerini belirlemek ve kültürel ekosistem hizmetlerinin birbirleriyle olan ilişkilerini ortaya çıkarmaktır.]

2. GENEL KISIMLAR

2.1. EKOSİSTEM HİZMETLERİ KAVRAMI VE SINIFLANDIRMASI

Ekosistemler, doğadaki canlı ve cansız varlıkların karşılıklı etkileşimleri sonucu oluşturdukları, kendine özgü bir fiziksel yaşam alanına, canlı toplumuna ve fonksiyonlara sahip olan karmaşık sistemlerdir/birimlerdir. Okyanuslar, denizler, dereler, göller, sucul ekosistemler; ormanlar, stepler, çöller, tundralar, yerleşim alanları ise karasal ekosistemler olarak sınıflandırılmaktadır (Çepel, 1983; Uygur, 2016).

Giderek artan insan nüfusunun ekosistemler üzerindeki baskısı yadsınamaz gerçektir. Bu baskıyı hafifletmenin ve ekosistemleri sürdürülebilir kılmanın ekoloji tabanlı planlama ve yönetim anlayışıyla mümkün olacağına dair farkındalık 1960'lı ve 1970'li yıllarda çevre kirliliği ve doğal kaynak sorunları temel alınarak geliştirilen politikalarla sağlanmaya çalışılmıştır (Gomez-Baggethun ve diğ., 2010; Braat ve De Groot, 2012; Uygur, 2016). Daha sonraki yıllarda ekonomik gelişim sürecinin yönetimi sürdürülebilir kalkınma prensipleriyle gerçekleştirilmeye çalışılmış ve bunun sonucunda doğa bilimleri ve sosyal bilimlerin ortak bir çerçevede yer alması "ekosistem hizmetleri" kavramını ortaya çıkarmıştır (Ehrlich ve Ehrlich, 1981; Uygur, 2016). Ekosistem hizmetleri kavramı, kaynak ekonomisi kökenlidir (Gómez-Baggethun ve diğ., 2010) ancak daha yakın zamanda, ekosistemlerin maddi olan ve maddi olmayan değerlerini ortaya koymak için kullanılmıştır ve böylece karar verirken yararlanılabilecek bir çerçeveye dönüşmüştür (Granek ve diğ., 2010).

Bu kavram, 1990'larda bilinirlik kazanmaya ve çeşitli çalışmalarda yer almaya başlamıştır (bkz. Daily, 1997; Costanza ve diğ., 1997). Ardından küresel ölçekte 2003 ve 2005 yıllarında, ekosistem hizmetleri kategorileri (kaynak sağlayan, düzenleyici, destekleyici ve kültürel hizmetler) ve yaşam kalitesi kategorileri (güvenlik, iyi yaşam için temel materyal, sağlık ve iyi sosyal ilişkiler) arasındaki ilişkileri içerecek şekilde çerçeveyi genişleten Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi (MEA, 2005) tarafından kapsamlı bir revizyon yapılmıştır (Pleasant ve diğ., 2014). Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından hazırlanan MEA; doğal çevre tarafından insanların yaşam kalitesi için sağlanan temel ürün ve hizmetler anlamına gelen ekosistem hizmetleri kavramını öne çıkarmıştır. Ekosistem hizmetleri kavramı insan odaklı olup, doğal çevreyi insanların yaşam kalitesine sunduğu katkılar açısından incelemektedir.

Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi, ekosistem hizmetlerini dört ana kategoriye ayırmıştır:

Kaynak sağlayan hizmetler: Gıda, lif, yakıt ve su gibi canlılık, hayatta kalma ve konfor için temel insan ihtiyaçlarını sağlayan hizmetlerdir.

Destekleyici hizmetler: Besin döngüsü, oksijen üretimi ve toprak oluşumu gibi diğer hizmet türlerinin sağlanmasını destekleyen hizmetlerdir.

Düzenleyici hizmetler: Doğal çevreyi düzenlemek için (iklim düzenlemesi, su arıtma ve sel baskınlarını önleme gibi) ayrı veya bir arada hareket eden güçlerdir.

Kültürel hizmetler: Eğitim, rekreasyon, estetik deneyim gibi insanların doğal çevreden elde ettikleri maddi olmayan hizmetlerdir ve bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır (Natural England, 2010).

Ekosistem hizmetleri kavramı günümüzde kırsal alanların yanı sıra, kentsel alanların sürdürülebilirliği için de önem arz etmektedir. Kentlerde ekosistemler; havayı filtreleme, mikro iklimi düzenleme, gürültüyü azaltma, yağmur suyunu drene etme, kanalizasyon suyunu arıtma, rekreasyon ve eğitim değerleri gibi pek çok hizmet sağlamaktadır (La Rosa ve diğ., 2016).

2.2. KÜLTÜREL EKOSİSTEM HİZMETLERİ KAVRAMI

Kültürel ekosistem hizmetleri kavramı, ekosistem hizmetleri ile paralel bir şekilde 1960'ların ortaları ve 1970'lerin başlarında ortaya çıkmıştır (de Groot ve diğ., 2002). O zamandan beri, bu kavram, insanların ekosistemlerden elde ettiği maddi olmayan faydalara atıfta bulunmak için kullanılmıştır (Hernández-Morcillo ve diğ., 2013).

Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi'ne göre kültürel ekosistem hizmetleri; *“insanların ekosistemlerden, manevi zenginleşme, bilişsel gelişim, derin düşünce, rekreasyon ve estetik deneyimler yoluyla elde ettiği maddi olmayan faydalarıdır”* (MEA, 2005; Fish ve diğ., 2016). Russell ve diğ. (2013) kültürel ekosistem hizmetlerini *“ekosistemin maddi olmayan süreçler (örneğin zihin veya kültür) aracılığıyla insan yaşam kalitesine katkıları”* olarak tanımlamıştır. Bu tanımla, insanın ekosistem hizmetlerini doğrudan doğa deneyimlerine dayanan bilişsel algı yoluyla kavradığı ifade edilmektedir (Russell ve diğ., 2013; Andersson ve diğ., 2015).

Braat ve De Groot (2012), “*bütün kültürel hizmetlerin; insan duyu organları ve beyinlerinin, sırasıyla, ekosistemlerin bileşenleri, yapıları ve dinamikleri tarafından sağlanan bilgiyi absorbe etme ve işlemden geçirme faaliyetini içerdiğini*” ileri sürmektedir. Gee ve Burkhard (2010) “*fiziksel ortamın, algının bir temeli olduğunu ve maddi olmayan değer, bilişsel ve yaratıcı katmanların eklenmesiyle belirlendiğini*” ifade etmektedir.

Ekosistem hizmetlerinin değerlendirilmesinde on yılı aşkın bir süredir ulusal ve uluslararası politika ve uygulama faaliyetlerine rağmen, kültürel ekosistem hizmetleri kavramına yönelik yaklaşımlar tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Avrupa Çevre Ajansı tarafından Ekosistem Hizmetleri Uluslararası Ortak Sınıflandırması oluşturmak için kurulan girişim, ekosistem hizmetlerini tanımlamak için daha standart bir yaklaşım geliştirmek amacıyla bir dizi istişarede bulunmuş ve 2012 yılındaki danışma kurulu toplantısında, kültürel hizmetlerin “*insanların fiziksel ve zihinsel durumlarını etkileyen, tüm maddi olmayan ekosistem çıktılarını kapsadığını*” belirtmiştir (Haines-Young ve Potschin, 2013; Fish ve diğ., 2016).

Fish ve diğ. (2016) tarafından kültürel ekosistem hizmetleri, “*kıyılar, orman alanları, hobi bahçeleri gibi fiziksel ortamlar ve bu ortamlarda gerçekleştirilen kültürel veya rekreasyonel faaliyetler (örneğin balıkçılık, yürüyüş, bahçecilik gibi) arasındaki etkileşimler*” olarak tanımlanmıştır. Bu tanım, kültürel ekosistem hizmetlerini coğrafi veya mekansal bir tabana dayandırmaktadır. Deneyimler, kimlikler ve yetenekler ile bağlantılı olarak kültürel faydalar; çevre ile kültürel faaliyetler arasındaki karşılıklı destekleyici ilişkiler sonucu ortaya çıkmaktadır (Bryce ve diğ., 2016).

Kültürel ekosistem hizmetlerine yönelik araştırmalar katılımcı odaklı olup, etnografik alana doğru eğilim göstermektedir. İnsanların paylaştıkları değerleri, geçmişlerini, sürekli olarak etkileşimde buldukları çevrelerini, ritüellerini ve yaşam biçimlerini anlamaya yönelik çalışmalarla bu hizmetlerin kompleks yapıları anlaşılmaya çalışılmaktadır.

2.2.1. Kültür ve Kültürel Peyzaj Kavramları

“*Kültür ya da uygarlık, toplumun üyesi olarak, insan türünün öğrendiği, edindiği, bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür*” (Güvenç, 1972; Korgavuş, 2012). İnsan-çevre ilişkileri açısından kültür ele alındığında çevrenin oluşumu açısından büyük önem taşıdığı fark edilmiştir. Yapısal çevredeki değişkenleri kültür kapsamı içinde inceleyen Rapoport (1977) kültürü, bir grubun

düşünce ve davranışlarındaki düzeni yansıtan ve uyumu gösteren paylaşılmış şema olarak tanımlamaktadır. Kültür bireyleri sosyalleştirmekte ve davranışlarını şekillendirmektedir. İnsanoğlunun bir kültüre ait hissetme duygusu kültürün, bu davranış şemaları içinde bireyi şekillendirmesinden kaynaklanmaktadır (Rapoport, 1977; Korgavuş, 2012).

“Kültür” önemli bir kavramdır. Öyle ki Özer’in de belirttiği üzere, insanoğlunun hayatta kalma ve varlığını sürdürme savaşındaki başarısı, onun kültürel bir varlık oluşuna, yani yaşayarak öğrendiklerini kültüründe saklayıp yeni kuşaklara aktarma becerisine bağlıdır (Özer, 2000; Aksu, 2007). Bu bağlamda Özer, insanın çevresini daha yaşanabilir kılmak için vermiş olduğu savaşımın bir bakıma onun özgürlük savaşımı olduğunu belirtmektedir. Bektaş ise bu savaşımın, kendisine karşı savaşım verilecek olandan (doğadan, çevreden, toplumdan, kendisinden) kaçmakla değil, onunla yüz yüzelikle, kopmamakla yürütülebileceğini savunmakta ve böylelikle yerele yakın bir duruş sergilemektedir. Kültürün geçmişle gelecek çizgisi üzerinde aralıksız devam etmesi gerektiğini vurgularken Bektaş, kültürel sürekliliğin sağlanması gerekliliğini ifade etmektedir (Bektaş, 1996; Aksu, 2007).

Kültürel sürekliliğin sağlanmasında bir kültürel kaynak olarak peyzajı oluşturan önemli elemanları ve özelliklerini tanımlamak ve bunların birbirleriyle ve tarihi olaylar, eğilimler ve insanlarla olan ilişkilerini ortaya koyan kültürel peyzaj kavramı önem arz etmektedir (Özsüle, 2005). Melnick (1984), “Kültürel Peyzajlar: Milli Park Servisindeki Kırsal Tarihi Bölgeler” adlı raporunda bir kültürel peyzajda temel faktörün kültür olduğunu, zaman içinde doğal peyzajların aracılığıyla ve sonucunda görülen ve deneyim kazanılan peyzajın ortaya çıktığını ifade etmektedir (Melnick 1984; Özsüle, 2005). Rapoport (2004), kültürel peyzaj teriminin kültürel coğrafyadan geldiğini ve insan eylemleriyle “ilkel” peyzajın zaman içinde karşılıklı ilişkilerinin sonuçlarına gönderme yaptığını ifade etmektedir. Bir peyzajın insanlar tarafından ne kadar değiştirilirse o ölçüde kültürel peyzaj niteliği kazandığını söylemektedir (Rapoport, 2004; Özsüle, 2005). Benzer şekilde Antrop (2005) kültürel peyzajı; “alanın kullanım biçimi ve mekânsal yapısının, değişen toplumsal talepleri karşılamak amacı ile yeniden düzenleme süreçlerinin bir sonucu” olarak tanımlamaktadır (Antrop, 2005; Yener, 2015).

Dolayısıyla, bir kültürel peyzaj insanoğlunun doğal kaynakları kullanımı ve adaptasyonunu yansıtmakta ve doğanın organizasyon ve bölüşümüyle oluşan yerleşim dokusu, alan kullanımı, dolaşım sistemi, inşa edilmiş yapı tipleri, vb. ile ifade edilmektedir. Bir kültürel peyzajın karakteri hem yollar, binalar, duvarlar ve vejetasyon gibi fiziksel materyallerle ve

hem de kültürel değer ve gelenekleri yansıtan kullanım biçimleriyle tanımlanmaktadır (Vos ve Meeks, 1999; Özsüle, 2005).

ABD Milli Park Servisi, kültürel peyzajları dört sınıfta değerlendirmektedir (Özsüle, 2005). Watt (2001)'e göre; bunlardan ilki, bir peyzaj mimarı, mimar, mühendis veya uzman bahçıvan tarafından bilinçli bir biçimde tasarım ilkelerine veya bir bahçe sanatı stili ve geleneğine dayandırılarak tasarlanmış, tanınmış stilleri ve sanat akımlarını yansıtan, sanatsal yaratıcılık sonucunda oluşmuş alanlar olan “Tarihi tasarlanmış peyzajlar”dır. İkincisi; insanların bir alanda yerleşimleri ve aktiviteleri sonucunda şekillenen “Tarihi yöresel peyzajlar”dır. Üçüncüsü, önemli bir olay, etkinlik ve kişi ile ilişki nedeniyle önem kazanan peyzajlar olan “Tarihi alanlar”dır. Dördüncü sınıfta yer alan “Etnografik peyzajlar” ise; miras coğrafyalar olarak tanımlanan ve çeşitli insan topluluklarının ardındaki kültürlere miras olarak bıraktığı doğal ve kültürel kaynakları içeren, aynı zamanda yaşamış olan insan gruplarının geleneksel değerlerine göre biçimlendirdiği peyzajlardır (Özsüle, 2005; Varnacı Uzun, 2012).

UNESCO, Dünya Mirası Listesi'ne dahil edilen kültürel peyzajları 3 ana kategoriye ayırmaktadır. Bu gruplardan ilki ve en kolay tanımlanabilir olanı, “İnsanlar tarafından tasarlanarak oluşturulan peyzajlar”dır. Estetik kaygılar göz önünde bulundurularak oluşturulan bu alanlar, genellikle anıtsal ve dini bir yapı veya yapı kompleksi ile ilişkili olan park ve bahçeleri kapsamaktadır (Fowler, 2003). Kültürel peyzaj alanlarının ikinci türü, zaman içerisinde “Organik olarak gelişen peyzajlar”dır. Bu alanların oluşumunda sosyal, ekonomik, yönetsel ve bazen de dini faktörler rol oynarken, doğal çevrenin özellikleri alanın biçimsel ve işlevsel niteliğinin ana belirleyicisidir. Bu tür alanlar için, evrimi belirli bir zamanda sona ermiş fosil (relikt) peyzajlar ve gelişim süreci hala devam eden, dinamik kültürel peyzaj alanları olmak üzere iki alt grup tanımlanmıştır (Fowler, 2003). Üçüncü grup ise “Dini, sanatsal veya kültürel bir gerçeklikle özdeşleştirilebilen peyzaj alanları”dır. Bu alanların dünya mirası listesine girmesi, özdeşleştirildikleri olay ya da kavram ile doğrudan bağlantılı olup, somut kültürel kanıtların varlığı ikincil derecede önem taşımaktadır (Fowler, 2003; Varnacı Uzun, 2012).

2.2.2. Kültürel Ekosistem Hizmetlerinin Sınıflandırılması

Literatürde çeşitli bilim insanları ve kültürel ekosistem hizmetleri ile ilgili çalışmalar yürüten farklı girişimler tarafından çeşitli sınıflandırmalar öne sürülmüş olsa da, henüz kültürel

ekosistem hizmetleri için kesin bir sınıflandırma bulunmamaktadır. MEA'nın yapmış olduğu sınıflandırma, uluslararası kitleye ve geniş bir kültür yelpazesine hitap edebilmek amacıyla tasarlanmıştır. Dolayısıyla bahsedilen sınıflandırma şekli bu bağlamda değerlendirilmeli ve kesinlik taşımayacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

En sık değerlendirilen kültürel ekosistem hizmetleri kategorisi “rekreasyon ve ekoturizm” olup, bu kategoriye “orman rekreasyonu” (Raudsepp-Hearne ve diğ., 2010), “rekreasyonel balıkçılık” (Van Poorten ve diğ., 2011), “tatlı su rekreasyonel balıkçılığı” (Villamagna ve diğ., 2014) gibi diğer terimler ya da “serbest zaman aktiviteleri” gibi ilgili kategoriler (Norton ve diğ., 2012) dahildir. En çok atıfta bulunulan ikinci kategori ise, bazen “peyzaj estetiği” (Brandt ve diğ., 2014; Frank ve diğ., 2014) bazen de “görsel kalite” (Sander ve Haight, 2012) olarak adlandırılan “estetik değerler” hizmetidir (La Rosa ve diğ., 2016).

Birçok çalışmada yola çıkılan, temel kabul edilen sınıflandırma Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi (MEA, 2005) kültürel ekosistem hizmetleri kategorileridir. Diğer yandan, bu çalışmaların çoğunda, çalışılan alanın kendine özgü yerel dinamikleri odağında kullanılacak kategorilerin kapsamı ve bunların seçim nedenleri tanımlanmaktadır. Natural England (2010) raporunda, hangi kültürel hizmetler sınıflandırması kullanılırsa kullanılsın, tanımların üst üste gelebileceği, bunun yanı sıra çalışmanın bütününe bakıldığında bazı boşluklar görülebileceği ifade edilmiş olup, bu durumun kendi çalışmalarında da geçerli olduğu eklenmiştir.

Bu tez kapsamında, Pleininger ve diğ. (2013) tarafından uyarlanan MEA kültürel ekosistem hizmetleri sınıflandırması baz alınmış olup kültürel ekosistem hizmetleri; rekreasyon, estetik değerler, yer duygusu, kültürel miras değerleri, eğitim değerleri, manevi değerler ve ilham değerleri başlıkları altında irdelenmiştir (Tablo 2.1). MEA'da söz edilen kültürel çeşitlilik ve bilgi sistemleri başlıklarının; kültürel miras değerleri ve eğitim değerleri başlıklarıyla çakışacağı öngörüsünden ve literatürde oldukça az sayıda kaynakta kategori halinde ele alındıklarından dolayı bu çalışmada ayrı birer kategori olarak incelenmemişlerdir. Bu çalışmanın örnekleme yerel halktan seçilen katılımcılardan oluştuğu için rekreasyon ve ekoturizm başlığından ekoturizm çıkarılmış olup, rekreasyon kategorisi olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca sosyal ilişkiler ayrı bir kategori olarak ankette yer almayıp, rekreasyon alt başlığında ele alınmıştır.

Tablo 2.1: Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi Kültürel Ekosistem Hizmetleri Sınıflandırması (Pleininger ve diğ., 2013).

Rekreasyon ve Ekoturizm	Rekreasyonel faaliyet için kullanılan alanlar (yürüyüş, yüzme, yabancı meyve toplama, köpek gezdirme vs.)
Estetik Değerler	Belirli özellikleriyle göze hoş gelen, güzel alanlar
Yer Duygusu	İnsanın o yere aidiyet hissetmesini dürttüleyen mekanlar
Manevi Değerler	Manevi veya dini anlam ifade eden alanlar
Eğitim Değerleri	Bilgi verici veya öğrenmeye teşvik edici alanlar
Kültürel Miras Değerleri	Yerel tarih ve kültürle ilgili mekanlar
Sosyal İlişkiler	İnsanların buluşma noktası olan alanlar
İlham Değerleri	Yeni fikirleri, yaratıcılığı dürttüleyen alanlar

2.2.2.1. Rekreasyon

Rekreasyon; bireyin yeni şeyler öğrenmesi, farklı deneyimler yaşaması, fiziksel olarak aktif olması ve tüm bunlardan hoşlanması durumudur. Birey herhangi bir faaliyette öğrendiğini düşünüyor, yeni ve farklı deneyimler yaşadığını hissediyor, bu uğraş hoşuna gidiyor ve kendini fiziksel olarak aktif hissediyorsa yenileniyor yani re-creation yapıyor demektir (Koçak ve Eryılmaz, 2018).

Bir ekosistem hizmeti olarak rekreasyon; hizmetin işlevselliği ekosistemlerdeki insan varlığına kesinlikle bağlı olduğundan, Costanza (2008) tarafından “kullanıcı hareketi ile ilgili” olarak sınıflandırılmaktadır. Erişilebilirlik ve dış mekanda geçirilen süre bu açıdan önem taşımaktadır (Paracchini ve diğ., 2014). Çeşitli rekreasyon türleri vardır. Bir sınıflandırma şeması; sosyalleşme davranışlarını, ilişkisel davranışları, rekabetçi davranışları, risk alma davranışlarını, keşif davranışlarını, duyuşsal uyarımları ve fiziksel ifadeleri rekreasyon ve boş zaman deneyim türleri olarak listelemektedir. Rekreasyon faaliyetleri yaş, kişilik, sosyoekonomik durum ve altyapının kullanılabilirliğine göre değişmektedir (Fisher ve diğ., 1984).

Giderek genişleyen literatürden açıkça anlaşılmaktadır ki; “peyzaj; fiziksel, zihinsel ve sosyal yaşam kalitesini destekleyen bir sağlık kaynağı olarak kavramsallaştırılmaktadır” (Abraham ve diğ., 2010). Araştırmalar, doğal ortamlarda vakit geçirmenin, fiziksel sağlık yararlarına ek olarak, daha iyi ruh hali ve mutluluk da dahil olmak üzere stresi azaltma (Ulrich, 1979),

bilişsel yetenekleri iyileştirme (Kaplan ve Kaplan, 1989; Berman ve diğ., 2008) ve doğayla bağlantıyı güçlendirme (Hartig ve diğ., 2001) gibi bir dizi psikolojik sağlık yararı olduğunu göstermektedir (Barton ve Pretty, 2010; White ve diğ., 2013; Willis, 2015).

Rekreasyon, Avrupa'daki en önemli kültürel hizmetlerden biri olup, (Kenward ve Sharp, 2008) muhtemelen en somut kültürel hizmeti temsil ettiği için, Plieninger ve diğ. (2013) tarafından yapılan çalışmada yaklaşık sekiz farklı rekreasyon amaçlı kullanım (yürüyüş, köpek gezdirme, binicilik, yüzme, yabani meyve toplama, olta balıkçılığı, avcılık ve diğer kullanımlar) sorgulanmıştır.

Rekreasyon; halkın yararlanabileceği yeşil alan sayısı gibi indikatörlerin ortaya konulması (Barthel ve diğ., 2005), yürüyüş ve bisiklet yolları ya da kayak pistleri gibi rekreasyonel altyapıyı haritalamak (Lovell ve diğ., 2010) gibi mekansal olarak açıkça ifade edilebilen en yaygın kültürel hizmettir.

Pek çok insanın doğa ile ilişkisi, rekreasyonel faaliyetler üzerinden sağlanmaktadır. Kent sakinlerinin doğal veya yarı doğal ekosistemlerle teması çoğu zaman sınırlı olduğundan, günlük açık hava rekreasyonu için fırsatlar özellikle önemlidir. Yakındaki yeşil alanlarda gerçekleştirilecek kısa süreli rekreasyonel faaliyetler, insan sağlığına ve psikolojik iyi oluşa (örneğin, fiziksel aktivitede artış, obezite oranında düşüş ve stres azaltımı) katkıda bulunarak, bireylerin yaşam kalitesine faydalar sağlamaktadır (Plieninger ve diğ., 2015).

2.2.2.2. Estetik Değerler

Ekosistem hizmetlerinin değerlendirilmesine dair çalışmalarda, ekosistemin estetik değerlerinden sıkça söz edilmektedir. Tüm MEA raporları arasında yapılan bir araştırmada, “estetik” kavramının 227 yerde geçtiği belirtilmiştir. Belirli bir bakış açısından görünüm ve en azından zihinsel olarak bir sahne olarak çerçevelenen manzara, görsel estetik değer için değerlendirilen bir imgedir (Cooper ve diğ., 2016).

Görsel değerlendirme yaklaşımları tanımlayıcı (biçimsel estetik yaklaşım modeli), psikolojik ve fiziksel-algısal (psikofiziksel yaklaşım modeli) olarak sınıflandırılmıştır (Fisher ve diğ., 1984).

Tanımlayıcı yaklaşımlar çizgi, biçim, renk ve doku gibi öğeleri kullanmakta olup; bu öğeleri yakınsama, çerçeveleme ve kontrast gibi baskınlık ilkelerine göre organize etmektedir.

Fiziksel-algısal yaklaşımlar bilimsel tabanlıdır ve bir manzaranın belirli fiziksel bileşenlerinin algılanan değerine nasıl katkıda bulunduğunu tahmin etmektedir. Psikolojik yaklaşımlar karmaşıklık, gizem, tutarlılık ve okunaklılık gibi algılanan boyutlara dair yargıları baz alarak, bunları estetik değer veya tercihle ilişkilendirmektedir. Ancak bu boyutlar genellikle manzaradan manzaraya ve kişiden kişiye değişmektedir (Fisher ve diğ., 1984).

Kentsel alanlarda yapılan araştırmalar, estetik niteliklerin insanların bir kent peyzajı içinde yollarını bulma becerisini etkilediğini göstermektedir (Lynch, 1960). Estetik niteliklerin kentin monotonluğunu azaltabildiğini ve memnuniyet verici uyarım seviyelerini koruyabileceğini gösteren kanıtlar bulunmuştur (Berlyne, 1960; Lynch, 1960). Estetik, insanların örneğin nerede yaşayacakları hakkındaki çevre değerlendirmelerinde önemlidir (Fisher ve diğ.,1984). İnsanlar tarafından parklar, manzaralı yollar gibi alanlar estetik değer bakımından önemli bulunmaktadır (MEA, 2005). Yapılan çalışmalarda, de Groot ve diğ. (2002) estetik hizmetleri “doğal peyzajın beğenilmesine” dayandırırken, Chan ve diğ. (2012) kırsal alandaki estetik değerleri “tarım veya orman arazilerinde açık alanın miktarı veya yapısı” ile ilişkilendirmektedir. Görsel peyzaj estetiği, özellikle de doğal güzellik vurgulanmaktadır (MEA, 2005).

Peyzaj estetiği araştırmaları, şehirlerden, tarım alanlarına ve vahşi doğaya kadar çok sayıda kültürel grubun ve paydaş grubunun perspektifinden, mevcut çevre bağlamlarını incelemiştir. Doğal çevrede, arazi formlarının, bitkilerin, suyun; yapılı çevrede ise, parkların bitkisel düzenlemesi ve yapısal peyzajına dair öğelerin (ağaç, çalı, yer örtücü ve çiçekler, kent mobilyaları, aydınlatma elemanları, yaya ve bisiklet yolları vb.) estetik hizmetlerin ölçülmesi ve değerlendirilmesi için önemi büyüktür. Estetik değerlendirmeye, örneğin kentsel alandaki bir ırmak kıyısında zaman geçirilen mekanla beraber, panoramada bulunan doğal ve kültürel peyzaj unsurları da katılmaktadır. Ortamdaki sesler vasıtasıyla da estetik faydalar elde edilebilmektedir. Su sesi, kuş sesi gibi işitsel güzellikler bu faydalara örnek olarak gösterilebilir. Sonuç olarak, estetik değer hizmeti, birden çok duyu organıyla algılamaya ve subjektif güzellik olgusuna göre şekillenen bir hizmettir.

İnsanlarda estetik değer yargıları; yaş, cinsiyet, eğitim durumu, etnik veya bölgesel köken, milliyet, olayın değerlendirildiği zaman-dönem, çağdaşı zamandaki diğer oluşumlar, sosyal değer yargıları, mekanın türü, mekana bağlı eylemler vb. birçok kritere göre oluşmakta ve kişilere göre de değişmektedir (Aydınlı, 1993; Sarı, 2008).

2.2.2.3. Yer Duygusu

Mekan; sınırlandırılmış ve bir amaca yönelik, fiziksel olarak birçok bağlantısı olan boşluktur ve kendisine kültürel ve bölgesel içerik taşıyan bir bütünsel anlam yüklendiğinde yer haline gelir (Tranck, 1986; Güremen, 2011). Mekan fiziki çevrenin çok önemli bir görünüşü de olsa basit veya birimsel bir kavram değildir. Çevre organizasyonlarında mekanın yanı sıra zaman, anlam ve iletişim organizasyonları da söz konusudur (Rapoport, 1977; Güremen, 2011).

Bütün çevreler, bu dört elemanın karmaşık ilişkilerinden oluşmaktadır. İnsanlar bir mekanda yaşadıkları gibi zaman içinde de yaşamaktadırlar. Geçmişin ve kültürün yansımaları mekanın yer niteliği kazanmasında önemli etkenlerdir. İnsanlar arası iletişimin organizasyonu; kimin, kim ile nerede ve nasıl, bir şeyler yapması fiziksel çevrenin etkisinde bir organizasyondur. Anlam ise daha ziyade malzeme, peyzaj, varlık, renk, form, ölçü, işaret ve insanlar tarafından ortaya çıkmaktadır (Rapoport, 1982; Güremen, 2011).

Yer kimliği, bireyin kimliğinin mekan ile ilgili olan kısmı olarak tanımlanmıştır (Proshansky, 1978). Aydın (1999)'a göre "İnsanı toplumsallaştıran, içine doğduğu kültürün onu doğuşundan itibaren biçimlendirmesidir. Toplumsallaşan insanın diğer insanlarla bağı kurduğu, işte onlarla paylaştığı bu kültür olmaktadır ve bu birliktelik algısı, aynı kültürü paylaşan insanlar arasındaki bu "uyum", "kimlik" dediğimiz bir tutunum unsuru ile sağlanmaktadır. Kimlik, bu bakımdan, kültüre bitişiktir; ondan ayrı değildir" (Kara, 2010). Yere bağımlılık kavramı, bir yerin fonksiyonel değeri nedeniyle ortaya çıkan önemini ele almaktadır (Stokols ve Shumaker, 1981). Örneğin, insanlar, belirli rekreasyon faaliyetlerini gerçekleştirmeye olanak sağladığı için bir yere bağımlı olabilmektedir (Jorgensen ve Stedman, 2001; Moore ve Graefe, 1994). Yere bağımlılık kavramı ise, Altman ve Low (1992) tarafından; duygusal bileşenleri (etkiler, hisler), bilişsel unsurları (düşünceler, bilgiler, inançlar) ve faaliyetleri (eylemler ve davranış) içeren bir kavram olarak açıklanmaktadır. Yer duygusu ise, Jorgensen ve Stedman (2001) tarafından yer kimliği, yere bağımlılık ve yere bağımlılığı kapsayan bir şemsiye kavram olarak düşünülmüştür (Wartmann ve Purves, 2018).

İnsanların yerel ortamlarıyla bütünleşmiş hissetmesi, uzun zaman ayrı kaldığında o yeri özlemesi, geçmişe dair hatıralara ev sahipliği yapmış olmasından dolayı yaşanan yere bağımlılık duygusu gibi pek çok durumu kapsayan yer duygusu kavramı oldukça öznel bir kültürel hizmet olup, kültürel hizmetlerin yere özgü karakterini vurgulayan bir kavramdır. Yer duygusunun hissedilmesinde; uzun yıllar boyunca büyük ölçüde değişmeden kalan bir manzara, bir mekan,

tahrip olmuş veya değişmiş olana göre daha büyük etkiye sahiptir. Aynı şekilde yıllara meydan okuyan simgesel yapılar, anıtlar, camiler gibi tarihi yapılar; yer kimliğinin güçlü köşe taşlarıdır. Özellikle köklü bir tarih söz konusuysa, bu tarihi yapılar yerel halkın gurur kaynakları olup, yer duygusunun oluşmasında önemli rol üstlenmektedir.

Bitkiler nasıl kökleriyle toprağa tutunuyorlarsa, insanlar da hatıralarıyla yaşadıkları çevreye kök salmaktadır. Yer duygusu, yerel halkın yaşadıkları çevreyi sahiplenip, koruması dolayısıyla o yerin sürdürülebilir gelişimi için etkin rol oynamasında son derece etkilidir.

2.2.2.4. Kültürel Miras Değerleri

Kültürel miras değerleri MEA'da, birçok toplumun, kültürel peyzajların veya kültürel açıdan önemli türlerin korunmasına büyük önem vermesi nedeniyle ekosistem yönetiminde dikkate alınması gereken önemli bir faktör olarak ortaya konulmaktadır. MEA, miras değerlerini; bireyin doğal ve kültürel çevredeki yerini anlamaya ve süreklilik hissini sağlamaya yardımcı olarak, kolektif ve bireysel köklerini hatırlatan, bir peyzaj içindeki özel veya tarihi özellikler biçiminde ifade etmektedir. Miras, böylece, kültürel peyzajlardaki karakteristikler aracılığıyla ifade edilen, geçmiş kültürel bağlardan peyzaj ile ilgili "anılar" olarak kavramsallaştırılmıştır (MEA, 2005). Çağdaş koruma teorisinde, kültürel miras, son 30 yılda Dünya Mirası Sözleşmesi'ndeki miras kavramının gelişen, daha kapsayıcı ve bütünleşik yorumunun küresel bağlamda ortaya koyduğu geniş ve karmaşık bir terimdir (Jokilehto ve Cameron, 2008).

Bir bölgenin dünya mirası listesinde yer alabilmesi için kriterler belirlenmiştir ve alanların bu kriterlerden en az birine uyması ve özgün olması gerekmektedir. Kriterler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (UNESCO, 2008; Varnacı Uzun, 2012) Kültürel miraslar için;

i: yaratıcı insan dehasının ürünü olma,

ii: belli bir zaman diliminde veya kültürel mekânda, mimarinin veya teknolojinin, anıtsal sanatların gelişiminde, şehirlerin planlanmasında veya peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi gösterme,

iii: kültürel bir gelenek veya yaşayan ya da kayıp bir uygarlığın tek veya en azından istisnai tanıklığını yapma,

iv: insanlık tarihinin bir veya birden fazla anlamlı dönemini temsil eden yapı tipinin ya da mimari veya teknolojik peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunma,

v: bir veya daha fazla kültürü temsil eden geleneksel insan yerleşimine veya toprağın kullanımına ilişkin önemli bir örnek sunma ve özellikle bu örneğin, geri dönüşü olmayan değişimlerin etkisiyle dayanıklılığını yitirme,

vi: istisnai düzeyde evrensel bir anlam taşıyan olaylar veya yaşayan gelenekler, fikirler, inançlar veya sanatsal ve edebi eserlerle doğrudan veya maddeten bağlantılı olma gerekliliği vardır.

Kültürel miraslar, sadece eski nesillerin oluşturduğu ve bıraktığı miras değil, aynı zamanda o mirasın günlük hayatımızda çağdaş toplum tarafından yorumlanma, değerlendirilme ve yönetilme şeklidir. Kültürel miras bu nedenle durağan değildir, sürekli değişmekte ve yeniden değerlendirilmektedir ayrıca farklı aktörler tarafından çeşitli şekillerde yorumlanmaktadır. Ekosistem hizmetleri bağlamında kapsayıcı bir yaklaşımın peyzajların sürdürülebilir yönetimi için çok önemli olduğunun altı çizilerek, kültürel mirasın; sadece tarihi eserler veya peyzaj özellikleri (kültürel ve doğal) değil, aynı zamanda öyküler, bilgi sistemleri ve gelenekler gibi somut olmayan unsurları da içerecek şekilde, günümüze kadar bir şekilde taşınmış önemli peyzaj nitelikleri olarak tanımlanması önerilmektedir. Peyzaj içindeki hem maddi hem de maddi olmayan miraslar, kültürel miras ile kimlik arasındaki yakın ilişkiyi vurgulayarak, anlamların ve kolektif kimlik duygusunun korunmasına yardımcı olmaktadır (Tengberg ve diğ., 2012). Bu yönüyle kültürel peyzajlar, potansiyel bir tehdit ışığında ve gelecek nesiller ile ilgili olarak, neyin hatırlanacağı ve neyin unutulacağına dair yapılan seçimlere ve korumaya yönelik yol göstericidirler (Harrison, 2010).

Somut Olmayan Kültürel Miras UNESCO tarafından; toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar biçiminde tanımlanmaktadır. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu miras, toplulukların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılmakta olup, bu durum topluluğa kimlik ve devamlılık duygusu aşılacaktır. Somut olmayan kültürel miras öğeleri şu şekilde gruplanmıştır:

- a)Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar (destanlar, efsaneler, halk hikayeleri, atasözleri, masallar, fıkralar vb.),
- b)Gösteri sanatları (karagöz, meddah, kukla, halk tiyatrosu vb.),
- c)Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler (nişan, düğün, doğum, nevruz, vb. kutlamalar),
- d)Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar (geleneksel yemekler, halk hekimliği, halk takvimi, halk meteorolojisi vb.),
- e)El sanatları geleneği (dokumacılık, nazar boncuğu, telkari, bakırcılık, halk mimarisi) (Anonim a, 2018).

Kültürel peyzajlar, alan koşulları ile insan etkileri arasındaki uzun vadeli etkileşim ile karakterize edilen kültürel mirasın önemli unsurlarıdır (mülkiyet dağılımı, tarım, doğa koruma vb.). UNESCO Dünya Mirası Sözleşmesi'nde (2003), kültürel miras, fiziksel çevre ve eserler ile ilişkilendirilmiştir. Kavram, daha sonra, çoğunlukla maddi bir anlam taşımayan ve maddi olmayan miras olarak özetlenen uygulamalar, efsaneler, bilgi ve becerileri içerecek şekilde genişletilmiştir (UNESCO, 2003). Farklı kültürler aynı ekosistem özelliklerine sahip farklı miras ilişkilerine sahip olabilirler; dolayısıyla, kültürel mirasın bir ekosistem hizmeti olarak anlaşılması hem ekolojik hem de kültürel bağlamın eş zamanlı olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir.

2.2.2.5. Eğitim Değerleri

Halkın çevre okuryazarlığının geliştirilmesi için eğitim programları gereklidir. Çevre eğitimi, koruma ve kalkınma arasındaki dengelerin daha iyi anlaşılmasında ve yararlı ekosistem hizmetlerinin korunmasına yardımcı olan kolektif kararların alınmasında önemli bir paya sahiptir. Ayrıca, çevrenin bilinçli bir şekilde kullanılmasını teşvik edici bir araç olarak, bilim temelli açık hava eğitimi, sürdürülebilir kalkınmanın merkezinde yer almaktadır.

Doğa parkurundaki bilgi panoları gibi kaynaklardan faydalanarak, ziyaretçinin ilgi çekici yerler ve tarihi cazibe merkezleri hakkında bilgi edinmesi mümkündür. Aynı zamanda, hayvanları ve bitkileri doğal yaşam alanlarında görmek de, doğa ve yaban hayatı hakkında genel fikir edinebilme imkanı sağlamaktadır. Yapılı çevre bileşenleri (geleneksel sivil mimari

örnekleri, su değirmenleri, kale kalıntıları vb.), insanlara tarih hakkında bilgi edinme fırsatı sunmaları sebebiyle eğitim değeri taşımaktadır. Yetişkinler için alışılmadık bir jeolojik özellik gibi bilinmeyen ve akıllarda merak uyandıran herhangi bir şey öğrenmeyi tetikleyici niteliktedir. Öğrenme bu şekliyle, cevabı hemen almaktan ziyade, farklı veya olağandışı bir şey hakkında düşünmeye teşvik yoluyla gerçekleşmektedir (Natural England, 2010).

2.2.2.6. Manevi Değerler

Bu kavram, belli bir yerde kutsal, doğa ve toplum arasındaki belirli bağlantılar hakkında kapsamlı bilgi gerektiren tespiti zor bir kavramdır. Çoğu toplumda belirli alanlara veya türlere manevi ya da dinsel önem verilmektedir; ancak, bu önemin nasıl ifade edildiği toplumlara göre değişmektedir.

Manevi değerler, kültürel ekosistem hizmetleri araştırmalarında daha derin ve erişilmesi zor bir değerdir. Çoğu zaman insanlar, nadir görülen hayret uyandırıcı bir varlık gördüklerinde, kendilerinden büyük bir gücü hissedip, tefekkür etmektedir.

Bazı insanlar ağaçlara çok fazla manevi anlam yüklemektedir. Örneğin, geniş tepe tacına sahip, heybetli, yaşlı bir çınar ağacı tek başına görkemlidir ve aslında insanların geçici, doğanın ise kalıcı ve güçlü olan taraf olduğunu vurgulayan bir semboldür. Üzerine düşen yıldırımlarla zarar görse de bu çınar, hala dimdik ayakta oluşu ve insanları gölgesiyle kuşatmasıyla insanlar için özel ve anlamlıdır. Ormanlık alandaki büyük bir ağacın bir karaktere sahip olduğu veya özel olduğu Natural England (2010) raporunun bulgularında yer almıştır. Böyle şeyleri görmek, insanların manevi duygularının canlanmasını sağlayabilmektedir. Manevi bir his; mezarlıklar, türbeler, camiler gibi daha geleneksel yapılar vasıtasıyla da iletilebilmektedir.

İnsanların doğal çevreye yükledikleri manevi anlamların bir çıktısı da, Hindistan'daki yerel köylerin, ormandaki seçili kutsal bölgeleri korumasıdır (MEA, 2005). Kültürel ekosistem hizmetlerini diğer 3 ekosistem hizmetinden ayrı ve önemli kılan, buradaki insanların, inançları üzerinden doğaya bakışı ve koruyucu yaklaşımını fark edip, anlamlandırmaya olanak sağlamasıdır.

2.2.2.7. İlham Değerleri

İlham değerleri, özel veya güzel bir şey gerektirirken, diğer hizmetlerin bazıları daha basit peyzajlarla da sağlanabilmektedir. Doğal peyzajdaki ışık veya mevsimlerden kaynaklanan

özel anların yanı sıra her gün görmedikleri, örneğin bir lale halısı, bir şelale ya da vadi manzarası gibi nadir görülen şeyler insanlar için oldukça etkilidir (Natural England, 2010).

Özellikle ilham duygusu, değişen algılara bağlı olduğundan, kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Sanat, folklor, mimarlık gibi alanlarda veya başka konularda yeni fikirler üretebilmeye yönelik, çevreyi ilham verici bulmak için her bireyin farklı bir içgüdüsel yönelimi olabilir. Kimisi puslu bir gökyüzü altında, kimisi deli akan bir nehrin su sesiyle, kimisi de heybetli bir dağa bakarak motive olabilir. Bunun yanı sıra, yapılı çevre de insanlar için ilham kaynağı görevi üstlenebilir. Yerel mimari örnekleri, görkemli yapılar, geniş meydanlar, heykeller gibi önemli öğeler de ilham değerleriyle öne çıkmaktadır.

2.3. KÜLTÜREL EKOSİSTEM HİZMETLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK POLİTİKALARINA KATKISI

Ekosistemlerin doğru ve sağlıklı bir şekilde sürdürülebilirliğinin sağlanması ve ünlü 'cradle to cradle' (beşikten beşiğe) yaklaşımında benimsendiği gibi gelecek nesillere aktarılması için doğal kaynak yönetimine ekosistem hizmet temelli bakış açısı önemli bir araçtır. Daha genel ve kapsayıcı yapısı sebebiyle kültür; çevre yönetimi konusunda çalışan birimlerin (şehir plancıları, peyzaj mimarları vb.) faaliyetlerinde önemli bir değişken haline gelmiştir. Ekosistemlerin sahip olduğu kültürel değerler nedeniyle, yalnızca gözle görülen veya insanların fikrinden veya deneyimlerinden bağımsız olarak belirlenebilen indikatörlerle değil, pek çok boyutuyla insan-ekosistem etkileşimini ele alma fırsatı sunan kültürel ekosistem hizmetleri kavramı ortaya çıkmıştır. Bir yerleşim biriminde zarar görmüş diğer ekosistem hizmetleri sosyo-ekonomik yollarla ikame edilebilmektedir (örneğin, içme suyu çıkarılan kuyu kirlenmişse, şişelenmiş su ile değiştirilebilir) (Plieninger ve diğ., 2013). Oysaki, bireysel ve toplumsal değerler, inançlar, yaşam tarzları, tarihi değerler gibi yaşanan çevreye ruh kazandıran bir peyzajın veya ekosistemin kültürel bileşenlerinin yerini doldurmak mümkün değildir.

Bireylerin yaşadıkları yere kök salma, derinden bağlanma dolayısıyla herhangi birinden, o yerin yerlisine evrilme süreçlerinde oynadığı etkin rol ile kültürel ekosistem hizmetleri; çevresel meselelerde halk katılımının sağlanması, böylece ekosistemlerin sürdürülebilirliği için geniş kamu desteğinin oluşturulmasında yardımcıdır.

Hızlı alan kullanım geçişleriyle birlikte (Antrop, 2005; Pearson ve McAlpine, 2010) sürdürülebilir alan yönetimi, çevre politikasında merkezi bir sorun haline gelmiştir (Garcia-Llorente ve diğ., 2012). Bazı Avrupalı ve ulusal politikacılar, alan kullanım politikalarını belirlemek için insanların alan kullanımı ve yönetimindeki tercihlerini önemli bir unsur olarak kabul etmektedir (ELC, 2000; EC, 2001).

İskoçya'da, Alan Kullanımı Stratejisi (SG, 2016) ve İskoç Biyoçeşitlilik Stratejisi (SG, 2013) ile ekosistem yaklaşımı politikalara dahil edilirken; halkın alan kullanımı, ekosistem yönetimi ve karar alma süreçlerine katılımının artırılması amaçlanmıştır. İskoçya'da, yönetim planlamasına halkın katılımı halihazırda Pentland Hills bölge parkında gerçekleşmektedir. Bu bölgede halkın katılımını sağlamak amacıyla 2014 yılında bilgilendirici bir kamuoyu araştırmasının ardından, birçok paydaş, bölgedeki alan kullanım tercihlerinin anlaşılmasına katkıda bulunmak için bir çalıştay düzenlemiştir. (Schmidt ve diğ., 2017).

ABD'deki Puget Boğazı bölgesindeki bir başka örnekte ise, daha geniş bir topluluk tarafından belirlenen hedefler ve öncelikler ile ekosistem hizmeti tabanlı bir havza restorasyon planı geliştirme çabaları sonuç vermiştir. Halk arasında öncelikli ekosistem hizmetlerinin belirlenmesinin, kamuya açık yönetim hedeflerinin yerine getirilmesinde önemli bir rol oynayabileceği belirtilmiştir. Geniş bir yelpazedeki paydaşlarla yapılan görüşmeler yoluyla, toplumun en iyi beş ekosistem önceliği belirlenebilmiştir. Bunlar arasında rekreasyon öne çıkmış olup, bu sonuç yönetim stratejilerinin oluşturulmasına yardımcı olmuştur. Genel olarak, toplum katılımı sadece ekosistem hizmetlerinin sosyal değerlerini belirlemekle kalmayıp, anahtar ekosistem hizmet yönetimi stratejilerini de belirlemekte, aynı zamanda hükümet ve sivil toplum kuruluşları arasında yapılacak olan planın, politikaya taşınması için kamu desteğinin oluşturulmasına yardımcı olabilmektedir. (Iceland ve diğ., 2008; Pleasant ve diğ., 2014).

2.4. KÜLTÜREL EKOSİSTEM HİZMETLERİNİN KENTSEL PEYZAJ İÇİN ÖNEMİ

Kentsel ekosistemler, insan ve biyofiziksel ajanlar arasındaki etkileşimlerle şekillenen karmaşık, uyarlanabilir ve dinamik sistemlerdir (Alberti, 2008). Kentsel ekosistemler ekosistem türleri arasında en antropojenize (insan odaklı, insan kökenli) olan tür olduğundan,

CES'in rolü kentsel ekosistemler için önemlidir. Bu nedenle, kentsel planlamaya CES'in yeterli bir şekilde dahil edilmesine acil bir ihtiyaç olduğu açıktır (La Rosa ve diğ., 2016).

Kültürel ekosistem hizmetleri (CES), kentlerde çok işlevliliği sağlamaya yönelik doğa yönetimi için daha yararlı bir çıkış noktası olabilir. CES'e odaklanmak; ekosistem hizmetlerinin bütününe dair daha fazla farkındalık oluşturmak için halihazırda doğaya verilen değerden yararlanarak, çok işlevli ekosistemleri ve ürettikleri hizmetleri, kentsel peyzajlara dahil etmek ve kentlilerin, planlamacıların, yöneticilerin, eğitimcilerin zihnine yerleştirmek için yardımcı olabilir. Diğer ekosistem hizmetlerinden farklı olarak CES dışarıdan temin edilememekte olup, insanlar ile içinde yaşadıkları çevre arasında çok boyutlu bağlantılar kurmaktadır (Andersson ve diğ., 2015).

Kentlerin sürdürülebilirliğini sağlayan ekosistemlerin birçoğu ve sunduğu hizmetler genellikle şehirden uzaktır ve bu nedenle de kent sakinleri tarafından direkt olarak anlaşılması zordur. Karbon tutulumu veya hava kalitesini düzenleme fonksiyonu gibi birçok ekosistem hizmetinin önemini anlaşılabilmesi, ekolojik süreçler (örneğin, fotosentez, yaprak yüzeyindeki gaz alışverişi) ve bu süreçlerin insan yaşam kalitesini nasıl etkilediğine dair ileri düzeyde bir bilgi birikimi gerektirmektedir (Kumar ve Kumar, 2008). Öte yandan, birçok CES doğrudan algılanmakta ve yerinde deneyimlenmektedir. Kentsel ekosistemler ile etkileşimler yoluyla edinilen psikolojik restorasyon (Hartig ve diğ., 2011) ya da rekreasyonel aktiviteler ve egzersiz (Humpel ve diğ., 2002) gibi günlük veya haftalık CES deneyimleri, belki de diğer ES'lerin başaramayacağı şekilde, CES'i insanlar için anlamlı kılmaktadır. Böylelikle, CES, insanlar tarafından doğrudan ve öznel olarak algılanan, güzel manzara veya bir çiçek yatağının hoş gitmesi ya da bir kent parkında ağaçların arasında huzur bulabilme gibi yararlar sağlamaktadır. Bu faydalar, ekolojik bilgi veya ölçüm ekipmanından bağımsız olarak herkes tarafından deneyimlenebilmektedir (bkz. Daniel ve diğ., 2012; Gobster ve diğ., 2007; Andersson ve diğ., 2015).

Ormanlar, estetik değer (Laband, 2013), kentsel yeşil alanlar ve parklar, rekreasyon (Langemeyer ve diğ., 2015), sahiller, yerel sakinler için yer duygusu (Gee ve Burkhard, 2010) ve ekolojik koruma alanları kamusal eğitim hizmetleri sağlayabilmektedir (Brancalion ve diğ., 2014; Xiao ve diğ., 2017). Kentsel peyzajda yürütülen çalışmalar bu hizmetlerin önemi vurgulamış olup, bu tezin çıkış noktasını oluşturmuştur.

Buchel ve Frantzeskaki (2015) "*Citizens' voice: A case study about perceived ecosystem services by urban park users in Rotterdam, the Netherlands*" başlıklı, algılanan ekosistem hizmetlerine dair araştırma, Hollanda'nın Rotterdam kentinde yer alan kent parkı kullanıcıları ile yürütülmüştür. Bu çalışma ile ekosistem hizmetleri kavramının halka aktarılmasında rehberlik edecek bir yöntem geliştirilmiştir. Üç aşamalı bir süreçle, kentsel ekosistem hizmetleri, doğrudan algılanabilir hizmetlerin bir alt kümesi olacak şekilde yeniden sınıflandırılmış, anlaşılabilir ifadelerle dönüştürülmüştür. Bu ifadeler, Q yöntemi kullanılarak Rotterdam'daki kentsel park kullanıcılarına sunulmuştur. Çalışma sonucunda, üç ana kullanıcı profili "doğa sevgisi", "rekreasyon" ve "sosyal ortam ve rahatlama" hizmetleri altında kümelenemiştir. Genel olarak "estetik değer" en değerli ekosistem alt hizmeti olarak takdir edilmiştir. Yüksek oranda puan alan diğer ekosistem hizmetleri rekreasyon, hava kalitesi kontrolü ve sosyal ortamdır.

Bertram ve Rehdanz (2015) tarafından hazırlanan "*Preferences for cultural urban ecosystem services: Comparing attitudes, perception, and use*" başlıklı çalışmanın odak noktası ise, dört Avrupa kentinde (Berlin, Stockholm, Rotterdam ve Salzburg) kent parkları tarafından sağlanan kültürel ekosistem hizmetleridir. Kent parklarının sağladığı ekosistem hizmetleri, bu hizmetlerin algısı ve parkların kullanımı ile ilgili tutumları karşılaştırılmıştır. Sonuçlar, kentler arasında ekosistem hizmetine yönelik tutumlar ve ziyaretçiler için farklı park özelliklerinin önemi ile ilgili benzerliklerin olduğunu göstermektedir. Ancak, düzenli park ziyaretçilerinin oranı veya gerçekleştirilen faaliyetler gibi park kullanım şekilleri, kentlere göre önemli ölçüde farklılık arz etmektedir.

Riechers ve diğ. (2016) tarafından yapılan "*Perceptions of cultural ecosystem services from urban green*" çalışmasında, kalitatif araştırma yöntemlerine dayalı olarak Berlin'in kentsel yerleşiminde "Kültürel Ekosistem Hizmetleri Algıları" analiz edilmiştir. Uzman ve sorun odaklı görüşmeler aracılığıyla, kültürel ekosistem hizmetlerinin nasıl anlaşıldığını ve hangi odak noktalarının vurgulandığı tespit edilmiştir. Bulgular, Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi sınıflandırmasına yönelik destekleyici kanıtlar gösterirken, bazı kategoriler değiştirilmiş ve diğerleri yerel halkın algılarına, anlayışlarına göre uyarlanmıştır. Sonuçlar karmaşık kültürel ekosistem hizmet algılarının var olduğunu göstermektedir. Kentsel yeşilin kültürel faydalarının bölgeye özgü olmasının, mekana göre özelleşmesinin, planlama süreçleri için önemli veriler olduğunun altı çizilmiştir. Bu çalışma, kültürel ekosistem hizmetleri ile kentsel

sosyal sürdürülebilirlik arasında bağlantılar bulunduğu için, kültürel ekosistem hizmetlerinin, sosyo-ekolojik açıdan farkındalık yaratmanın bir yolu olabileceğine ilişkin aydınlatıcı bir araştırmadır.

Rall ve diğ. (2017) “*Exploring city-wide patterns of cultural ecosystem service perceptions and use*” başlıklı çalışmada, Berlin genelinde bireylerin kültürel ekosistem hizmetleri değerlendirmelerini baz alarak, kültürel ekosistem hizmetleri algıları ve kentsel yeşil alanların çeşitli kullanımlarını araştırmıştır. Sonuçlar, kentsel ve kırsal alanlarda kültürel ekosistem hizmetlerinin farklılaştığını göstermektedir. Buna göre, algılanan kültürel ekosistem hizmetleri yoğunluğu, kentin merkezinden dış sınırlarına doğru azalmıştır ve rekreasyon, sosyal ve kültürel miras ve yer duygusu hizmeti kent merkezinde daha yoğun bulunmuştur. Bunun yanı sıra biyolojik çeşitlilik, manevi değerler, ilham değerleri, doğa deneyimi ve eğitim hizmetleri daha dağınık bir desen sergilemiştir. Biri daha fazla rekreasyon ve sosyal tabanlı, diğeri ise daha manevi ve doğa temelli iki ayrı kültürel ekosistem hizmet kümesi tespit edilmiştir.

Riechers ve diğ. (2018) “*Diverging perceptions by social groups on cultural ecosystem services provided by urban green*” başlıklı çalışmada, 558 katılımcı ile gerçekleştirilen yüz yüze ankete göre, Berlin kentinde kentsel yeşil alanların sağladığı kültürel ekosistem hizmetleri algıları analiz edilmiştir. Sonuçlar, kültürel ekosistem hizmetlerinin gruplar halinde algılanabileceğini ve bu grupların birbirleri üzerinde olumsuz etkilere sahip olabileceğini göstermektedir. Kültürel ekosistem hizmetlerinin algılanan önemi, mekânsal ve sosyal faktörlerden etkilenmiştir. Buna göre, kentlerde yaşayan yaşlıların, doğa deneyimlerine bağlı kültürel ekosistem hizmetlerini tercih ettiği, kent merkezinde yaşayan daha genç bireylerin, sosyal etkileşimleri kolaylaştıran kültürel ekosistem hizmetlerini tercih etme eğiliminde olduğu belirlenmiştir.

Zwierzchowska ve diğ. (2018) “*Multi-scale assessment of cultural ecosystem services of parks in Central European cities*” başlıklı çalışmada, kent parkları tarafından sağlanan kültürel ekosistem hizmetleri (CES) değerlendirmesine paydaş katılımının önemi vurgulanarak, bu bağlamda, farklı çevrelerde peyzajın fiziksel kullanımı ve ekosistem hizmetlerine odaklanan bir araştırma yürütülmüştür. Romanya, Avusturya ve Polonya’da seçilen 8 parkta, ziyaretçilerin algı ve davranışları değerlendirilmiş, yeşil alanların kentlerdeki faydalarının dağılımını karakterize eden bir gösterge olarak erişilebilirlik kullanılmıştır.

Bunun sonucunda, kentler arasındaki benzerlik ve farklılıkların belirlenmesi ve anlaşılması hedeflenmiştir. Orta Avrupa'daki kentler arası karşılaştırmalı çalışma, çarpıcı benzerlikler ortaya koymaktadır. Sonuçlara göre, ankete katılanlar çoğunlukla dinlenme ve sosyal aktiviteler için parkları ziyaret etmektedir. Parklar bu talepleri iyi karşılarken, en belirgin uyumsuzlukların eğitim hizmeti alanında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca parkların ekosistem hizmet kapasiteleri ziyaretçileri çekmede farklı güçlere sahip olduğu belirlenmiştir.

Ko ve Son (2018) "*Perceptions of cultural ecosystem services in urban green spaces: A case study in Gwacheon, Republic of Korea Hajung*" başlıklı çalışmada, kentsel yeşil alanların sağladığı kültürel ekosistem hizmetleri sebebiyle ayrı bir öneme sahip olduğu vurgulanmış olup, Güney Kore Cumhuriyeti'nin Gwacheon kentinde kültürel ekosistem hizmetleri algıları araştırılmıştır. Yeşil alanların sağladığı kültürel hizmetler; kent sakinleri tarafından yeşil alanların kullanım biçimlerini belirleyici nitelikte Gwacheon'da yaşayan 240 kişiye sorulan, sık sık ziyaret ettikleri yeşil alanlar ve bu yeşil alanlarda yürütülen başlıca aktivitelere ilişkin sorularla analiz edilmiştir. Gwacheon'daki ormanlar ve büyük parklar, kentin yapısı nedeniyle kolayca erişilebildiğinden, kültürel ekosistem hizmetlerinin sağlanmasında büyük rol oynamaktadır. Bu çalışma, insanların sadece mükemmel ekosistemlere sahip mekânlarda değil, günlük çevrelerinde de farklı kültürel değerler bulduklarını ortaya çıkarmıştır. |

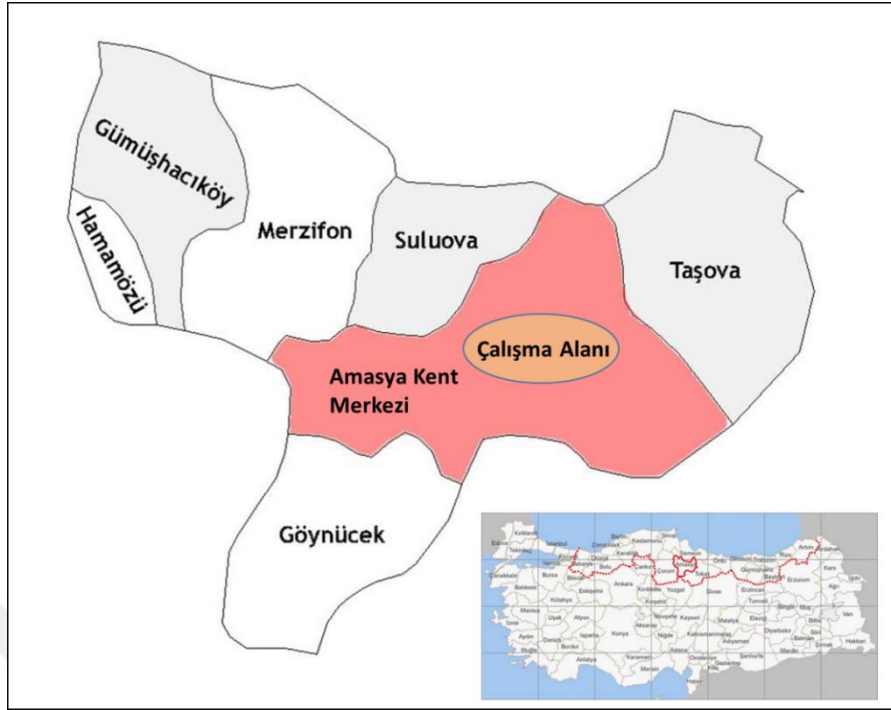
3. MALZEME VE YÖNTEM

3.1. MALZEME

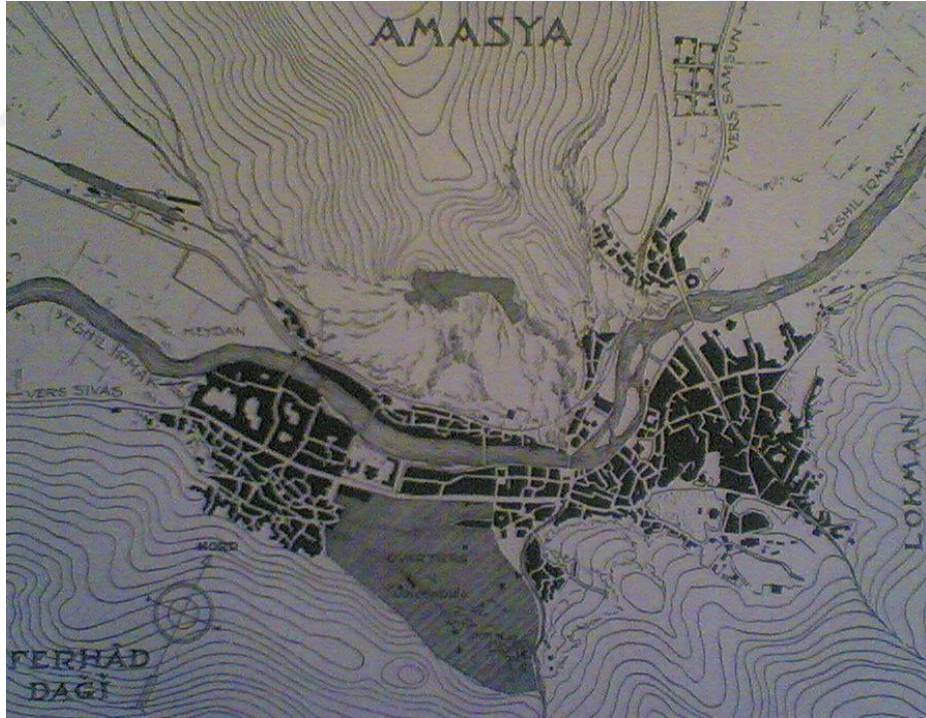
3.1.1. Çalışma Alanının Genel Tanıtımı

Çalışma alanı, Orta Karadeniz Bölgesi'nde bulunan Amasya il merkezinde yer almakta olup, İstasyon Köprüsü ile Künc Köprü arasında, yaklaşık 2 km uzunluğundaki Yeşilirmak kıyı gezinti yoludur (Şekil 3.1). Gabriel'in çizdiği haritalara göre (Şekil 3.2) bu çalışmanın sınırlarıyla aynı şekilde, Cumhuriyetin ilk yıllarında Amasya'nın doğuda Künc Köprü ile batıda İstasyon Köprüsü arasında sıkıştığı tespit edilmektedir (Gabriel, 1934; Canik, 2011). Tarihi kent dokusunun kalbindeki çalışma alanının İstasyon Köprüsü ile Hükümet Köprüsü arasındaki bölümü, kent merkezinin büyük bir kısmını kapsayan 2 numaralı kentsel sit alanının içinde yer almaktadır. Sit alanı içerisinde Sultan II. Beyazıt Külliyesi, Hatuniye Cami, Yıldız Hamamı, Hazeranlar Konağı gibi anıtsal yapılar ve sivil mimarlık örnekleri bulunmaktadır (Güzelci, 2012).

Yeşilirmak nehrinin düzensiz akışı sonucu taşıdığı alüvyonlar sonucu kıyıda oluşan alana nehrin akışını düzenlemek amacıyla müdahale edilmiş olup, bu alan kıyı düzenleme projesi kapsamına alınmıştır (Demiralp, 1998). Bugünkü adıyla "Şehzadeler Gezi Yolu", 1997 yılında çizilen, "Amasya Yeşilirmak Yalıboyu Promenad Düzenlemesi" projesinin hayata geçmiş halidir. Çalışmanın diğer bölümünü oluşturan Hükümet Köprüsü ile Künc Köprü arasındaki Pirinççi Promenadı ise Cumhuriyet Dönemi eserleriyle birlikte Bimarhane, Mehmet Paşa Camii gibi tarihi yapıların çevrelediği önemli bir kentsel açık mekandır. Çalışma alanının seçim nedeni, zengin kültürel miras ile çevrili olmasından dolayı sahip olduğu özgün konumu ve Yeşilirmak kıyı gezinti yolunun halk tarafından en fazla tercih edilen, kullanılan bölümü olmasıdır.

Şekil 3.1: Çalışma alanının konumu (Koruma Amaçlı İmar Planı Analiz Raporu, 2017).

Şekil 3.2: Cumhuriyet Dönemi'nde Amasya'nın kentsel yerleşim deseni (Gabriel, 1934; Şenol, 2010).

Amasya ili doğudan Tokat, güneyden Tokat ve Yozgat, batıdan Çorum, kuzeyden Samsun illeri ile çevrilidir (Şekil 3.1). İlin yüzölçümü 5,701 km² dir. İl genelinin deniz seviyesinden ortalama yüksekliği (rakım) 1,150 m, il merkezinin ise 411,69 m'dir (Anonim c, 2018). Amasya, Yeşilirmak'ın Kırklar Dağı ile Sakarat Dağı arasındaki kalker kütlede açtığı boğaz

içerisinde gelişmiştir. Kentin günümüzdeki yayılış alanı deniz seviyesinden 390-520 metreler arasındadır (Zeybek, 2007).

Ortasından geçen Yeşilirmak ve etrafındaki dağlar sebebiyle oluşan eğim koşullarının imkan verdiği ölçüde, dar bir vadide kurulan Amasya, bu özel durumu nedeniyle doğu-batı yönünde gelişme fırsatı bulmuştur. Yeşilirmak kentin konumlanması ve yerleşiminde, belirleyici ve yönlendirici rol üstlenmiştir (Canik, 2011).

Amasya iklim özellikleri açısından, konumu itibarıyla, Orta Karadeniz'in kıyılarında görülen Karadeniz iklimi ile İç Anadolu'nun karasal iklimi arasında geçiş özelliği taşıyan bir iklim tipine sahiptir. Kışları Karadeniz iklimi gibi ılıman, yazları ise karasal iklim gibi kurak geçmektedir (Elmacı, 2007).

Amasya ilinde biri merkez ilçe olmak üzere toplamda yedi adet ilçe bulunmaktadır. Bunlar, nüfus büyüklük sırasına göre, Amasya, Merzifon, Suluova, Gümüşhacıköy, Taşova, Göynücek ve Hamamözü ilçeleridir. 2017 yılı verilerine göre Amasya il sınırları içinde yer alan kentsel yerleşimlerde (il ve ilçe merkezleri) 245.502 kişi yaşarken kırsal alanlarda yaşayanların sayısı 84.416 olarak belirlenmiştir (Çevre ve Altyapı Sektörel Eylem Planı Raporu, 2018-2023)

Amasya; yüksek dağ sıraları arasında antik İris Nehri'nin kıvrılarak doğuya doğru akıp gittiği vadinin ortasında, su kenarında kurulmuş bir kenttir. İç ve Doğu Anadolu'yu kıyı Karadeniz'e bağlayan yolların üzerinde olması, bölgede erken dönemlerden itibaren çok sayıda yerleşim yerinin kurulmasına olanak sağlamıştır. Yapılan arkeolojik araştırmalar ve kazılardan elde edilen veriler, kentin tarihinin Kalkolitik Çağ'a (MÖ 5500-MÖ 3000) uzandığını göstermektedir. Amasya; Hatti, Hitit, Frig, Kimmer, İskit, Med, Pers, Pontos, Roma, Bizans, Danişmend, Selçuklu, Moğol, Eretna ve Osmanlı egemenliğinde kalmış olup, oldukça derin ve köklü bir tarihe sahiptir.

Osmanlı tarihine yön veren şehzadelerden Yavuz Sultan Selim ve II.Murad Amasya'da doğmuş, Fatih Sultan Mehmed ve II.Bayezid gibi sonraları imparatorluk yönetiminde önemli rol oynayan padişahlar da Amasya'da valilik görevinde bulunmuştur. Amasya, pek çok şehzadenin doğduğu, yetişip, görev yaptığı bir merkez olması nedeniyle "Şehzadeler Şehri" olarak anılmıştır. 15. ve 16.yüzyıllar Osmanlı'sında altın çağını yaşayan kentte çok önemli bilim adamı, sanatçı, şair ve ünlü şahsiyetler yetişmiştir. Ünlü hekim ve cerrah Sabuncuoğlu

Şerefeddin, tarihçi Aşık Paşa, Osmanlı hat sanatında “Amasya Ekolünü” yaratan hattatlardan; Yakut-i Mustasimi, sultanların okkasını tuttuğu ve hattatların piri olarak anılan Şeyh Hamdullah, hattat ve şair Tacizade Cafer Çelebi, Fatih Sultan Mehmed’in hocası Akşemseddin, Zembilli Ali Efendi, Osmanlı’da divanı bulunan ilk kadın şair Mihri Hatun ve bir başka kadın şair Zeynep Hatun gibi kişiler Amasya’da yetişmiştir.

Kurtuluş Savaşı sırasında, 19 Mayıs 1919 yılında bir umut ışığı olarak Samsun’a gelen Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları 12 Haziran 1919 tarihinde de Amasya’ya gelmiş ve 22 Haziran 1919 tarihinde Amasya Tamimi olarak bilinen kurtuluş genelgesini tüm yurda Amasya’dan ilan etmiştir. Dolayısıyla Amasya, Milli Mücadele Dönemi’nde Cumhuriyet’in kurulmasında önemli role sahip olan sembol kentlerden biri olmuştur.

Amasya ilk kurulduğu dönemde kale-kent modelinde bir yerleşim olup, bu modelin en önemli özelliği, yerleşme alanının çok büyük bir bölümünün sur içinde olmasıdır. Daha sonra, Türk öncesi döneme ait bir kale-kentin evrimleşmesiyle ve içinde önemli bir yerleşmeyi barındırmayan bir kalenin hemen yanında başlayan yeni Türk yapılaşma modeli olan açık kent modeline dönüşmüştür (Kuter, 2007).

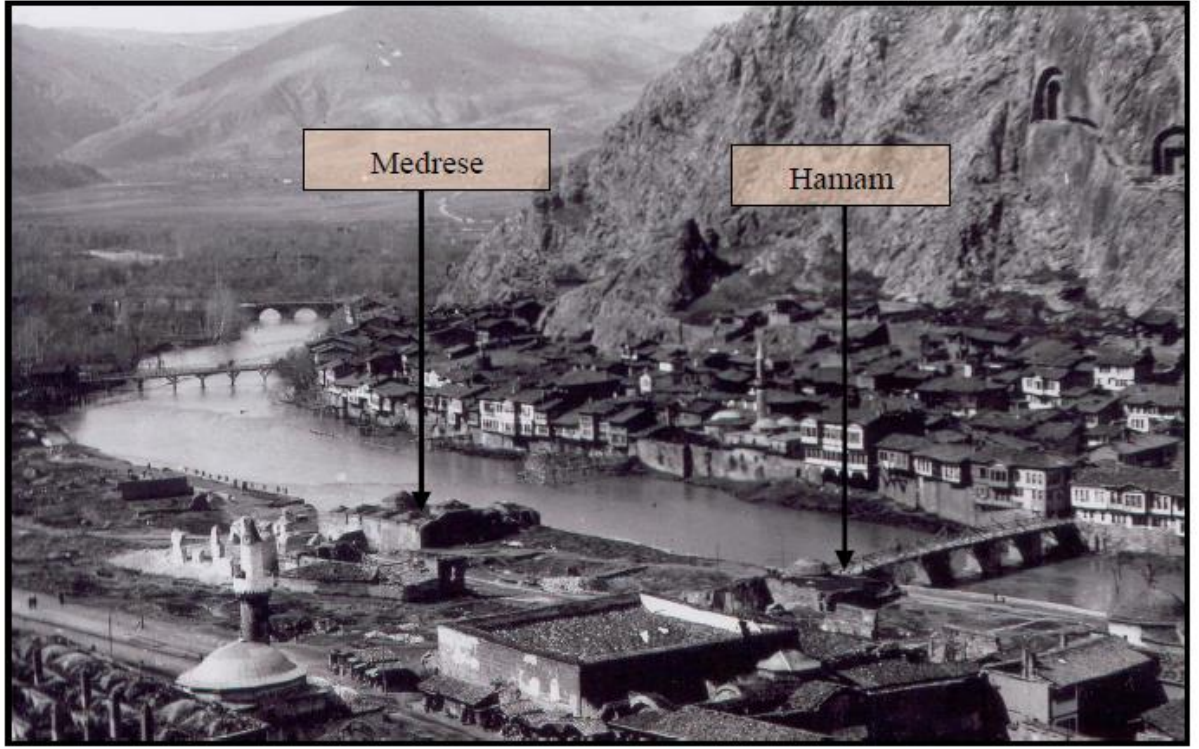
Amasya kenti Yeşilirmak nehrinin kuzeyinde yer alan kalenin surlarından, nehrin güneyine doğru genişlemiştir. Amasya’da yamaçların arasındaki vadi tabanı en uygun yerleşim alanıdır. İskân yoğunluğunun en yüksek olduğu bu alan %5 ile %15 arası eğime sahiptir. %30-40’lara varan eğim derecesinin yol açtığı elverişsiz durum nedeniyle kentin gelişimine uygun alanlar oldukça sınırlıdır. Bu da şehrin Yeşilirmak vadisi boyunca doğu-batı doğrultusunda dikey yönde gelişim göstermesine sebep olmuştur (Yetman, 1981; Güzelci, 2012). Yeşilirmak’ın kuzey kıyısında kale kalıntıları kral mezarları ile Yeşilirmak arasında yerleşim alanı dar olduğundan yerleşim ince bir şeritten ibarettir. Bu sebeple şehir eski çekirdeğini kısmen de olsa korumayı başarmıştır (Şekil 3.3) (Türkoğlu, 2006).

Şekil 3.3: 20.yüzyılın başlarında Amasya (Şenol, 2010).

17.yüzyıl başından itibaren meydana gelen sel, yangın ve deprem gibi afetler ve bunun yanı sıra yol yapımı gibi imar faaliyetleri Amasya kentinin mekânsal oluşumunu etkilemiştir. Bugün Amasya’da bulunan sivil mimarlık örnekleri ve anıtsal eserler, bütün bu felaketlerden sağ çıkabilmiş eserlerdir. Depremlere, sellere, taşkınlara, yangınlara, savaşlara, bayındırlık faaliyetlerine rağmen günümüzde tarihi doku yoğun bir şekilde hissedilmektedir. Gabriel (1934) planında bulunan, günümüze gelebilmiş 13.yüzyıl öncesine tarihlenen tek eser Fethiye Camii’dir. Burmalı Minare Camisi (1237-47) ve Gökmedrese Camii (1267) 13. yüzyıl, Bimarhane (1308-1309) ve Saraçhane Camii (1372) 14. yüzyıl eserleridir. 15. yüzyıl eserleri sayıca fazladır. Çilehane (1413), Bayezid Paşa (1414), Yörgüç Paşa (1430), Kiları Süleyman Ağa (1484), Sofular (1485), Gümüşlü (1485), Mehmet Paşa (1486) camileri, Sultan II. Bayezid Külliyesi (1481-1486), Kapu Ağası Medresesi (1489), Kumacık Hamamı (1494) ile Ayas Ağa Cami ve Medresesi (1495) bu dönem eserleridir. Pir Mehmed Çelebi Camii’nin de 15. yüzyıl yapısı olduğu tahmin edilmektedir. Bülbül Hatun Camii (1510) 16. yüzyıl eseri iken, Şirvanlı Camisi ise 19. yüzyıl eseridir (Saka Akın ve diğ., 2018). Cumhuriyet Dönemi eserleri olarak ise Belediye (1923), Kılıçarslan Mektebi (1914-1927), Adliye (1926) ve İstasyon (1927) binaları günümüze kadar gelebilmiştir (Türkoğlu, 2006).

19. yüzyılda Sivas Eyaleti bünyesindeki önemli sancaklardan olan Amasya, özellikle mutasarrıf Ziya Paşa'nın 1863 yılında başlayan ve 1,5 yıl süren mutasarrıflığı sırasında önemli imar faaliyetlerine sahne olmuştur. Bu dönemde Yeşilırmak Nehri boyunca yapılan yollar birçok sivil ve anıtsal mimarinin yok olmasına neden olmuş ve nehrin kıyısında karşılıklı olarak bulunan evlerin birçoğu yıkılarak geniş yollar açılmıştır (Şekil 3.4) Böylece geleneksel kent dokusu imar faaliyetlerinin olumsuz etkileri ile karşı karşıya kalmıştır (Saka Akın ve diğ., 2018). Öte yandan bu aks, Sultan II.Bayezid Külliyesi ile diğer merkezlerin bağlantısını güçlendirerek, kent hayatına canlılık getirmiştir.

Şekil 3.4: Ziya Paşa döneminde yol açmak için yıkılan tarihi yapılar (Şenol, 2010).

Amasya kentsel tarihi mirasa ev sahipliği yapmasıyla müze kent görünümünde olup geçmişteki birçok medeniyetin izlerini taşımaktadır. Bu noktada yerel idarelerin ilk çalışması TMMOB Mimarlar Odası Amasya Mesleki Denetim biriminin teknik ve belediyenin maddi katkılarıyla 15.7.1988 tarihindeki koruma kurulunun Dışkale Yeşilırmak Sur Duvarları üzerindeki tarihi Osmanlı Yalıboyu evlerinin 46 tanesinin röleve çalışmalarının yapılmasıyla başlamıştır (Türkoğlu, 2006). Son olarak 1992'de korunması gereken eserler anıtsal yapılar ile sivil mimarlık örnekleri adı altında iki grupta toplanmıştır. Kentteki 73 anıtsal yapı ile 126 sivil mimarlık örneği tescil edilmiştir (Şenol, 2010).

12.01.1994 tarihinde “Yalıboyu Evleri Koruma Projesi” (YABEP) oluşturulmuş, basın ve yayın kuruluşlarının desteğiyle de kentlinin projeyi benimsemesi sağlanmıştır. YABEP kapsamında Hatuniye Mahallesi bütüncül koruma yaklaşımı içerisinde değerlendirilmiştir. Neticede varlığı bilinen ancak yıkılan yapılar (Saat Kulesi, Şehzadeler Müzesi vb.) yeniden inşa edilmiştir. Geleneksel binalara yeni fonksiyonlar yüklenerek kullanılabilir hale getirilmiştir. Yalıboyu’nda yer alan ancak geleneksel doku ile uyumsuz binalarda (Şehir kulübü, Öğretmenevi vb.) ise cephe düzenlemesi yapılmıştır. Böylece kentin simgesi haline gelen özgün silüet oluşturulmuştur (Şenol, 2010).

3.1.2. Çalışma Alanını Çevreleyen Kültürel Miras Ögeleri

Kültürel peyzaj kavramının üzerinde durulması gereken ve uluslararası tanımında da vurgulanmış olan üç ana bileşkesi bulunmaktadır. Bunlar; nitelikli bir doğal yapı, doğa ile etkileşim halinde süregelen bir kültürel yaşam ve bu etkileşimin sürekliliğinin yansımalarını somut olarak gözlenebilir kılan tarihsel bir süreçtir. Burada, doğal ve insan yapımı fiziksel öğelerle, kültürel yaşamın parçası olan sosyal beceri ve etkinlikler, kültürel peyzajın korunmaya değer kabul edilen niteliğini birlikte oluşturmakta, böylece kültürel peyzajın bu geniş kapsamını, bizim kültürel mirasın iki ayrı türü olarak tanımladığımız somut ve soyut türlerini de bir araya getirmektedir (Yener, 2015). Kültürel ekosistem hizmetlerinin maddi olmayan faydalarının algılanmasında soyut ve somut kültürel miras öğelerinin katkısı son derece önemlidir. Buna göre, çalışmanın bu bölümünde alana kimlik kazandıran, halkın alanı benimsemesi ve sahiplenmesinde kilit rol oynayan kültürel miras öğelerinden bahsedilmiştir.

3.1.2.1. Somut Olmayan Kültürel Miras Ögeleri

Geleneksel El Sanatları ve Müzik Kültürü

Amasya’nın tarihi dokusundaki zenginlik geleneksel el sanatlarında da görülmektedir. Özellikle kent; kuyumculuk, ipek böcekçiliği ve dokumacılık dallarında adını duyurmuş bir ildir. Ancak kentin bu iddiası Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan ekonomik krizle birlikte kaybolmuştur. Günümüzde yörede devam eden el sanatları ise Amasya bardağı, semaver yapımı, ağaç, hasır işçilikleri, kırnap-halat eğirme, iğne oyası, çeşitli dokumacılık dallarıdır. Bu el sanatları eski popülerliklerini pazarlama olanaklarının azlığı nedeniyle kaybetmişlerdir. Diğer taraftan gelişen teknoloji ile el dokuması kilim ve halılar yerlerini makine halılarına, hasır işleri de plastik veya cam ürünlere bırakmışlardır. Buna karşın ildeki semaver kültürü hiç bozulmamış ve semaver yapımından ciddi ekonomik getiriler de elde

edilmektedir. Aynı zamanda gümüş işlemeciliği geleneğini sürdürmek ve gelir kaynağı yaratmak amacıyla Amasya Valiliği Halk Eğitim Merkezi'nde kurslar düzenlenmekte, satış ve sergi birimlerinde yapılan çalışmalar ilgililerle paylaşılmaktadır.

El sanatlarının yanı sıra Amasya ve civarında zengin bir folklor bulunmaktadır. Yöresel oyunlar çoğunlukla erkeklerce oynanan halaylar biçiminde olup, davul, zurna, kaval, bağlama, tef, kopuz, keman, ud, cümbüş, dümbelek, darbuka, gırnata, klarnet, kaşık, cura, bağlama, divan sazı, meydan sazı gibi çok çeşitli çalgılar eşliğinde yapılmaktadır (YHGP, 2006).

Amasya musiki yönünden köklü bir geçmişe sahip olup, 1883 yılında ünlü bestekar Giriftzen Asım Bey tarafından 105 yıl önce Anadolu'nun ilk musiki cemiyeti Amasya'da kurulmuştur. 1983 yılında dönemin Belediye Başkanı tarafından konservatuara dönüştürülmüştür. 1999 yılından beri Bimarhane'de faaliyetlerini sürdürmektedir. İrfan Özbakır, Kutlu Payaslı gibi ünlü bestekarlar Amasya'lıdır. Amasya Belediyesi'nin organize etmiş olduğu Türkiye'nin en uzun soluklu ve en prestijli beste yarışması haline gelen Altın Elma Türk Sanat Müziği Beste Yarışması 14 yıldır aralıksız olarak düzenlenmekte olup, son 5 yıldır TRT Genel Müdürlüğü ve Amasya Belediyesi arasında imzalanan protokol ile ortaklaşa organize edilmektedir.

Mutfak Kültürü

Amasya yöresi durağan yaşama sahip geleneksel bir toplum düzeni sürdürmekle birlikte, özellikle 1970'ten sonra Türkiye'nin hemen her yöresinde ortaya çıkmış olan kentli beslenme yöntemlerine ağırlık vermeye başlamıştır. Kentte yaşamın da etkisiyle yemeklerde ustalıktan çok yiyecek çeşitliliği göze çarpmaktadır. Köylerde bile, geleneksel bazı besinlerin evlerde hazırlanmasına karşılık hazır besin maddeleri tüketimi giderek artmaktadır. Amasya'da gastronomi kültürü altında anılan belli başlı yemekler yağlı, keşkek, etli bamya, dene hasudası, bakla dolması, Amasya çöreği ve bölgede genel olarak tanınan Tokat kebabıdır (YHGP, 2006).

Amasya ile bütünleşen elmanın yanı sıra, kiraz, çiçek bamya gibi tarımsal ürünler kent ekonomisi ve kültürü açısından önem taşımaktadır. Her yıl düzenlenen 12-22 Haziran Amasya Uluslararası Atatürk Kültür ve Sanat Festivali Etkinlikleri kapsamında, kiraz teşvik yarışması düzenlenmekte, kazanana para ödülü verilmektedir. Ayrıca, 29.05.2018 tarihinde Amasya Çiçek Bamyası olarak tescil ettirilen ürünün tanıtımı amacıyla, Amasya'nın Taşova

ilçesinde Taşova Belediyesi tarafından ilki 1994 yılında gerçekleştirilen “Taşova Çiçek Bamyası Kültür ve Sanat Festivali” her yıl düzenlenmektedir.

Efsaneler

Amasya’da yüzyıllardır anlatıla gelen efsaneler vardır. Ferhat ile Şirin, Güzelce Kız (Aynalı Mağara), Kurtboğan, İğneci Baba, Serçoban, Lokman Hekim ünlü olanlarıdır. Şehzadeler Gezi Yolu’nda kavuşamayan aşıklar Ferhat ile Şirin efsanesini canlandıran heykeller yer almaktadır.

Şekil 3.5: Ferhat ile Şirin Heykeli (Orijinal, 2018).

3.1.2.2. Somut Kültürel Miras Ögeleri

a) Amasya Kalesi

Amasya Kalesi, kentin kuzeyindeki Harşena Dağı üzerine kurulmuş olup, kalenin Yeşilirmak’tan yüksekliği 262 metredir. Aynı zamanda Harşena Kalesi adıyla da bilinir. Amasya Kalesi’ndeki ilk iskan Eski Tunç Çağı’na kadar uzanmaktadır. Kalenin mevcut dokusu Helenistik Çağ’dan Osmanlı Dönemi’ne kadar uzanan bir sürece aittir.

Kalenin "Helkıs", "Saray", "Maydonos" ve "Meydan" adlarında dört kapısı bulunmaktadır. Kale, İçeri Şehir (Enderun Kalesi), Kızlar Sarayı ve Kral Kaya Mezarları Ören Yeri (Orta Kale) ve Yukarı Kale (Harşena) olmak üzere üç bölümden oluşur. Yeşilirmak kıyısı boyunca, İstasyon Köprüsü ile Hükümet köprüsü arasında uzanan yaklaşık 800 metrelik bir alanı

kaplayan Hatuniye Mahallesi olarak adlandırılan İçeri Şehir bölümünde, Yeşilirmak'ın kuzeyinden yükselen antik sur duvarları üzerinde Amasya Evleri, hamamlar ve camiler inşa edilmiştir. Hatuniye Külliyesi bunlardan en önemlisi olup, Yeşilirmak kıyısında yer alan, Sultan II. Bayezid'in eşi ve Şehzade Ahmet'in annesi Bülbül Hatun tarafından 1510 yılında yaptırılan, cami, hamam ve sübyan mektebinden oluşan bir külliye'dir.

İçeri Şehir'e Alçak Köprü'den, İstasyon Köprüsü'nden, Sultan Bayezid Camii karşısında bulunan Mağdenüs Köprüsü'nden ve Hükümet Köprüsü'nden girilebilmektedir. Kızlar Sarayı demiryolu ile İçeri Şehir'den (Hatuniye Mahallesi) ayrılmıştır (Şekil 3.6.a)

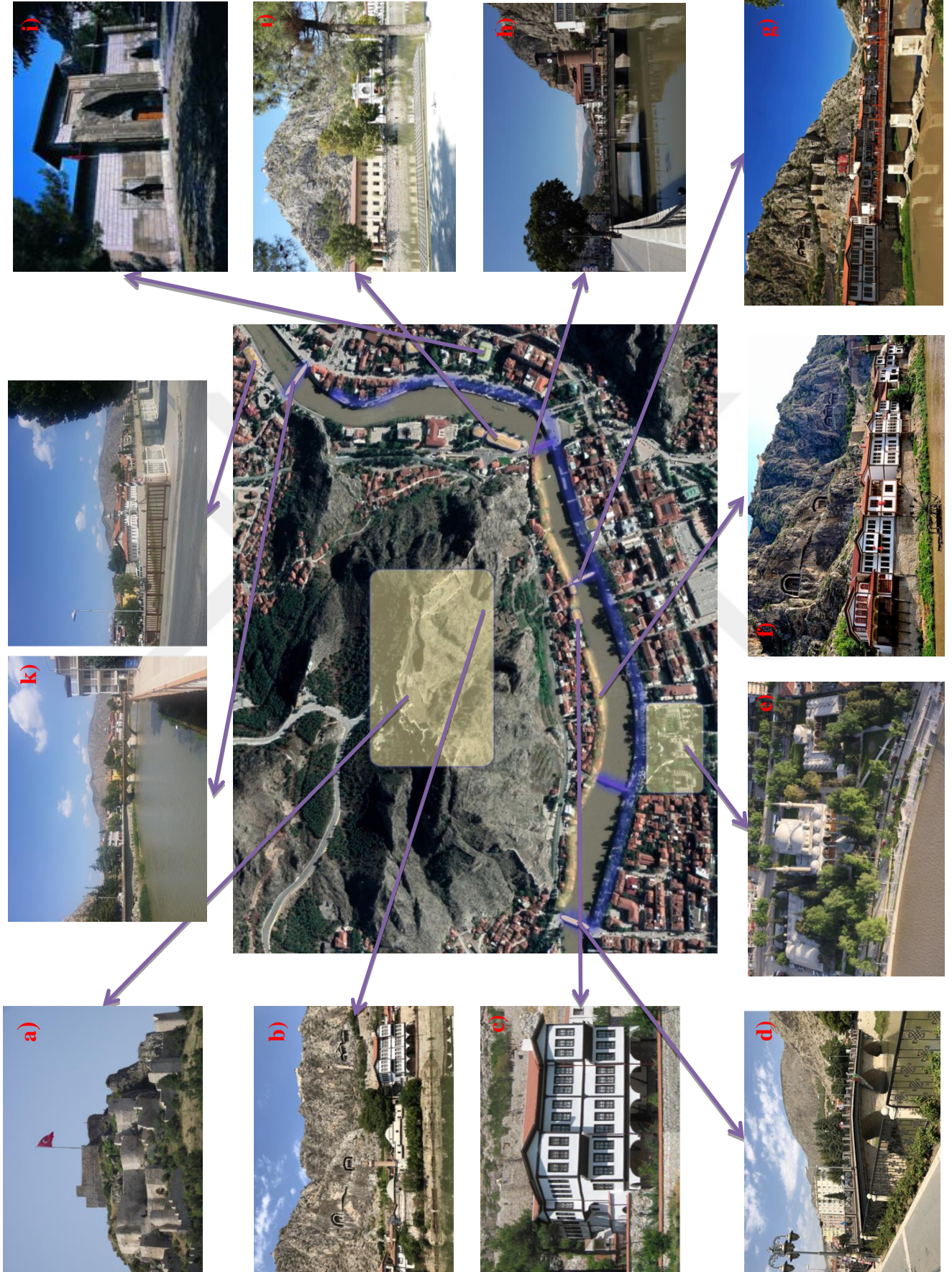
b) Kızlar Sarayı ve Kral Kaya Mezarları

Amasya Kalesi'nin güney eteklerinde yer alan Kızlar Sarayı ve Kral Kaya Mezarları Ören Yeri (Orta Kale) bölümünde ise, 5 adet anıtsal Helenistik Dönem Pontus Krallarına ait kaya mezarı, 2 adet 14. ve 15. yüzyıllara ait Selçuklu ve Osmanlı hamamları ile bu bölgeden başlayıp yer yer kayalara oyulmuş, Yeşilirmak'a kadar inen gizli geçit Ceylan Yolu Tüneli ve Helenistik dönem sur duvarları yer almaktadır. Kızlar Sarayı bölümü ile Yeşilirmak kıyısındaki dış sur duvarlarına kadar uzanan bölümdeki teraslar bir yamaç yerleşimi (höyük) olup; tarihte kentte hüküm sürmüş medeniyetlere ait kalıntıları muhafaza etmektedir.

Mithridates Krallığı tarafından başkent yapılan Amasya; hem kralların ikamet ettikleri saraylarının bulunduğu, hem de bu kralların kaya mezarlarının bulunduğu çok ender bir yerleşim birimidir. Kral Kaya Mezarları olarak adlandırılan bu mezarlar, Amasya Kalesi'nin güney eteklerindeki kalker kayalara oyularak yapılmıştır. Hatuniye Mahallesi'nin dar sokaklarından, tren yolunu geçerek çıkılan mezarların arasında, kayaya oyulmuş yollar ve merdivenler bulunmaktadır.

Yukarı Kale (Harşena) olarak adlandırılan kısımda ise; Helenistik dönemde yapılmış sur duvarları, değişik dönemlerde yapılmış sarnıçlar, hala toprak altında bulunan Osmanlı Dönemi mahallesine dair kalıntılar yer almaktadır (Şekil 3.6.b).

Amasya ili, Merkez İlçede yer Amasya Kalesi Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 05.05.1992 tarih ve 2364 sayılı kararı ile 1. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı olarak belirlenmiştir (Anonim b, 2018; Anonim c, 2018; Amasya Kent Rehberi, 2010; Amasya Şehir Rehberi, 2010).

Şekil 3.6: Çalışma alanının etrafında yer alan somut kültürel miras öğeleri

c) *Hazeranlar Konağı Etnografya Müzesi*

Hazeranlar Sokak'ta, Yeşilirmak sahil şeridinde Roma Dönemi sur duvarları üzerinde yer alan, 19. yüzyıl sivil mimarlık örneği yapılar arasında özel bir yeri ve önemi olan Hazeranlar Konağı, 1976 yılında Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğüne satın alınarak restore edilmiştir (Şekil 3.7). 1984 yılında bodrum katı Güzel Sanatlar Galerisi üst katları ise, etnografik eserlerin sergilendiği bir "Müze-Ev" olarak ziyarete açılmış, 1998 yılında tekrar restorasyona alınarak 12 Haziran 2001 tarihinde yeniden müze-ev olarak kullanıma açılmıştır (Şekil 3.6.c) (Türkoğlu, 2006). Konakta, Amasya'nın 19.yüzyıl günlük yaşamını ve sosyal hayatını yansıtan giysiler, halı ve kilimler, mutfak araç ve gereçleri, kadın ziynet eşyaları gibi eserler sergilenmektedir.

Şekil 3.7: Hazeranlar Konağı'nın Restore Edilmeden Önceki ve Sonraki Hali (Şenol, 2010).

d) *İstasyon (Meydan) Köprüsü*

Ziya Paşa Bulvarı'nın bitiminde kurulu köprü İstasyon Mahallesiyle Hacı İlyas Mahallelerini birbirine bağlamaktadır (Şekil 3.6.d). İlk olarak Selçuklu Sultanı I. Mesud tarafından 1145 yılında kesme taştan inşa ettirilen, beş gözlü, kemerli köprü, 1374 yılında yaşanan depremde yıkılmıştır. Pek çok onarımdan sonra günümüze ulaşabilen bugünkü köprü ilkinin kalıntıları üzerinde ve aynı yapı karakteriyle 1370'li yıllarda yapılmıştır. Kesme taştan yapılmış üç geniş ayak arasında kemerlerden oluşan köprü Amasya Kalesi'nin Meydan Kapısı denilen büyük kapısının önüne rastladığından "Meydan Köprüsü" olarak da adlandırılmaktadır (Şekil 3.8) (Anonim b, 2018).

Şekil 3.8: İstasyon Köprüsü ve Çalışma Alanı Başlangıcı (Orijinal, 2018).

e) Sultan II.Bayezid Külliyesi

II. Bayezid Külliyesi 1481-1486 yılları arasında, Amasya Valisi Şehzade Ahmet tarafından babası Sultan II. Bayezid adına yaptırılmıştır (Şekil 3.6.e) Cami, medrese, imaret ve şadırvandan oluşan bu külliyenin mimarı Şemseddin Ahmet'tir.

Caminin önünde, şadırvanın iki yanında bulunan çınar ağaçları ise caminin inşaatı sırasında buraya dikilmiş olup, 500 yılı aşkın bir süredir ayaktaadır. Bu çınar ağaçları anıt ağaç olarak tescillenmiş ve koruma altına alınmıştır.

2009 yılında imaretin kuzeyinde bulunan büyük tonozlu odanın içerisine Amasya İl Özel İdaresi tarafından Minyatür Amasya Maket Müzesi yapılmış olup, 2010 yılında ziyarete açılmıştır. Minyatür Amasya Müzesi, 1914 yılında çekilmiş bir fotoğraftan esinlenerek yapılan tarihi bir kent maketidir. O yılların şehir dokusunu ve kültürel yapısını birebir yansıtan, geçmişteki mekânsal kurgu ile yerel mimariye dair fikir edinebilme olanağı sağlayan önemli bir çalışmadır (Anonim b, 2018).

f) Yalıboyu Evleri

Yeşilirmak'ın kuzeyinden yükselen antik sur duvarları üzerine 18-19.yüzyılda yapılmış Yalıboyu Evleri, ahşap çatkı arası, kerpiç dolgulu (hımış tekniği) olarak inşa edilmişlerdir. Cumbalı, kırma çatıları, geniş saçakları ve ahşap süslemeleriyle dikkat çeken bu evler, devrin mimari karakteristiğini yansıtmaktadır. Ahşap malzemenin doğal yapısı gereği fazla uzun ömürlü olmayışı nedeniyle Selçuklu ve Erken Dönem Osmanlı evleri günümüze kadar ulaşamamıştır. Ancak son dönem Osmanlı konut mimari örnekleri günümüze kadar ulaşabilmiştir (Şekil 3.6.f) (Amasya Şehir Rehberi, 2010).

g) Alçak Köprü

Roma Döneminde, zamanın kent merkezi durumundaki Kale ve çevresini Yeşilirmak'ın karşı kıyısına, kentin yerleşim yerine bağlamak üzere inşa edilmiştir. Düzgün kesme taşlarla dört yüksek kemer oluşturacak biçimde inşa edilen köprünün bu yüksek ayakları zaman içinde Yeşilirmak'ın yükselen yatağına gömülmüş, kemerlerin sadece üst kısımları görünür kalmıştır. Kemerlerin üzerindeki köprü tablası da su yüzeyine yaklaştığından halk bu zamandan sonra köprüyü, günümüzde de kullanılan haliyle “Alçak Köprü” olarak adlandırmıştır. Köprüyü yükseltecek şekilde kullanılmayan bir kilisenin taşlarından faydalanılarak ikinci bir köprü yapılmış, 1965 yılında biraz daha güçlendirilerek günümüze kadar ulaşmıştır. Çalışma alanının tarihi dokuyu bağlantısını sağlayan köprülerden biridir (Şekil 3.6.g) (Şekil 3.9) (Amasya Kent Rehberi, 2018).

Şekil 3.9: Gezi yolunu Hatuniye Mahallesi'ne bağlayan köprüler (Orijinal, 2018).

h) Saat Kulesi

Hükümet Konağı'nın hemen yanında, köprünün kuzey başında bulunan Saat Kulesi ilk kez 1865 yılında Amasya Valisi Ziya Paşa tarafından yaptırılmıştır. 1940'ta yeni köprünün inşası sırasında hasar gördüğü için yıktırılmış, 2002 yılında aslına uygun olarak yeniden inşa edilmiştir. Zamanı göstermesinin yanı sıra Saat Kulesi Amasyalıları için, milli mücadele dönemini hatırlatan ayrı bir öneme sahiptir (Şekil 3.6.h).

ı) Hükümet Konağı ve Belediye Binası

Günümüzde valilik binası olarak kullanılan ve II. Ulusal Akım özelliklerine sahip olan yapı mimar Tuğrul Baytın tarafından 1947-1949 yılları arasında inşa edilmiştir. Betonarme malzeme üzerine kesme taş kaplamanın kullanıldığı cephelerde, sade bir tasarım anlayışı söz

konusudur. Yerelliğe gönderme yapan geniş saçakları ve kırma çatısı ile ulusal akımın özelliklerini tam olarak içinde barındırmaktadır (Kolay, 2016).

1923 yılında, zamanın Belediye Reisi Veysibeyzade Nafiz Bey tarafından bitirilmiş ve resmi açılışı yapılmıştır. 1984 yılına kadar belediye binası olarak hizmet veren eser, 1986 yılında belediye tarafından geçirmiş olduğu kapsamlı bir restorasyondan sonra, yine belediye bünyesi altında ek hizmet binası olarak kullanılmaya devam etmektedir. Selçuklu-Osmanlı taş süsleme sanatına gönderme yapan süsleme detayları ile eser, dönemin adıyla “Milli Mimari Rönesansı” üslubuna uygun olarak tasarlanmış, dönemin mimari eğilimine uyum göstermiştir (Şekil 3.6.1) (Kolay, 2016).

i) Sabuncuoğlu Tıp ve Cerrahi Müzesi (Darüşşifa-Bimarhane)

1308-1309 yılında İlhanlı Hükümdarı Sultan Muhammed Olcaytu ve hanımı İldus Hatun adına yaptırılmıştır. Dikdörtgen planlı, açık avlulu, eyvanlı, kenarlarda tonoz örtülü mekanları bulunan tipik bir Selçuklu medrese plân şemasına sahip bir tıp medresesidir. Taç kapı giriş detaylarıyla ünlüdür (Şekil 3.6.i).

Burası, bir taraftan tıp eğitimi verilirken diğer taraftan hastaların tedavi edildiği, cerrahi müdahalelerle öğrencilere ameliyatların gösterildiği, uygulamalı tıp öğretim yeri işlevi görmüştür. Devrinin önde gelen eğitim ve uygulama hastanesi olan Amasya Darüşşifa’sını diğerlerinden ayıran en önemli özelliği, akıl hastalarının müzik ve su sesiyle iyileştirilmesidir.

Bimarhane’de 1873 yılına kadar birçok ünlü doktor yetiştirilmiştir. Bunlardan en önemlisi Sabuncuoğlu Şerefeddin’dir. Fatih Sultan Mehmet döneminde burada başhekimlik yapan Sabuncuoğlu Şerefeddin, bu Biharhane’de “Cerrahiyet-i al Haniye” isimli tıbbi minyatürlerle süslü bir kitap yazarak, bu kitabı padişaha sunmuştur.

1999 yılından beri Amasya Belediye Konservatuvarı eğitim binası olarak kullanılan Biharhane; 2011 yılı Eylül ayı itibari ile Sabuncuoğlu Tıp ve Cerrahi Tarihi Müzesi olarak, Amasya Belediyesi Kültür Müdürlüğü bünyesinde ziyaretçilerine kapılarını açmıştır (Anonim b, 2018; Anonim c, 2018; Havza Rehberi, 2006; Amasya Kent Rehberi, 2010; Amasya Şehir Rehberi, 2010).

j) Saraydüzü Kışla Binası ve Milli Mücadele Müzesi

Milli mücadele döneminde Atatürk ve arkadaşlarına ev sahipliği yapmış olan Amasya, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunda ve milli mücadelede önemli bir yere sahiptir. Milli

Mücadele döneminde Samsun'dan sonra 12 Haziran 1919'da Amasya'ya gelen Atatürk, Saraydüzü Kışla Binası'nda uzun süren müzakereler sonucu 21-22 Haziran 1919'da Amasya Genelgesi'ni bütün ulusa duyurmuştur. Kışla Binası, Cumhuriyetimizin Doğum Belgesi olan "Amasya Genelgesi'nin" bütün Dünya'ya duyurulduğu yer olması bakımından yakın tarihimizde önemli bir mekandır. 2007 yılında, Şamlar Mahallesi girişinde, eski dış görünümüne sadık kalınarak yeniden inşa edilmiş ve bugünkü görünümüne kavuşmuştur. İçinde, Atatürk ve heyetteki arkadaşlarının 12 Haziran 1919 günü saat 17:00' da Cülüstepe mevkiinde Amasyalı heyet tarafından karşılanış anları balmumu heykellerle canlandırılmıştır, binada ayrıca Amasya Genelgesi'nin eski ve yeni nüshaları ile milli mücadele yıllarından kalan silah ve evrakların sergilendiği Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Milli Mücadele Müzesi oluşturulmuştur (Şekil 3.6.j) (Anonim b, 2018).

k) Künç Köprü

Yeşilirmak üzerinde, Bayezitpaşa ile Şamlar Mahallelerini birbirine bağlayan köprü Selçuklu eserlerindedir. 12. yy'da, Sultan II. Mesud'un, kimi kaynaklara göre kızı kimilerine göre ise annesi olan Hundi (Hondi) Hatun tarafından yaptırılmıştır. Yapımında kesme taş ve tuğla kullanılan köprü'nün belirgin özelliği, üç büyük ayağı birbirine bağlayan hemen hemen aynı büyüklükteki kemerlerin genişliğidir (Şekil 3.6.k) (Anonim b, 2018).

3.1.3. Çalışma Alanını Etkileyen Yeşilirmak'ın Kent ile İlişkisi

Amasya Yeşilirmak'ın açtığı derin vadinin yamaçlarında ve kısmen de alüvyon düzlüklerinde kurulmuştur. Kent yerleşiminde başrolde olan Yeşilirmak'ın, kullanım biçimi ve amaçları, Amasya'nın kurulduğu tarihten günümüze kadar sosyo-ekonomik gereksinimler, değişen ve gelişen medeniyet seviyesi, sucul ekosisteminin iyileştirilmesi gibi sebeplere paralel olarak değişim göstermiştir.

1800'lü yıllar ile 1900'lü yılların başlarında Yeşilirmak, üzerinde bulunan su dolapları ile kent etrafındaki bağ ve bahçeleri sulama amaçlı kullanıldığından kent için önemli bir unsur olmuştur. Irmağın taşıdığı milli toprakların bu dolaplara takılması sebebiyle daha sonraları su dolaplarının ırmağı kirlettiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bu alüvyonlu toprak ırmak içinde adacıkların oluşmasına ve ırmağın dolmasına sebep olmuştur. Bu da ırmağın ekolojisini değiştirmiştir. Bunlardan dolayı dolaplar 1950'li yıllarda kaldırılmıştır. Daha sonra 1986'da sembolik olarak tekrar ırmağa yerleştirilmiştir (Özdemir, 2013).

Dolap bentlerine takılan alüvyonlu toprakların oluşturduğu adacıkların zamanında, Amasya kent kültüründe ve kent turizminde önemli bir etkiye sahip olduğu, milli bayramlarda gösteri alanı olarak kullanıldığı bilinmektedir. Ancak, ırmak yatağındaki iyileştirme çalışmaları sonucunda bu adacıklar günümüzde mevcut değildir (Şekil 3.10).

Şekil 3.10: Cumhuriyet'in ilk yıllarında Yeşilırmak'taki Adacıklar ve Su Dolapları (Özdemir, 2013).

3.1.4. Çalışma Alanında Yürütülmekte Olan Projeler

Yalıboyu Evleri'nin Karşıdaki Yansıması Projesi

2017 yılında başlayıp, halihazırda yapım aşamasında olan bu projede; Yeşilırmak'ın güney kıyısında bulunan 43 adet modern görünümlü bina, Yalıboyu Evleri'ne uyum sağlayacak şekilde yenilenecektir.

Yalıboyu Evleri'nin Karşıdaki Yansıması Projesi'nin amacı;

- Amasya'nın kalkınma potansiyelini harekete geçirerek kültür turizminde Marka Kent olmasına,
- Şehrin kadim değerleri ile gelişmesine katkı sağlayarak kentlilik duygu ve kimliğine kavuşmasına,
- Tarihi gezi yolunun bir koridor biçiminde her iki tarafının uyumuna,
- 2023 vizyonunda yer alan 1 milyon turist hedefine ulaşılmasına katkı sağlamaktır.

Ziyapaşa Bulvarı üzerinde, Zübeyde Hanım İlkokulu ve Bimarhane arasında yer alan güzergahı tescilli Yalıboyu Evleri'ne cephe veren parsellerde ve Yavuz Selim Meydanı'na bakan parsellerin yapı cephelerinin iyileştirilmesi projesi hazırlanmıştır (Şekil 3.11).

Turizmin geliştirilmesine yönelik küçük ölçekli altyapı yatırımlarına mali destek programına proje başvurusunun kabul edilmesiyle, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı'ndan destek alınmıştır.

Şekil 3.11: Yalıboyu Evleri'nin Karşıdaki Yanısıması projesinden bir örnek (Orijinal, 2018).

Amasya Belediyesi Sergi ve Müze Binası Lastik Bendi ve Yenilenebilir Enerji Çevre Peyzaj Düzenlemesi Yapımı Projesi

2015 yılında başlatılan TR 83 bölgesinin kalkınması ve rekabet gücü açısından önemli fırsatlardan yararlanılması adına geliştirilen Yeşilirmak Havza Geliştirme Planı ve Türkiye Turizm Stratejisi 2023 çerçevesinde, Amasya İlinin turizm potansiyelini açığa çıkarmak ve sektörel gelişmeyi teşvik ederek ilin rekabet gücünün artırılmasına ve sosyo-ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmak öncelikli hedeftir. Ayrıca, Yeşilirmak Havzasının Amasya İli sınırları içinde kalan bölümünde alternatif rekreasyon alanlarının kente kazandırılarak ilin sosyal ve ekonomik kalkınmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Amasya Belediyesi tarafından hazırlanan ve toplam maliyeti 16 Milyon TL civarı olan, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı güdümlü proje desteğiyle bu projenin ilk test aşaması Ağustos 2018'de başarı ile tamamlanmıştır (Şekil 3.12).

Şekil 3.12: Amasya Yeşillik Sergi ve Müze Binası Lastik Bendi ve Yenilenebilir Enerji Çevre Peyzaj Düzenlemesi Yapımı Projesinden Görseller (Orijinal, 2018).

3.1.5. Çalışma Alanının Peyzaj Düzenlemelerinin Genel Analizi

Bitkisel Peyzaj Bileşenleri

İstasyon Köprüsü'nden Künc Köprü istikametine doğru devam eden yaya aksında, *Tilia tomentosa* (Gümüşi İhlamur) ve *Tilia cordata* (Küçük Yapraklı İhlamur) türleri bisiklet yoluyla yaya yolunu ayıran, alle bitkileri olarak kullanılmıştır. Bu ihlamur türlerinin gövde kalınlıklarından alana yeni dikildikleri anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra Hükümet Köprüsüne kadar olan, çalışma alanının kentsel sit alanı içinde kalan kısmında Sultan II. Bayezid Külliyesindeki anıt çınarlarla aynı şekilde *Platanus orientalis* (Doğu Çınarı) türü gerek araç yolunda refüjde, gerekse üst kottaki gezi yolunda ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Bu çınarlar anıt özellik taşımaları da oldukça yaşlı ve tarihi dokuyla uyum sağlayan ağaçlardır (Şekil 3.13).

Şekil 3.13: Çalışma alanındaki Çınar türlerinden örnekler (Orijinal, 2018).

Çınarlarla beraber nadiren de olsa *Fraxinus excelsior* (Adi Dişbudak) ve *x Cupressocyparis leylandii* 'Harlequin' (Leylandi Melez Servisi) türlerine rastlanmaktadır. Ayrıca alanda yer alan diğer türler de *Robinia pseudoacacia* 'Umbraculifera' (Top Akasya) 3'lü sıra halinde doğrusal kullanılmıştır. Irmak kıyısında üst kotta ve Şehzadeler Gezi Yolu'nda korkuluklara bitişik, Sabina Seksiyonuna ait *Juniperus* (Ardıç) türleri kullanılmıştır. Bununla beraber Türk Bayrakları düzenlemesinin iki tarafında *Cupressus arizonica* 'Glauca' (Mavi Arizona Servisi) kullanılmıştır fakat yine orijinal uygulamada spiral şeklinde budanmış olsa da şu anda bakımsız ve budanmamış durumdadır. Bu türlerin yanı sıra aynı alanda *Ilex aquifolium* (İngiliz Çoban Püskülü), *Buxus sempervirens* (Adi Şimşir), *Taxus baccata* 'Fastigiata' (Sütun Formlu Porsuk), *Quercus ilex* (Pırnal Meşesi) ve *Ligustrum japonica* (Japon Kurtbağrı) türleri bulunmaktadır. Topiary sanatı uygulanmış çeşitli biçimlerde budanmış fakat bakımsız kalmış *Cupressus macrocarpa* 'Goldcrest' (Limoni Servi), *Platyclusus orientalis* (Doğu Mazısı) ve *x Cuprocyparis leylandii* türleri tespit edilmiştir. Madenüs Köprü yakınında *Prunus armeniaca* (Kayısı), *x Cupressocyparis leylandii* ve *Viburnum tinus* (Defne Yapraklı Kartopu) türlerinden oluşan bir kompozisyona rastlanmıştır.

Üst kotun yanı sıra alt kottaki gezi yolunda heykeller ve büstlerin altında yer alan kısımda oldukça yoğun *Rosa* sp. türleri kullanılmıştır. Şehzadeler Gezi Yolu'nun güneyinde oturma

birimlerinin arka tarafında *Robinia pseudoacacia*, *Malus floribunda* (Süs Elması), *Acer pseudoplatanus* (Dağ Akçaağacı), *Catalpa bignonioides* (Katalpa), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Platanus x acerifolia* (Londra Çınarı), *Pittosporum tobira*, *Philadelphus coronarius* (Filbahri), *Cupressus sempervirens* 'Pendula' (Sarkık Formlu Akdeniz Servisi), *Forsythia x intermedia* (Altın Çanı), *Prunus cerasifera* 'Pissardii Nigra' (Kırmızı Yapraklı Süs Eriği), *Tilia tomentosa*, *Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç) ve *Robinia pseudoacacia* 'Umbraculifera' türleri kullanılmıştır. Tekrar üst kota çıkıldığında, ırmağa yakın tarafta *Pinus nigra* (Karaçam), *Quercus ilex*, *Ailanthus altissima* (Kokar Ağaç), *Cupressus arizonica*, *Cedrus libani* (Lübnan Sediri), *Prunus cerasifera* 'Pissardii Nigra', *Picea abies* ve *Cedrus deodora* (Himalaya Sediri) türleri gözlenmiştir.

Pirinççi Gezi Yolu ırmak kenarında çoğunluğunu Çam türlerinin oluşturduğu ibrelili türler alle ağacı olarak kullanılmıştır ve yeşil bir koridor oluşturulmaya çalışılmıştır. Cadde tarafında ise genellikle Sedir gibi iğne yapraklı türler tercih edilerek araç trafiğinden kaynaklı gürültüye karşı bitkisel perdeleme oluşturulmuştur. Kullanıcıların suyla hem görsel hem de işitsel olarak temas halinde olmasını sağlayan süs havuzlarıyla birlikte kullanılan çalı türleri ve mevsimlik çiçekler, Amasya Belediyesi Sergi Ve Müze Binası Lastik Bendi ve Yenilenebilir Enerji Çevre Peyzaj Düzenlemesi Projesi uygulaması sırasında kaldırılmıştır. Bu projeye birlikte ırmakla etkileşimi artıracak bir set yapılmakta olup, buradan turistik amaçlı saltanat kayığı gezileri düzenlenecektir. Dolayısıyla çalışma alanının Hükümet Köprüsü ile Künc Köprü arasında kalan, Cumhuriyet Dönemi eserleri ile Mehmet Paşa Camii, Bimarhane gibi önemli eserlerin etrafında yer aldığı Pirinççi Gezi Yolu'nun kullanım yoğunluğunda artış beklenmektedir.

Yapısal Peyzaj Bileşenleri

Güneydoğu ve güneybatı kısmında ticaret alanları mevcut olan düzenlemede; yürüyüş yolu, oturma birimleri, sert zemin düzenlemeleri, heykeller, rölyefler, büstler ve çeşmeler gibi yapısal peyzaj bileşenleri, engellilerin de kullanımı için elverişli bir tasarıma sahiptir (Şekil 3.14). Alanda önceki yıllarda mevcut olan tarihi dokuyla uyumsuz aydınlatma elemanları kaldırılmış onların yerini, kentsel imgeye zarar vermeyen tarihi dokuya uyum sağlayan aydınlatma elemanları almıştır. Çöp kutuları yeterli sayıda ve aralıkta kullanılmış olup, üzerlerindeki güneş enerjili küçük aydınlatmalarla uzaktan fark edilmeleri sağlanmıştır.

Şekil 3.14: Şehzadeler Gezi Yolu'ndan rampa ve engelli kullanımına örnek (Orijinal, 2018).

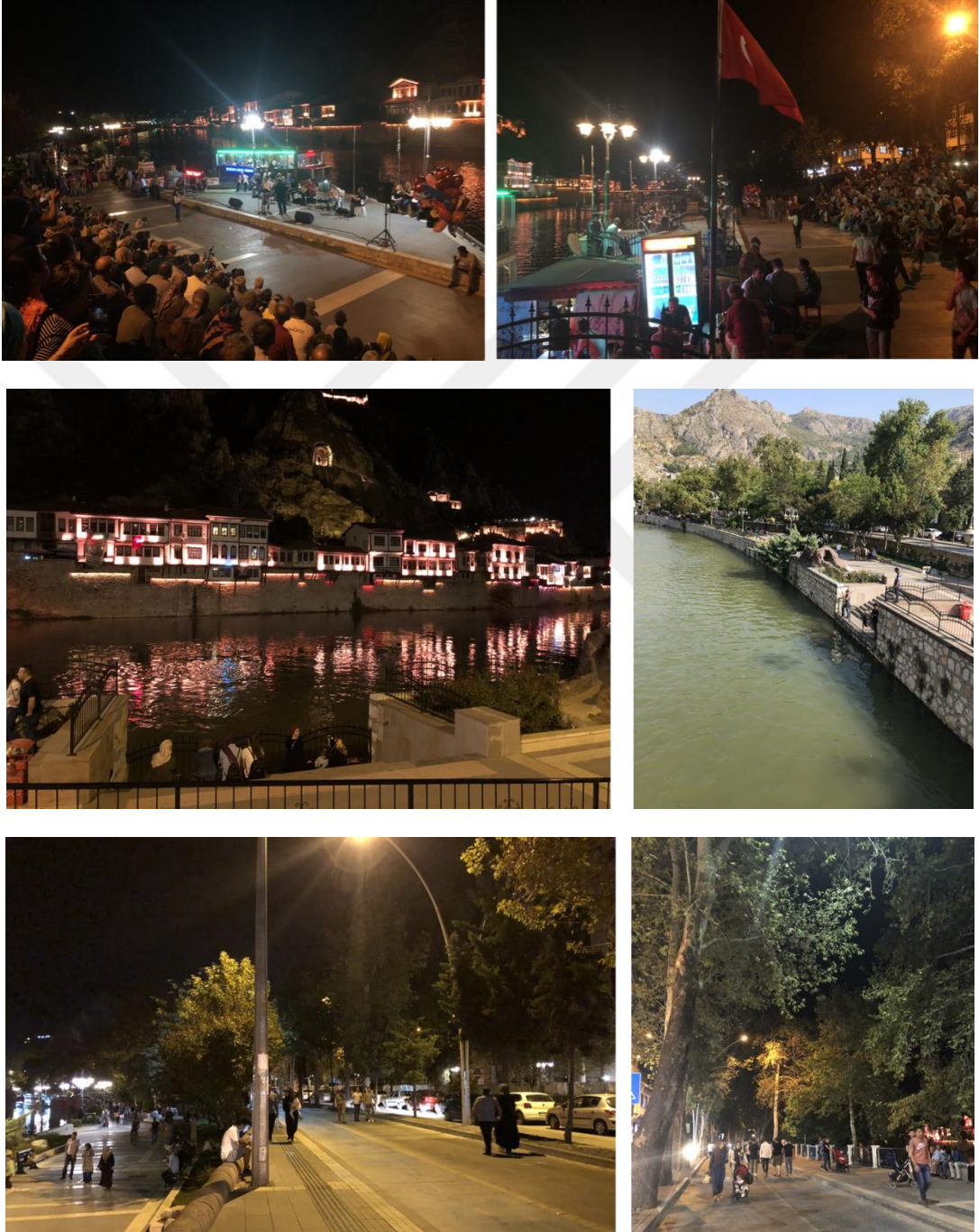
Şehzadeler Gezi Yolu'nda eğitim hizmeti için önemli olan, somut ve soyut kültürel mirasa yönelik Ferhat ve Şirin ile Strabon heykelleri, Amasya'da görev yapmış Osmanlı şehzadelerine ait büstler, Amasya Tamimi'ne ve Milli Mücadele Dönemi'nde Amasya'nın kritik rolüne dikkat çeken rölyef ve Amasya'ya yazılan şiirlerin yer aldığı öğeler yer almaktadır. Bunun yanı sıra Madenüs Köprüsü'nün üzerinde yer alan Balık Tutan Adam, Hükümet Köprüsü'ne yakın noktada oturma birimlerinin yer aldığı kısımdaki Selfie Çeken Şehzade Heykeli halkın ve özellikle turistlerin ilgisini çekmektedir (Şekil 3.15).

Şekil 3.15: Amasya tarihini yansıtan çeşitli sanat öğeleri (Orijinal, 2018).

Çalışma alanının İstasyon Köprüsü ile Hükümet Köprüsü arasındaki bölümde yer alan yolun saat 20.00'den sonra araç trafiğine kapatılmasıyla kıyı gezinti yoluna ek bir güzergah daha oluşmaktadır.

Gezi yolunda konser, tiyatro, gösteri gibi etkinliklere olanak sağlayan ve bu amaçla önemli gün ve haftalarda sıkça kullanılan bir adet amfi bulunmaktadır. Ayrıca, insanların suyla olan etkileşimini artırmak için su kotuna inen basamaklar yer almaktadır (Şekil 3.16).

Şekil 3.16: Gezi Yolu'ndaki amfi ve gösteri alanındaki konser (üstte), Su kotuna yaklaşır basamaklar (ortada), Yayaştırılan saatlerden örnekler (altta) (Orijinal, 2018).

Oturma duvarları ve banklardan oluşan oturma birimleri alanda dinlenme ve etrafı izleme imkanı sunması bakımından yeterli ve uygundur. Üst kotta yer alan gezinti yolunda manzarayı daha iyi izleyebilme ve suya yakınlaşma imkanı sunan, ırmağa doğru mini seyir terasları mevcut olup, banklar bu bölümlere yerleştirilmiştir (Şekil 3.17).

Şekil 3.17: Çalışma alanında kullanılan oturma birimlerinden örnekler (Orijinal, 2018).

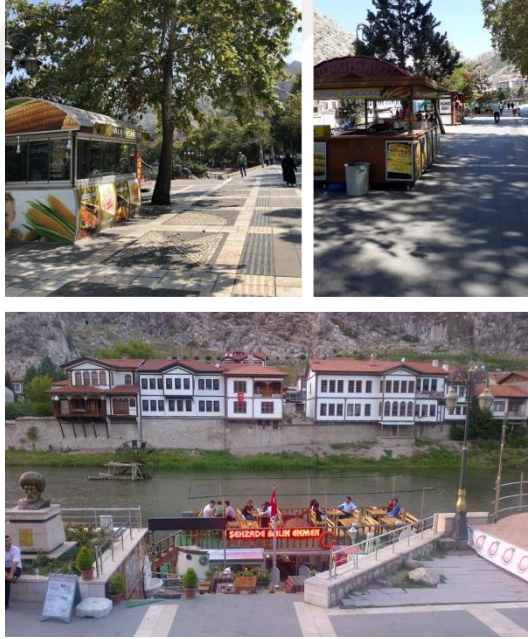

Gezi yolunun üst kotunda araç trafiğinin yanı sıra bisiklet yolu bulunmakta olup, halk tarafından aktif biçimde kullanılmaktadır. Bununla beraber, gezi yolunda iki yerde bisiklet park alanı bulunmaktadır (Şekil 3.18).

Şekil 3.18: Bisiklet yolu ve park alanı (Orijinal, 2018).

Üst kotta yeme içme olanakları sağlayan büfeler yer almaktadır. Alt kotta yani Şehzadeler Gezi Yolu'nda ise ırmak üzerinde yer alan otantik bir balıkçı teknesindeki restoran bu işlevi sağlamaktadır (Şekil 3.19).

Şekil 3.19: Çalışma alanındaki yeme içme olanakları (Orijinal, 2018).

Alan yapısal ve bitkisel peyzaj bileşenlerinin katkısıyla ve sunduğu olanaklarla kent sakinlerinin oldukça yoğun olarak kullandığı bir kentsel açık mekandır (Şekil 3.20).

Şekil 3.20: Çalışma alanından görüşler (Orijinal, 2018).

3.2. YÖNTEM

Bu çalışma, Amasya il merkezinde yaşayan bireylerin, peyzaj düzenlemelerini kültürel ekosistem hizmetleri bağlamında nasıl ve ne düzeyde algıladıklarını ölçmeye yönelik tanımlayıcı bir araştırma olup, araştırmada anket yöntemi kullanılmıştır. Örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında Amasya il nüfusu göz önüne alınmıştır.

$$n = N \cdot t^2 \cdot pq / d^2 (N-1) + t^2 \cdot pq$$

formülde:

N: Hedef kitledeki birey sayısı

n: Örneklem alınacak birey sayısı

p: İncelenen olayın görülüş sıklığı (gerçekleşme olasılığı)

q: İncelenen olayın görülme sıklığı (gerçekleşmeme olasılığı)

t: Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer

d: Olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen örnekleme hatası olarak verilmiştir (Vural, 2012; Karlier, 2017).

Buna göre:

$$p= 0,50$$

$$q= 0,50 (1-0.50)$$

$$t= 1,96 (SD= 0,05 \times \text{serbestlik derecesinde, teorik t değeri tablodan bulunmuştur.})$$

$$N= 109.240 (2017 nüfus sayımına göre Amasya ili nüfusu)$$

$$n= 109.240 \times (1,96)^2 \times 0,50 \times 0,50 / (0,05)^2 \times (109.240-1) + (1,96)^2 \times 0,50 \times 0,50 = 383$$

Yukarıda verilen formül sonucunda minimum örneklem büyüklüğü 383 olarak belirlenmiş ve toplam 415 adet anket yapılmasına karar verilmiştir.

Anket soruları konu ile ilgili farklı kaynaklardan yararlanılarak (Langemayer ve diğ., 2015; Ament ve diğ., 2017; Bieling ve diğ., 2014; Smith ve Ram, 2017; Buchel ve Frantzeskaki, 2015; Bertram ve Rehdanz, 2015; Natural England, 2010, Yılmaz ve Şahin, 2009; Riechers ve diğ., 2018; Zwierzchowska ve diğ., 2018; Schmidt ve diğ., 2017) oluşturulmuş ve iki grupta kurgulanmıştır. Birinci bölümde 10 sorudan oluşan kişisel bilgi formu (EK 1), ikinci bölümde ise MEA sınıflandırılması esas alınarak, kullanıcı algısını ölçmeye yönelik oluşturulan 29 soru (EK 2) yer almaktadır.

Kişisel bilgi formu; cinsiyet, yaş, öğrenim durumu ve ailenin aylık gelir durumuna yönelik soruların yanı sıra Amasya'da yaşam süresi, çalışma alanına geliş sıklığı, alana geliş için tercih edilen mevsim, alanda geçirilen zaman, alana ulaşım biçimi ve ulaşım süresine ilişkin sorulardan meydana gelmiştir. MEA sınıflandırmalarına dayalı sorular, 5'li Likert ölçeği kullanılarak kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, fikrim yok, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum şeklinde oluşturulmuş olup 1 ile 5 puan arasında puanlanmaktadır. Ölçekten alınacak en yüksek puan 145'tir.

Anket çalışması kapsamında Amasya Valiliği'nden gerekli izinler alındıktan sonra anket çalışmasına başlanmıştır. Anketler sonbahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Anketler çalışmanın amacı ve yönege katılımcılara açıklandıktan sonra yüz yüze görüşmeye dayalı bir

şekilde uygulanmıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır.

İlk olarak çalışmada kullanılan veri grubunun normalliğini test etmek üzere, örneklem büyüklüğü 29'dan büyük olduğundan, Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır. Sonrasında bu çalışmanın katılımcılarının sosyo-ekonomik yapılarının ve kişisel bilgi formunda yer alan diğer soruların dağılımlarını ortaya koyan çapraz tablolar hazırlanmıştır.

Ölçmede kullanılan anketin özelliklerini ve güvenilirliklerini değerlendirmek üzere “Güvenilirlik Analizi” (Reliability Analysis) uygulanmıştır. Bu analizde “Alfa (α) Modeli” (Cronbach Alpha Coefficient) kullanılmıştır.

MEA'ya göre ekosistem hizmetleri ana başlıkları altında toplanan soruların Tablo 3.1'deki gruplara ayrılmasında “Faktör Analizi” uygulanmıştır. Faktör analizine başlarken, öncelikle veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığını değerlendirmek amacıyla, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testi (Bartlett's Test of Sphericity) uygulanmıştır. Kaç faktör elde edileceği ile ilgili kriterlerden Özdeğer (Eigenvalues) istatistiği uygulanmıştır. Özdeğer istatistiği 1'den büyük olan faktörler anlamlı olarak kabul edilirken, Özdeğer istatistiği 1'den küçük olan faktörler dikkate alınmamaktadır. Faktör analizinin sonucunda bir değişken hangi faktör altında mutlak değer olarak büyük ağırlığa sahipse, o değişken o faktör ile yakın ilişki içinde demektir. 350 ve üzerinde veri sayısı için faktör ağırlığının 0,30 ve üzerinde olması gerekmektedir. 0,50 ve üzerindeki ağırlıklar ise oldukça iyi olarak kabul edilmektedir (Kalaycı, 2006). Faktör analizi ile belirlenen gruplar ve içerisinde yer alan sorular aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.1: MEA kriterlerine göre elde edilen soru grupları

Yer Duygusu	Sorular
	S 28: Çevresinde tarihi camilerin yer aldığı bu mekan manevi duyguları canlandırır.
	S 23: Eşsiz ve etkileyici bir mekandır.
	S 24: Tarihi yapılar, Yeşilirmak ve yaşlı çınar ağaçları gibi geçmişte de var olan öğeler buraya aidiyet duygusu hissettirmektedir.
	S 26: Sanat, folklor ve mimarlık gibi alanlarda yaratıcı ilham verir.
	S 25: Uzun süre uzak kalındığında özlem duyulan bir mekandır.
	S 29: Huzur veren bir mekandır.
	S 27: Yeni fikirler için ilham verici bir ortam sunar.

Tablo 3.1(devam) : MEA kriterlerine göre elde edilen soru grupları

	S 22: Geçmişini anımsatmaktadır.
	S 21: Tarihi ve kültürel öğelerle bütünleşmiş olan Yeşilirmak kıyısı, özgün bir kimliğe ve ruha sahiptir.
Rekreasyon	S 2: Dinlenmek, oturmak, piknik yapmak, kitap/gazete okumak gibi faaliyetler için imkan sunar. S 1: Yürüyüş, koşu ve egzersiz yapmak, bisiklet sürmek, balık tutmak gibi etkinlikler yapmaya olanak sağlar. S 4: Eğlence ve yeme içme olanağı sunar. S 5: Stres atmak ve deşarj olmak için ideal bir ortamdır. S 3: Konser, tiyatro, sergi gibi kültürel etkinlikler için mekan sağlar.
Estetik Değerler	S 8: Yürüyüş yolları, aydınlatma ve oturma birimleri, çöp kutuları gibi donatı elemanları ve bu elemanların bakımlı ve temiz tutulması kent estetiğine katkı sunar. S 9: Ağaç, çalı ve çiçek gibi farklı ve bakımlı bitkiler kentsel çevreyi güzelleştirmektedir. S 7: Tarihi yapıların restore edilmesi ve bakımlı tutulması kent estetiği için önemlidir. S 10: Seyir ve fotoğraf çekimi için güzel ve ilgi çekici bir manzaraya sahiptir. S 19: Yeşilirmak çevresinde yer alan Amasya Kalesi, Kral Kaya Mezarları, Tarihi Köprüler, Yalıboyu Evleri, İmarethane gibi yapılar Amasya tarihini yansıtmaktadır.
Doğa Bilinci	S 13: Doğal çevreye yaklaşarak, yeni bitkiler keşfetme imkanı sunar. S 14: Çiçeklenme, yaprak dökme gibi bitkilerin yıl içinde yaşadıkları değişim, mevsim geçişlerini gözlemleme fırsatı sunar. S 11: Doğaya yakın olma, su sesi ve kuş seslerini dinleme fırsatı sunar. S 6: Yeşilirmak'a, bitkilere, kuşlara yaklaşarak, sakinleşme ve dinlenme olanağı sağlar. S 20: Kent insanının gelenekleri, giyim kuşam, yaşam tarzı ve kültürel özellikleri hakkında fikir edinebilme imkanı sunar.
Eğitim Değerleri ve Sosyal İlişkiler	S 12: Şehzadeler Gezi Yolu'nda yer alan heykeller, şehzade büstleri ve duvar kabartmaları Amasya'nın tarihi ve kültürel yapısı hakkında bilgi edinebilme olanağı sunar. S 15: Yerel mimariye dair bilgi edinebilme olanağı sunar. S 18: İnsanları ve çevreyi izleme imkanı sunar. S 16: Diğer ziyaretçilerle sohbet etmek, yeni insanlar tanımak için olanak sağlar. S 17: Aile ve/veya arkadaşlarla vakit geçirmek için ideal bir ortamdır.

Kültürel ekosistem hizmetlerinin cinsiyete göre nasıl algılandığına dair yapılacak ikili karşılaştırmalarda; iki bağımsız grup arasındaki farklılıkların testi için değişken dağılımı normal olmadığından non-parametrik bir test olan "Mann-Whitney U Testi" uygulanmıştır.

Faktör analiziyle ortaya çıkan kültürel ekosistem hizmetleri alt boyutlarının birbirleriyle ilişkisini ayrıca bu alt boyutların katılımcıların sosyo ekonomik yapısı ile ilişkisini tespit

etmek üzere “Spearman Sıra Korelasyonu Analizi” uygulanmıştır. Korelasyon analizi, iki değişken arasındaki doğrusal ilişkiyi veya bir değişkenin iki veya daha çok değişken ile olan ilişkisini test etmek, varsa bu ilişkinin derecesini ölçmek için kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Korelasyon analizi sonucunda, doğrusal ilişki olup olmadığı ve varsa bu ilişkinin derecesi korelasyon katsayısı ile hesaplanmaktadır. Korelasyon katsayısı “r” ile gösterilmekte ve -1 ile +1 arasında değerler almaktadır (Kalaycı, 2006).

4. BULGULAR

4.1. KULLANICILARIN SOSYO-EKONOMİK YAPILARI VE ALAN KULLANIM ALIŞKANLIKLARINA İLİŞKİN BULGULAR

Verilerin dağılımının normalliğini test etmek üzere yapılan Kolmogorov-Smirnov testinin sonuçları aşağıda yer alan Tablo 4.1’de sunulmuştur. Bu tabloya göre Sig. değerlerinin %5’ten küçük olması sebebiyle verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir.

Tablo 4.1: Erkek ve kadınlarda verilerin normal dağılım testleri.

		Tests of Normality						
		Cinsiyet	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
			Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Yaş	Erkek		0,113	244	0,000	0,952	244	0,000
	Kadın		0,080	171	0,010	0,975	171	0,003
Öğrenim Durumu	Erkek		0,251	244	0,000	0,883	244	0,000
	Kadın		0,224	171	0,000	0,867	171	0,000
Aile Aylık Geliri	Erkek		0,220	244	0,000	0,892	244	0,000
	Kadın		0,200	171	0,000	0,895	171	0,000
Amasya’da Yaşam Süresi	Erkek		0,157	244	0,000	0,897	244	0,000
	Kadın		0,192	171	0,000	0,877	171	0,000
Alana Geliş Sıklığı	Erkek		0,243	244	0,000	0,851	244	0,000
	Kadın		0,210	171	0,000	0,848	171	0,000
Alana Geliş Mevsimi	Erkek		0,491	244	0,000	0,476	244	0,000
	Kadın		0,432	171	0,000	0,611	171	0,000
Alanda Geçirilen Süre	Erkek		0,238	244	0,000	0,838	244	0,000
	Kadın		0,198	171	0,000	0,874	171	0,000
Alana Ulaşım Şekli	Erkek		0,369	244	0,000	0,691	244	0,000
	Kadın		0,406	171	0,000	0,669	171	0,000
Alana Ulaşım Süresi	Erkek		0,266	244	0,000	0,862	244	0,000
	Kadın		0,241	171	0,000	0,873	171	0,000
YER DUYGUSU	Erkek		0,168	244	0,000	0,913	244	0,000
	Kadın		0,141	171	0,000	0,926	171	0,000
REKREASYON	Erkek		0,170	244	0,000	0,912	244	0,000
	Kadın		0,165	171	0,000	0,934	171	0,000
ESTETİK DEĞERLER	Erkek		0,180	244	0,000	0,784	244	0,000
	Kadın		0,201	171	0,000	0,871	171	0,000
DOĞA BİLİNCİ	Erkek		0,116	244	0,000	0,967	244	0,000
	Kadın		0,104	171	0,000	0,971	171	0,001
EGİTİM DEĞ.ve SOS. İLİŞKİLER	Erkek		0,159	244	0,000	0,929	244	0,000
	Kadın		0,163	171	0,000	0,935	171	0,000

a. Lilliefors Significance Correction

Verilerin normalliği test edildikten sonra, bu çalışmanın katılımcılarının cinsiyetlerine göre dağılımları çapraz tablolar şeklinde Tablo 4.2’de sunulmuştur. Katılımcıların % 58.8’i erkek ve % 41.2’si kadındır. Çalışmanın katılımcıların erkek ve kadınlar yeterli seviyede temsil edildiği görülmektedir.

Kültürel ekosistem hizmetlerinin değişik alt gruplar içinde nasıl algılandığının incelenmesi üzerine yapılacak diğer analizlerden önce, örneklemin (verilerin) cinsiyet dağılımını görmek amacıyla çapraz tablolar (cross tabulation) hazırlanmıştır. Yaş dağılımlarına bakıldığı zaman 192 katılımcı 16-35 yaş arasında, 223 katılımcı ise 36-75 yaş arasında dağılım göstermektedir. Bu sebeple ikili karşılaştırmalarda (Mann Whitney U analizlerinde) 16-35 yaş ve 36-75 yaş aralığı kabul edilmiştir.

Tablo 4.2: Erkek ve kadınların yaş dağılımı.

Yaş	Cinsiyet		Toplam	
	Erkek	Kadın	(Kadın+Erkek)	
16	0 (% 0,00)	1 (% 0,58)	1	(% 0,24)
18	8 (% 3,28)	3 (% 1,75)	11	(% 2,65)
20	4 (% 1,64)	1 (% 0,58)	5	(% 1,20)
21	2 (% 0,82)	4 (% 2,34)	6	(% 1,45)
22	8 (% 3,28)	3 (% 1,75)	11	(% 2,65)
23	6 (% 2,46)	4 (% 2,34)	10	(% 2,41)
24	8 (% 3,28)	3 (% 1,75)	11	(% 2,65)
25	9 (% 3,69)	6 (% 3,51)	15	(% 3,61)
26	12 (% 4,92)	3 (% 1,75)	15	(% 3,61)
27	12 (% 4,92)	5 (% 2,92)	17	(% 4,10)
28	15 (% 6,15)	4 (% 2,34)	19	(% 4,58)
29	6 (% 2,46)	7 (% 4,09)	13	(% 3,13)
30	4 (% 1,64)	6 (% 3,51)	10	(% 2,41)
31	6 (% 2,46)	8 (% 4,68)	14	(% 3,37)
32	5 (% 2,05)	1 (% 0,58)	6	(% 1,45)
33	3 (% 1,23)	1 (% 0,58)	4	(% 0,96)
34	5 (% 2,05)	6 (% 3,51)	11	(% 2,65)
35	8 (% 3,28)	5 (% 2,92)	13	(% 3,13)
36	5 (% 2,05)	3 (% 1,75)	8	(% 1,93)
37	5 (% 2,05)	6 (% 3,51)	11	(% 2,65)
38	12 (% 4,92)	9 (% 5,26)	21	(% 5,06)
39	5 (% 2,05)	2 (% 1,17)	7	(% 1,69)
40	9 (% 3,69)	7 (% 4,09)	16	(% 3,86)
41	5 (% 2,05)	7 (% 4,09)	12	(% 2,89)
42	6 (% 2,46)	4 (% 2,34)	10	(% 2,41)
43	5 (% 2,05)	5 (% 2,92)	10	(% 2,41)
44	5 (% 2,05)	6 (% 3,51)	11	(% 2,65)
45	5 (% 2,05)	4 (% 2,34)	9	(% 2,17)
46	3 (% 1,23)	5 (% 2,92)	8	(% 1,93)
47	5 (% 2,05)	4 (% 2,34)	9	(% 2,17)
48	5 (% 2,05)	6 (% 3,51)	11	(% 2,65)
49	3 (% 1,23)	3 (% 1,75)	6	(% 1,45)
50	3 (% 1,23)	5 (% 2,92)	8	(% 1,93)
51	1 (% 0,41)	2 (% 1,17)	3	(% 0,72)
52	2 (% 0,82)	2 (% 1,17)	4	(% 0,96)
53	6 (% 2,46)	3 (% 1,75)	9	(% 2,17)
54	4 (% 1,64)	1 (% 0,58)	5	(% 1,20)

Tablo 4.2 (devam) : Erkek ve kadınların yaş dağılımı.

55	8	(% 3,28)	2	(% 1,17)	10	(% 2,41)
56	2	(% 0,82)	1	(% 0,58)	3	(% 0,72)
57	1	(% 0,41)	2	(% 1,17)	3	(% 0,72)
58	4	(% 1,64)	0	(% 0,00)	4	(% 0,96)
59	1	(% 0,41)	0	(% 0,00)	1	(% 0,24)
60	1	(% 0,41)	1	(% 0,58)	2	(% 0,48)
61	1	(% 0,41)	0	(% 0,00)	1	(% 0,24)
62	2	(% 0,82)	1	(% 0,58)	3	(% 0,72)
63	1	(% 0,41)	2	(% 1,17)	3	(% 0,72)
64	1	(% 0,41)	1	(% 0,58)	2	(% 0,48)
65	1	(% 0,41)	2	(% 1,17)	3	(% 0,72)
67	1	(% 0,41)	1	(% 0,58)	2	(% 0,48)
69	2	(% 0,82)	0	(% 0,00)	2	(% 0,48)
70	2	(% 0,82)	0	(% 0,00)	2	(% 0,48)
71	0	(% 0,00)	1	(% 0,58)	1	(% 0,24)
72	1	(% 0,41)	1	(% 0,58)	2	(% 0,48)
75	0	(% 0,00)	1	(% 0,58)	1	(% 0,24)
Toplam	244	(% 100)	171	(% 100)	415	(%100)

Tablo 4.3'te erkek ve kadınların öğrenim düzeylerinin dağılımı sunulmuştur. Buna göre, 415 katılımcıdan 160'ı lisans mezunu olup, öğrenim düzeyi dağılımında %38,55 ile ilk sırayı almıştır. Ardından ikinci sırayı alan lise mezunu katılımcılar 106 kişi olup, %25,54'lük orana sahipken; üçüncü sıradaki ön lisans mezunları 67 kişi ile çalışmanın %16,14'ünü oluşturmuştur. Sonuç olarak, lise ve altı öğrenim düzeyine sahip 169 katılımcının oranı %40,72 iken; ön lisans ve üstü öğrenim düzeyine sahip 246 katılımcının oranı 59,28'dir. Her öğrenim düzeyini temsil edecek şekilde katılım sağlanmasına karşın özellikle ilkökul, ortaokul ve lisansüstü mezunlarının sayısı, lise ve lisans mezunlarından belirgin şekilde azdır. Dolayısıyla bu çalışmada, lise ve altı ile ön lisans ve üstü olmak üzere ikili kategori eğitim düzeyi kullanılmıştır.

Tablo 4.3: Erkek ve kadınların öğrenim düzeylerinin dağılımı.

Öğrenim Düzeyleri	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
İlkokul	7 (% 2,87)	27 (% 15,79)	34 (% 8,19)
Ortaokul	12 (% 4,92)	17 (% 9,94)	29 (% 6,99)
Lise	68 (% 27,87)	38 (% 22,22)	106 (% 25,54)
Ön lisans	44 (% 18,03)	23 (% 13,45)	67 (% 16,14)
Lisans	98 (% 40,16)	62 (% 36,26)	160 (% 38,55)
Lisansüstü	15 (% 6,15)	4 (% 2,34)	19 (% 4,58)
Toplam	244 (% 100)	171 (% 100)	415 (% 100)

Katılımcıların ailelerinin aylık gelir düzeylerinin dağılımını gösteren Tablo 4.4'e göre; %34,22 ile çoğunluğu, 142 katılımcı ile 2 bin TL-3.999 TL arası gelire sahip olanlar oluşturmuştur. Ardından ikinci sırayı %29,40 ile 4 bin TL-5.999 TL arası gelire sahip katılımcılar; üçüncü sırayı ise %14,94 ile 2 bin TL ve altı gelire sahip katılımcılar almıştır. Çalışmada her gelir düzeyi grubu temsili sağlanmış olup, 3.999 TL ve altı gelire sahip grup çalışmanın %49,16'sını, 4 bin TL ve üstü grup ise çalışmanın %50,84'ünü oluşturmuştur. Her gelir düzeyini temsil edecek şekilde katılım sağlanmasına karşın özellikle 2.000-3.999 TL ile 8000 TL ve üzeri geliri olan en alt ve en üst gelir gruplarının sayısı belirgin şekilde daha azdır. Dolayısıyla bu çalışmada, 3.999 TL ve altı ile 4.000 TL üzeri gelire sahip olmak üzere ikili kategori aile aylık gelir düzeyi kullanılmıştır.

Tablo 4.4: Erkek ve kadınların ailelerinin aylık gelir düzeylerinin dağılımı.

Aile aylık gelir düzeyi	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
2 bin TL ve altı	27 (% 11,07)	35 (% 20,47)	62 (% 14,94)
2 bin TL-3.999 TL arası	91(% 37,30)	51 (% 29,82)	142 (% 34,22)
4 bin TL-5.999 TL arası	79 (% 32,38)	43 (% 25,15)	122 (% 29,40)
6 bin TL-7.999 TL arası	29 (% 11,89)	23 (% 13,45)	52 (% 12,53)
8 bin TL'den fazla	18 (% 7,38)	19 (% 11,11)	37 (% 8,92)
Toplam	244 (%100)	171 (% 100)	415 (% 100)

Katılımcıların, Amasya'da ne kadar süredir yaşamakta olduklarına dair sorulan soruya verdikleri yanıtlara göre ilk sırayı, %28,92 ile bütün hayatı boyunca Amasya'da yaşayan katılımcılar almıştır. Ardından %26,51 ile ikinci sıraya, 20 yıldan fazla yaşayan katılımcılar yerleşmiştir. 10-20 yıl cevabını veren katılımcılar ise, %12,77'lik oranla üçüncü sırayı almıştır. Dolayısıyla, bu çalışmada Amasya'da en az 10 yıldır yaşayan bireyler %68,2 ile çoğunluğu oluşturmuştur (Tablo 4.5).

Tablo 4.5: Erkek ve kadınların Amasya'daki yaşam sürelerinin dağılımı.

Amasya'da Yaşam Süresi	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
Amasya'da yaşamıyorum	27 (% 11,07)	10 (% 5,85)	37 (% 8,92)
5 yıldan az	19 (% 7,79)	8 (% 4,68)	27 (% 6,51)
5-10 yıl	27 (% 11,07)	21 (% 12,28)	48 (% 11,57)
10-20 yıl	36 (% 14,75)	17 (% 9,94)	53 (% 12,77)
20 yıldan fazla	56 (% 22,95)	54 (% 31,58)	110 (% 26,51)
Amasya'da doğdum ve uzun zaman sonra geri döndüm	14 (% 5,74)	6 (% 3,51)	20 (% 4,82)
Bütün hayatım boyunca	65 (% 26,64)	55 (% 32,16)	120 (% 28,92)
Toplam	244 (% 100)	171(% 100)	415 (% 100)

Yeşilirmak kıyısına ne sıklıkla gelindiğini ölçmek üzere sorulan soruya verilen yanıtlarda her gün gelen katılımcılar %29,16'lık oranla ilk sırayı alırken, haftada birkaç kez gelen katılımcılar ise %22,65'lik oranla ikinci sırayı almıştır. Nadiren gelen kitle, örneklemin %17,59'luk kısmını oluşturarak, üçüncü sıraya yerleşmiştir. Bu sonuçlara göre, örneklemin %40,48'i alanı daha az ziyaret ederken, %59,28'i alanı sıklıkla ziyaret etmektedir (Tablo 4.6).

Tablo 4.6: Erkek ve kadınların çalışma alanına geliş sıklıklarının dağılımı.

Alana geliş sıklığı	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
Nadiren	39 (%15,98)	34 (%19,88)	73 (%17,59)
Ayda bir kez	22 (%9,02)	16 (%9,36)	38 (%9,16)
Ayda 2-3 kez	34 (%13,93)	23 (%13,45)	57 (%13,73)
Haftada bir kez	17 (%6,97)	15 (%8,77)	31 (%7,47)
Haftada birkaç kez	61 (%25,00)	33 (%19,30)	94 (%22,65)
Her gün	71 (%29,10)	50 (%29,24)	121 (%29,16)
Toplam	244 (%100)	171(%100)	415 (%100)

Katılımcıların alanı daha çok hangi mevsimlerde ziyaret ettiklerini tespit edebilmek amacıyla sorulan soruya verilen yanıtlara bakıldığında; %76,63'lük kitleyi oluşturan 318 katılımcının alanı her mevsim ziyaret ettikleri belirlenmiştir. Alanın mevsim gözetmeksizin, yılın her döneminde ziyaretçilerin ilgisini çektiği anlaşılmaktadır (Tablo 4.7).

Tablo 4.7 : Erkek ve kadınların çalışma alanını ziyaret için tercih ettikleri mevsimlerin dağılımı.

Tercih edilen mevsim	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
Her mevsim	195 (% 79,92)	123 (% 71,93)	318 (%76,63)
İlkbahar	7 (% 2,87)	4 (% 2,34)	11 (% 2,65)
Sonbahar	1 (% 0,41)	6 (% 3,51)	7(% 1,69)
Yazın	39 (% 15,98)	37 (% 21,64)	76 (% 18,31)
Kışın	2 (% 0,82)	1 (% 0,58)	3 (% 0,72)
Toplam	244 (% 100)	171 (% 100)	415 (% 100)

Ziyaretçilerin Yeşilirmak kıyısında ne kadar zaman geçirdiklerine dair sorulan soruya vermiş oldukları yanıtlara bakıldığı zaman; %32,53'lük pay ile ilk sırayı 15-30 dakika yanıtı almış olup, ikinci sırayı %29,64'lük pay ile 30-60 dakika yanıtı almıştır. Üçüncü sırayı %19,76'lık pay ile 1-2 saat arası yanıtını vermiş olan katılımcılar almış olsa da, çoğunluğu %62,17'lik pay ile 15-60 dk arası zaman geçiren katılımcılar oluşturmuştur (Tablo 4.8).

Tablo 4.8: Erkek ve kadınların çalışma alanında geçirdikleri zamanın dağılımı.

Alanda geçirilen zaman	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
15-30 dakika	84 (%34,43)	51 (%29,82)	135 (%32,53)
30-60 dakika	78 (%31,97)	45 (%26,32)	123 (%29,64)
1-2 saat arası	44 (%18,03)	38 (%22,22)	82 (%19,76)
2-3 saat arası	18 (%7,38)	21 (%12,28)	39 (%9,40)
3 saatten fazla	20 (%8,20)	16 (%9,36)	36 (%8,67)
Toplam	244 (%100)	171 (%100)	415 (%100)

Katılımcıların Yeşilirmak kıyısına ulaşım biçimlerinin dağılımını gösteren Tablo 4.9 incelendiğinde; %60,48'lik oranla büyük çoğunluğun alana yürüyerek ulaştığı anlaşılmaktadır. Özel oto ile ulaşan katılımcılar ise, %28,19'luk oranla ikinci sırayı almıştır.

Tablo 4.9: Erkek ve kadınların çalışma alanına ulaşım biçimlerinin dağılımı.

Ulaşım Biçimi	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
Yürüyerek	141 (% 57,79)	110 (% 64,33)	251 (% 60,48)
Bisikletle	10 (% 4,10)	2 (% 1,17)	12 (% 2,89)
Toplu taşıma ile	9 (% 3,69)	14 (% 8,19)	23 (% 5,54)
Özel oto ile	77 (% 31,56)	40 (% 23,39)	117 (% 28,19)
Diğer	7 (% 2,87)	5 (% 2,92)	12 (% 2,89)
Toplam	244 (%100)	171 (%100)	415 (% 100)

Alanın ulaşılabilirliğine dair fikir veren, ulaşım süresi dağılım tablosuna (Tablo 4.10) bakıldığında, katılımcıların %42,89'unun 5-15 dakika arasında, %18,80'inin 5 dakikadan az bir sürede alana ulaştıkları görülmektedir. Dolayısıyla, katılımcıların %61,69'luk kısmı alana en fazla 15 dakikada ulaşmaktadır.

Tablo 4.10: Erkek ve kadınların çalışma alanına ulaşım sürelerinin dağılımı.

Ulaşım Süreleri	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
5 dakikadan az	50 (% 20,49)	28 (% 16,37)	78 (% 18,80)
5-15 dakika arası	110 (% 45,08)	68 (% 39,77)	178 (% 42,89)
15-30 dakika arası	55 (% 22,54)	45 (% 26,32)	100 (% 24,10)
30 dakikadan fazla	29 (% 11,89)	30 (% 17,54)	59 (% 14,22)
Toplam	244 (% 100)	171 (% 100)	415 (% 100)

4.2. GÜVENİLİRLİK ANALİZİ BULGULARI

Rekreasyon, estetik değerler, eğitim değerleri, kültürel miras değerleri, yer duygusu, ilham değerleri ve manevi değerlerden oluşan 7 kültürel ekosistem hizmet kategorisinden hangilerinin öne çıktığını, bu hizmetlere dair farkındalığı veya algıyı ölçmek üzere bu çalışmada, 29 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Ölçmede kullanılan anketin özelliklerini ve güvenilirliklerini değerlendirmek üzere "Güvenilirlik Analizi" (Reliability Analysis) yapılmıştır. Ankette yer alan 29 sorunun homojen yapı gösteren bir bütünü ifade edip etmediği Alfa (α) Modeli (Cronbach Alpha Coefficient) ile analiz edilmiş ve Cronbach Alpha değeri 0,933 bulunmuştur. Bu değere göre, çalışmada kullanılan anket yüksek derecede güvenilirdir (Tablo 4.11).

Tablo 4.11: Anketin güvenilirlik katsayısı.

Cronbach's Alpha	N of Items
0,933	29

4.3. FAKTÖR ANALİZİ BULGULARI

Ankete verilen cevaplara göre soruların hangi başlıklar altında kümелendiğini tespit edebilmek amacıyla faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analiziyle amaçlanan, değişken sayısını azaltmak ve değişkenleri sınıflandırmaktır.

Tablo 4.12'ye bakıldığında, KMO oranı 0,929 olup, alt sınır olan 0,5'in üzerindedir. Oran ne kadar yüksek olursa veri setinin faktör analizi yapmak için o kadar iyi olduğu kabul edildiğinden, çalışmada elde edilen veri seti faktör analizi yapmak için oldukça ideal bulunmuştur.

Tablo 4.12'de görüldüğü üzere Bartlett testi anlamlıdır (Sig.= 0,000). Bu demektir ki, değişkenler arasında yüksek korelasyonlar mevcuttur, başka bir deyişle veri seti faktör analizi için uygundur.

Tablo 4.12: KMO ve Bartlett Testi.

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0,929
Approx. Chi-Square		5979,993
Bartlett's Test of Sphericity	df	406
	Sig.	0,000

Aşağıda, Tablo 4.13'te özdeğer istatistiği (Eigenvalues) 1'den büyük olan 5 faktör söz konusudur. Birinci faktör toplam varyansın %16,328'ini açıklamaktadır. Birinci ve ikinci faktörler birlikte toplam varyansın %28,712'sini açıklamaktadır. Beş faktör ise toplam varyansın %59,272'sini açıklamaktadır.

Tablo 4.13: Özdeğer istatistiğine bağlı faktör sayısı ve açıklanan varyans yüzdesi.

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared			Rotation Sums of Squared		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	10,388	35,821	35,821	10,388	35,821	35,821	4,735	16,328	16,328
2	2,704	9,326	45,147	2,704	9,326	45,147	3,591	12,383	28,712
3	1,728	5,959	51,106	1,728	5,959	51,106	3,085	10,637	39,348
4	1,363	4,700	55,806	1,363	4,700	55,806	2,904	10,012	49,361

Tablo 4.13 (devam): Özdeğer istatistiğine bağlı faktör sayısı ve açıklanan varyans yüzdesi.

5	1,005	3,466	59,272	1,005	3,466	59,272	2,874	9,912	59,272
6	0,944	3,255	62,527						
7	0,861	2,969	65,495						
8	0,794	2,739	68,235						
9	0,729	2,515	70,750						
10	0,691	2,384	73,134						
11	0,628	2,165	75,298						
12	0,617	2,127	77,425						
13	0,581	2,005	79,430						
14	0,537	1,851	81,281						
15	0,523	1,804	83,085						
16	0,494	1,703	84,789						
17	0,462	1,593	86,381						
18	0,454	1,564	87,946						
19	0,414	1,426	89,372						
20	0,408	1,406	90,777						
21	0,379	1,308	92,085						
22	0,369	1,272	93,358						
23	0,345	1,191	94,548						
24	0,311	1,074	95,622						
25	0,298	1,029	96,651						
26	0,265	0,913	97,564						
27	0,253	0,872	98,436						
28	0,248	0,855	99,291						
29	0,206	0,709	100,000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Communality (ortak varyans) bir değişkenin analizde yer alan diğer değişkenlerle paylaştığı varyans miktarıdır (Hair ve diğ., 1998). Aşağıda yer alan Tablo 4.14'e bakıldığında, 15.önerme (Yerel mimariye dair bilgi edinebilme olanağı tanır) ve 20.önermenin (Kent insanının gelenekleri, giyim kuşam, yaşam tarzı ve kültürel özellikleri hakkında fikir edinebilme imkanı sunar) en yüksek ortak varyansa (0,528) sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.14: Ortak varyans tablosu.

	Initial	Extraction
s1	1,000	0,574
s2	1,000	0,619
s3	1,000	0,510
s4	1,000	0,579
s5	1,000	0,588
s6	1,000	0,573
s7	1,000	0,662
s8	1,000	0,737
s9	1,000	0,686
s10	1,000	0,597
s11	1,000	0,568
s12	1,000	0,492
s13	1,000	0,751
s14	1,000	0,525
s15	1,000	0,528
s16	1,000	0,545
s17	1,000	0,542
s18	1,000	0,482
s19	1,000	0,478
s20	1,000	0,528
s21	1,000	0,627
s22	1,000	0,623
s23	1,000	0,661
s24	1,000	0,593
s25	1,000	0,609
s26	1,000	0,637
s27	1,000	0,649
s28	1,000	0,607
s29	1,000	0,617

Bir değişken, bulunduğu satırda en büyük ağırlığı hangi faktör altında aldıysa, o değişken o faktör altında değerlendirilmiştir. Bu durumda, döndürölmüş faktör matrisi tablosu (Tablo 4.15) incelendiğinde; 28, 23, 24, 26, 25, 29, 27, 22, 21. önermelerden oluşan faktör, veri setini en yüksek ölçüde açıklayan birinci faktördür. 2, 1, 4, 5 ve 3. önermelerden oluşan faktör, analizde ikinci sırada yer almaktadır. 8, 9, 7, 10 ve 19. önermelerden oluşan faktör, üçüncü faktörü oluşturmaktadır. 13, 14, 11, 6 ve 20. önermelerden oluşan faktör, dördüncü faktör olup, 12, 15, 18, 16 ve 17. önermelerden oluşan faktör ise çalışmanın son ve beşinci faktörüdür.

Çalışmanın örneklemini 415 katılımcıdan oluşmaktadır buna göre, faktör ağırlığının 0,30 ve üzerinde olması gerekmektedir. Tablo 4.15'te görüldüğü üzere, 29 önermenin tümü bu ağırlığın üzerinde olduğundan hiçbiri rotasyon aşamasında analizden atılmamıştır.

Son olarak faktörlerin isimlendirilmesi aşamasına gelindiğinde; ilk faktöre, kültürel ekosistem hizmetlerinin ayırt edici özelliği olan maddi olmayan veya soyut değerlerin büyük çoğunluğunu bir şemsiye altında toplayan “Yer Duygusu” ismi verilmiştir. Bunun en önemli sebebi bu faktörün çalışmada, yer duygusuyla alakalı öne sürülen beş değerlendirmenin tümünü kapsamasıdır. İkinci faktör net bir biçimde rekreasyon ile ilgili önermeleri veya değerlendirmeleri kapsamakta olduğundan, ismi de “Rekreasyon” olarak belirlenmiştir. Üçüncü faktör ise; ağırlıklı olarak estetikle alakalı değerlendirmeleri içerdiğinden, “Estetik Değerler” olarak adlandırılmıştır. Dördüncü faktör; doğal çevre farkındalığına ve doğayla etkileşime dair değerlendirmelerin kümelendiği bir faktör olduğundan “Doğa Bilinci” adını almıştır. Beşinci ve son faktör ise; eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler ile ilgili değerlendirmeleri içerdiğinden “Eğitim Değerleri ve Sosyal İlişkiler” olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 4.15: Döndürülmüş faktör matrisi.

	1-Yer Duygusu 28, 23, 24, 26, 25, 29, 27, 22, 21	2- Rekreasyon 2, 1, 4, 5, 3	3- Estetik Değerler 8, 9, 7, 10, 19	4- Doğa Bilinci 13, 14, 11, 6, 20	5- Eğitim Değerleri ve Sosyal İlişkiler 12, 15,18, 16, 17
S 28: Çevresinde tarihi camilerin yer aldığı bu mekan manevi duyguları canlandırır.	(Manevi Değerler)0,731				
S 23: Eşsiz ve etkileyici bir mekandır.	(Yer Duygusu) 0,703				
S 24: Tarihi yapılar, Yeşilirmak ve yaşlı çınar ağaçları gibi geçmişte de var olan öğeler buraya aidiyet duygusu hissettirmektedir.	(Yer Duygusu) 0,689				
S 26: Sanat, folklor ve mimarlık gibi alanlarda yaratıcı ilham verir.	(İlham Değerleri) 0,685				
S 25: Uzun süre uzak kaldığında özlem duyulan bir mekandır.	(Yer Duygusu) 0,679				
S 29: Huzur veren bir mekandır.	(Manevi Değerler) 0,661				
S 27: Yeni fikirler için ilham verici bir	(İlham Değerleri) 0,631				

Tablo 4.15 (Devam): Döndürülmüş faktör matrisi.

ortam sunar.		
S 22: Geçmişini (Yer Duygusu) anımsatmaktadır.	0,584	
S 21: Tarihi ve kültürel öğelerle bütünleşmiş olan (Yer Duygusu) Yeşilirmak kıyısı, özgün bir kimliğe ve ruha sahiptir.	0,490	
S 2: Dinlenmek, oturmak, piknik yapmak, kitap/gazete okumak gibi faaliyetler için imkan sunar.		(Rekreasyon) 0,721
S 1: Yürüyüş, koşu ve egzersiz yapmak, bisiklet sürmek, balık tutmak gibi etkinlikler yapmaya olanak sağlar.		(Rekreasyon) 0,704
S 4: Eğlence ve yeme içme olanağı sunar.		(Rekreasyon) 0,687
S 5: Stres atmak ve deşarj olmak için ideal bir ortamdır.		(Rekreasyon) 0,663
S 3: Konser, tiyatro, sergi gibi kültürel etkinlikler için mekan sağlar.		(Rekreasyon) 0,646
S 8: Yürüyüş yolları, aydınlatma ve oturma birimleri, çöp kutuları gibi donatı elemanları ve bu elemanların bakımlı ve temiz tutulması kent estetiğine katkı sunar.		(Estetik Değerler) 0,845
S 9: Ağaç, çalı ve çiçek gibi farklı ve bakımlı bitkiler kentsel çevreyi güzelleştirmektedir.		(Estetik Değerler) 0,801
S 7: Tarihi yapıların restore edilmesi ve bakımlı tutulması kent estetiği için önemlidir.		(Estetik Değerler) 0,776
S 10: Seyir ve fotoğraf çekimi için güzel ve ilgi çekici bir manzaraya sahiptir.		(Estetik Değerler) 0,623
S 19: Yeşilirmak çevresinde yer alan Amasya Kalesi, Kral Kaya Mezarları, Tarihi Köprüler, Yalıboyu Evleri, İmarethane gibi yapılar Amasya tarihini		(Kültürel Miras Değerleri) 0,516

Tablo 4.15 (Devam): Döndürülmüş faktör matrisi.

yansıtmaktadır.	
S 13: Doğal çevreye yakınlaşarak, yeni bitkiler keşfetme imkanı sunar.	(Eğitim Değerleri) 0,826
S 14: Çiçeklenme, yaprak dökme gibi bitkilerin yıl içinde yaşadıkları değişim, mevsim geçişlerini gözlemleme fırsatı sunar.	(Eğitim Değerleri) 0,638
S 11: Doğaya yakın olma, su sesi ve kuş seslerini dinleme fırsatı sunar.	(Estetik Değerler) 0,612
S 6: Yeşillikler'a, bitkilere, kuşlara yakınlaştırarak, sakinleşme ve dinlenme olanağı sağlar.	(Rekreasyon) 0,516
S 20: Kent insanının gelenekleri, giyim kuşam, yaşam tarzı ve kültürel özellikleri hakkında fikir edinebilme imkanı sunar.	(Kültürel Miras Değerleri) 0,466
S 12: Şehzadeler Gezi Yolu'nda yer alan heykeller, şehzade büstleri ve duvar kabartmaları Amasya'nın tarihi ve kültürel yapısı hakkında bilgi edinebilme olanağı tanır.	(Eğitim Değerleri) 0,606
S 15: Yerel mimariye dair bilgi edinebilme olanağı tanır.	(Eğitim Değerleri) 0,582
S 18: İnsanları ve çevreyi izleme imkanı sunar.	(Rekreasyon-Sosyal İlişkiler) 0,562
S 16: Diğer ziyaretçilerle sohbet etmek, yeni insanlar tanımak için olanak sağlar.	(Rekreasyon-Sosyal İlişkiler) 0,491
S 17: Aile ve/veya arkadaşlarla vakit geçirmek için ideal bir ortamdır.	(Rekreasyon-Sosyal İlişkiler) 0,453

4.4. MANN WHITNEY U ANALİZİ BULGULARI

4.4.1. Yaş Gruplarına Göre Erkek ve Kadınların Kültürel Ekosistem Hizmetleri Algı Düzeylerinin Karşılaştırması

İki bağımsız grup arasındaki farklılıkların tespiti için, non-parametrik bir test olan Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Bu bağlamda, erkeklerin yaş gruplarına göre kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırıldığı Tablo 4.16'da, estetik değerler hariç yer duygusu, rekreasyon, doğa bilinci ile eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler boyutlarında 16-35 yaş ve 36-75 yaş grupları arasında $p < 0,01$ seviyesinde yüksek derecede anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, erkek katılımcılarda estetik değerler hizmetinin algı düzeyi yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermese de; yer duygusu, rekreasyon, doğa bilinci ile eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler hizmeti algıları yaşa göre değişim arz etmektedir.

Tablo 4.16: Erkeklerin yaş gruplarına göre kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.

Değişkenler	Grup	N	A.Ort.	S.Sap.	MWU	z-Değeri	Asymp. Sig.
Yaş (Yıl)	16-35 yaş	121	26,79	4,55	0,000	-13,507	0,000**
	36-75 yaş	123	47,53	9,03			
	Toplam	244	37,25	12,61			
YER DUYGUSU (5-45 puan)	16-35 yaş	121	34,07	6,70	5439,0	-3,644	0,000**
	36-75 yaş	123	36,63	6,30			
	Toplam	244	35,36	6,61			
REKREASYON (5-25 puan)	16-35 yaş	121	18,16	4,37	5950,5	-2,723	0,006**
	36-75 yaş	123	19,54	4,24			
	Toplam	244	18,85	4,35			
ESTETİK DEĞERLER (5-25 puan)	16-35 yaş	121	21,33	3,85	6734,5	-1,296	0,195
	36-75 yaş	123	21,90	3,19			
	Toplam	244	21,62	3,54			
DOĞA BİLİNCİ (5-25 puan)	16-35 yaş	121	16,60	4,32	5823,0	-2,947	0,003**
	36-75 yaş	123	18,22	4,33			
	Toplam	244	17,41	4,39			
EGİTİM DEĞERLERİ ve SOSYAL İLİŞKİLER (5-25 puan)	16-35 yaş	121	18,79	3,62	5710,0	-3,164	0,002**
	36-75 yaş	123	20,10	3,49			
	Toplam	244	19,45	3,61			

* İki grup arasında $p < 0,05$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır.

**İki grup arasında $p < 0,01$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır.

Kadınlarda yaşa bağlı kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırması Tablo 4.17'de sunulmuştur. Yaş gruplarına bağlı kültürel ekosistem hizmetlerinin algılanmasında, estetik değerler alt boyutunda kadınların iki yaş grubu arasında anlamlı farklılık tespit

edilmemiştir. Yer duygusu alt boyutunun algılanmasında 16-35 yaş ve 36-75 yaş grupları arasında $p<0,01$ seviyesinde yüksek derecede anlamlı farklılık; rekreasyon, doğa bilinci, eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler kategorilerinin algılanmasında iki yaş grubundaki kadın katılımcılar arasında $p<0,05$ düzeyinde orta derecede anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

Tablo 4.17: Kadınların yaş gruplarına bağlı kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.

Değişkenler	Grup	N	A.Ort.	S.Sap.	MWU	z-Değeri	Asymp. Sig.
Yaş (Yıl)	16-35 yaş	71	27,52	4,81	0,000	-11,133	0,000**
	36-75 yaş	100	46,73	8,76			
	Toplam	171	38,75	12,02			
YER DUYGUSU (5-45 puan)	16-35 yaş	71	35,66	6,09	2716,0	-2,624	0,009**
	36-75 yaş	100	37,80	5,77			
	Toplam	171	36,91	5,98			
REKREASYON (5-25 puan)	16-35 yaş	71	19,21	3,28	2922,0	-1,983	0,047*
	36-75 yaş	100	20,14	3,75			
	Toplam	171	19,75	3,58			
ESTETİK DEĞERLER (5-25 puan)	16-35 yaş	71	22,55	2,10	3344,0	-,658	0,510
	36-75 yaş	100	22,49	2,58			
	Toplam	171	22,51	2,38			
DOĞA BİLİNCİ (5-25 puan)	16-35 yaş	71	18,10	3,51	2766,0	-2,467	0,014*
	36-75 yaş	100	19,43	3,79			
	Toplam	171	18,88	3,73			
EĞİTİM DEĞERLERİ ve SOSYAL İLİŞKİLER (5-25 puan)	16-35 yaş	71	20,04	2,64	2760,5	-2,510	0,012*
	36-75 yaş	100	20,89	3,01			
	Toplam	171	20,54	2,88			

* İki grup arasında $p<0,05$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır.

**İki grup arasında $p<0,01$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır.

16-35 ve 36-75 yaş gruplarına dahil olan erkek ve kadın katılımcıların, faktör analizi sonucunda ortaya çıkan beş kültürel ekosistem hizmet sınıfına ilişkin algı düzeylerinin karşılaştırıldığı Tablo 4.18'e göre, estetik değerler alt boyutu yaşa bağlı anlamlı farklılık göstermezken; yer duygusu, rekreasyon, doğa bilinci, eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler alt boyutları, yaşa bağlı olarak $p<0,01$ düzeyinde yüksek derecede anlamlı farklılık göstermiştir.

Tablo 4.18: Erkek ve kadınların yaş gruplarına bağlı kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.

Değişkenler	Grup	N	A.Ort.	S.Sap.	MWU	z-Değeri	Asymp. Sig.
Yaş (Yıl)	16-35 yaş	246	35,64	11,32	0,000	-17,579	0,000**
	36-75 yaş	169	41,11	13,14			
	Toplam	415	37,87	12,38			
YER DUYGUSU (5-45 puan)	16-35 yaş	246	35,38	6,82	15804,0	-4,614	0,000**
	36-75 yaş	169	36,91	5,62			
	Toplam	415	36,00	6,40			
REKREASYON (5-25 puan)	16-35 yaş	246	18,72	4,32	17195,5	-3,481	0,000**
	36-75 yaş	169	19,96	3,56			
	Toplam	415	19,22	4,07			
ESTETİK DEĞERLER (5-25 puan)	16-35 yaş	246	22,30	3,30	19562,5	-1,535	0,125
	36-75 yaş	169	21,54	2,86			
	Toplam	415	21,99	3,15			
DOĞA BİLİNCİ (5-25 puan)	16-35 yaş	246	17,26	4,24	16516,5	-4,029	0,000**
	36-75 yaş	169	19,12	3,87			
	Toplam	415	18,02	4,19			
EĞİTİM DEĞERLERİ ve SOSYAL İLİŞKİLER (5-25 puan)	16-35 yaş	246	19,53	3,53	16307,0	-4,227	0,000**
	36-75 yaş	169	20,43	3,05			
	Toplam	415	19,90	3,37			

* İki grup arasında $p < 0.05$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır.

**İki grup arasında $p < 0.01$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır.

4.4.2. Eğitim Düzeylerine Göre Erkek ve Kadınların Kültürel Ekosistem Hizmetleri Algı Düzeylerinin Karşılaştırması

Erkeklerde eğitim düzeyine bağlı olarak kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırması Tablo 4.19’da sunulmuştur. Lise ve altı ile ön lisans ve üstü düzeyde eğitim alan katılımcıların ortalama yaşları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Eğitim düzeylerine bağlı kültürel ekosistem hizmetlerinin algılanmasında, yer duygusu ve rekreasyon hizmetleri alt boyutlarında erkeklerin iki eğitim grubu arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Diğer yandan; estetik değerler, doğa bilinci, eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler gibi kültürel ekosistem hizmetleri alt boyutlarında lise ve altı ile ön lisans ve üstü düzeyde eğitim alan katılımcılar arasında önemli seviyede anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Estetik değerler ve doğa bilinci alt boyutlarında iki eğitim grubu arasında $p < 0.01$ düzeyinde yüksek derecede anlamlı farklılık; eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler alt boyutunda ise iki grup arasında $p < 0.05$ düzeyinde orta derecede anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir.

Tablo 4.19: Erkeklerde eğitim düzeyine bağlı demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.

Değişkenler	Grup	N	A.Ort.	S.Sap.	MWU	z-Değeri	Asymp. Sig.
Yaş (Yıl)	Lise ve Altı	87	38,53	13,33	6197,0	-1,198	0,231
	Ön Lisans ve Üstü	157	36,54	12,18			
	Toplam	244	37,25	12,61			
YER DUYGUSU (5-45 puan)	Lise ve Altı	87	36,40	5,36	6205,0	-1,186	0,236
	Ön Lisans ve Üstü	157	34,79	7,16			
	Toplam	244	35,36	6,61			
REKREASYON (5-25 puan)	Lise ve Altı	87	19,62	3,78	5969,5	-1,639	0,101
	Ön Lisans ve Üstü	157	18,43	4,59			
	Toplam	244	18,85	4,35			
ESTETİK DEĞERLER (5-25 puan)	Lise ve Altı	87	21,11	3,08	5188,5	-3,140	0,002**
	Ön Lisans ve Üstü	157	21,90	3,75			
	Toplam	244	21,62	3,54			
DOĞA BİLİNCİ (5-25 puan)	Lise ve Altı	87	18,70	4,01	5017,5	-3,444	0,001**
	Ön Lisans ve Üstü	157	16,70	4,45			
	Toplam	244	17,41	4,39			
EĞİTİM DEĞERLERİ ve SOSYAL İLİŞKİLER (5-25 puan)	Lise ve Altı	87	20,28	3,04	5567,000	-2,408	0,016*
	Ön Lisans ve Üstü	157	18,99	3,82			
	Toplam	244	19,45	3,61			

* İki grup arasında $p < 0,05$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır.

**İki grup arasında $p < 0,01$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır

Kadınlarda eğitim düzeyine bağlı olarak kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırması Tablo 4.20’de sunulmuştur. Lise ve altı ile ön lisans ve üstü düzeyde eğitim alan katılımcıların ortalama yaşları arasında $p < 0,01$ seviyesinde yüksek derecede anlamlı farklılık bulunmuştur. Faktör analizi sonucunda ortaya çıkan beş kültürel ekosistem hizmeti alt boyutunun algılanmasında, kadınlarda iki eğitim grubu arasında; yer duygusu ile eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler alt boyutlarında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Diğer yandan; estetik, rekreasyon ve doğa bilinci gibi kültürel ekosistem hizmetleri alt boyutlarında lise ve altı ile ön lisans ve üstü düzeyde eğitim alan katılımcılar arasında önemli seviyede anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Estetik değerler alt boyutunda, iki eğitim grubuna mensup kadın katılımcılar arasında $p < 0,01$ seviyesinde yüksek derecede anlamlı bir farklılık; rekreasyon ve doğa bilinci alt boyutlarında ise, iki grup arasında $p < 0,05$ seviyesinde orta derecede anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.20: Kadınlarda eğitim düzeyine bağlı demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.

Değişkenler	Grup	N	A.Ort.	S.Sap.	MWU	z-Değeri	Asymp. Sig.
Yaş (Yıl)	Lise ve Altı	82	43,84	12,44	1865,5	-5,517	0,000**
	Ön Lisans ve Üstü	89	34,07	9,49			
	Toplam	171	38,75	12,02			
YER DUYGUSU (5-45 puan)	Lise ve Altı	82	37,45	5,87	3230,5	-1,299	0,194
	Ön Lisans ve Üstü	89	36,42	6,07			
	Toplam	171	36,91	5,98			
REKREASYON (5-25 puan)	Lise ve Altı	82	20,32	3,30	2974,5	-2,101	0,036*
	Ön Lisans ve Üstü	89	19,24	3,76			
	Toplam	171	19,75	3,58			
ESTETİK DEĞERLER (5-25 puan)	Lise ve Altı	82	21,99	2,55	2819,0	-2,615	0,009**
	Ön Lisans ve Üstü	89	23,00	2,12			
	Toplam	171	22,51	2,38			
DOĞA BİLİNCİ (5-25 puan)	Lise ve Altı	82	19,56	3,69	2867,5	-2,425	0,015*
	Ön Lisans ve Üstü	89	18,25	3,67			
	Toplam	171	18,88	3,73			
EĞİTİM DEĞERLERİ ve SOSYAL İLİŞKİLER (5-25 puan)	Lise ve Altı	82	20,60	3,07	3353,0	-0,928	0,353
	Ön Lisans ve Üstü	89	20,48	2,72			
	Toplam	171	20,54	2,88			

* İki grup arasında $p < 0.05$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır.

**İki grup arasında $p < 0.01$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır.

Erkek ve kadınlarda eğitim düzeyine bağlı olarak kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırıldığı Tablo 4.21'e bakıldığında; lise ve altı ile ön lisans ve üstü düzeyde eğitim alan katılımcıların ortalama yaşları arasında $p < 0,01$ seviyesinde yüksek derecede anlamlı farklılık bulunmuştur. Kültürel ekosistem hizmeti sınıflarının algılanmasında, erkek ve kadınlarda iki eğitim grubu arasında; tüm alt boyutlarda önemli seviyede anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Rekreasyon, estetik, doğa bilinci, eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler alt boyutlarında, iki eğitim grubuna mensup katılımcılar arasında $p < 0,01$ seviyesinde yüksek derecede anlamlı bir farklılık, yer duygusu alt boyutunda ise $p < 0,05$ seviyesinde orta derecede anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.21: Erkek ve kadınlarda eğitim düzeyine bağlı demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.

Değişkenler	Grup	N	A.Ort.	S.Sap.	MWU	z-Değeri	Asymp. Sig.
Yaş (Yıl)	Lise ve Altı	169	41,11	13,14	15254,0	-4,611	0,000**
	Ön Lisans ve Üstü	246	35,64	11,32			
	Toplam	415	37,87	12,38			
YER DUYGUSU (5-45 puan)	Lise ve Altı	169	36,91	5,62	18342,0	-2,043	0,041*
	Ön Lisans ve Üstü	246	35,38	6,82			
	Toplam	415	36,00	6,40			
REKREASYON (5-25 puan)	Lise ve Altı	169	19,96	3,56	17449,0	-2,799	0,005**
	Ön Lisans ve Üstü	246	18,72	4,32			
	Toplam	415	19,22	4,07			
ESTETİK DEĞERLER (5-25 puan)	Lise ve Altı	169	21,54	2,86	16362,0	-3,734	0,000**
	Ön Lisans ve Üstü	246	22,30	3,30			
	Toplam	415	21,99	3,15			
DOĞA BİLİNCİ (5-25 puan)	Lise ve Altı	169	19,12	3,87	15435,5	-4,473	0,000**
	Ön Lisans ve Üstü	246	17,26	4,24			
	Toplam	415	18,02	4,19			
EĞİTİM DEĞERLERİ ve SOSYAL İLİŞKİLER (5-25 puan)	Lise ve Altı	169	20,43	3,05	17585,0	-2,692	0,007**
	Ön Lisans ve Üstü	246	19,53	3,53			
	Toplam	415	19,90	3,37			

* İki grup arasında $p < 0.05$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır.

**İki grup arasında $p < 0.01$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır.

4.4.3. Aile Aylık Gelir Düzeylerine Göre Erkek ve Kadınların Kültürel Ekosistem Hizmetleri Algı Düzeylerinin Karşılaştırması

Erkek katılımcıların aylık gelir düzeylerine göre kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırması Tablo 4.22’de yer almaktadır. 3999 TL ve altı ile 4000 TL ve üstü aylık gelire sahip iki gruptaki katılımcıların ortalama yaşları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. 3999 TL ve altı ile 4000 TL ve üstü aylık gelire sahip iki grup arasında; yalnızca doğa bilinci alt boyutunda $p < 0,05$ seviyesinde orta derecede anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer dört hizmet sınıfının algılanmasında, aylık gelir düzeylerine göre iki gruba ayrılan erkek katılımcılar arasında anlamlı farklılık gözlenmemiştir.

Tablo 4.22 : Erkeklerde aile aylık gelir düzeyine bağlı demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.

Değişkenler	Grup	N	A.Ort.	S.Sap.	MWU	z-Değeri	Asymp. Sig.
Yaş (Yıl)	3.999 TL ve altı	118	36,98	12,97	7183,0	-0,456	0,649
	4.000 TL ve üstü	126	37,49	12,32			
	Toplam	244	37,25	12,61			
YER DUYGUSU (5-45 puan)	3.999 TL ve altı	118	35,61	6,22	7096,0	-0,615	0,538
	4.000 TL ve üstü	126	35,13	6,98			
	Toplam	244	35,36	6,61			
REKREASYON (5-25 puan)	3.999 TL ve altı	118	19,09	4,11	7217,0	-0,396	0,692
	4.000 TL ve üstü	126	18,63	4,57			
	Toplam	244	18,85	4,35			
ESTETİK DEĞERLER (5-25 puan)	3.999 TL ve altı	118	21,66	3,56	7292,5	-,259	0,795
	4.000 TL ve üstü	126	21,58	3,54			
	Toplam	244	21,62	3,54			
DOĞA BİLİNCİ (5-25 puan)	3.999 TL ve altı	118	18,19	4,07	6131,5	-2,373	0,018*
	4.000 TL ve üstü	126	16,68	4,57			
	Toplam	244	17,41	4,39			
EĞİTİM DEĞERLERİ ve SOSYAL İLİŞKİLER (5-25 puan)	3.999 TL ve altı	118	19,90	3,21	6728,5	-1,290	0,197
	4.000 TL ve üstü	126	19,03	3,91			
	Toplam	244	19,45	3,61			

* İki grup arasında $p < 0.05$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır.

**İki grup arasında $p < 0.01$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır.

Kadın katılımcıların aylık gelir düzeylerine göre, yaş ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırması Tablo 4.23'te yer almaktadır. 3999 TL ve altı ile 4000 TL ve üstü aylık gelire sahip iki gruptaki katılımcıların ortalama yaşları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Aylık gelir düzeylerine göre iki gruba ayrılan kadın katılımcıların kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin arasında; yer duygusu, rekreasyon, doğa bilinci, eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır. 3999 TL ve altı ile 4000 TL ve üstü aylık gelire sahip iki grup arasında; yalnızca estetik değerler alt boyutunun algılanmasında $p < 0,01$ seviyesinde yüksek derecede anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.23 : Kadınlarda aile aylık gelir düzeyine bağlı demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.

Değişkenler	Grup	N	A.Ort.	S.Sap.	MWU	z-Değeri	Asymp. Sig.
Yaş (Yıl)	3.999 TL ve altı	86	38,81	12,51	3622,0	-0,102	0,919
	4.000 TL ve üstü	85	38,69	11,57			
	Toplam	171	38,75	12,02			
YER DUYGUSU (5-45 puan)	3.999 TL ve altı	86	37,73	5,01	3171,0	-1,501	0,133
	4.000 TL ve üstü	85	36,08	6,75			
	Toplam	171	36,91	5,98			
REKREASYON (5-25 puan)	3.999 TL ve altı	86	19,70	3,63	3618,5	-0,114	0,910
	4.000 TL ve üstü	85	19,81	3,54			
	Toplam	171	19,75	3,58			
ESTETİK DEĞERLER (5-25 puan)	3.999 TL ve altı	86	22,03	2,49	2817,0	-2,638	0,008**
	4.000 TL ve üstü	85	23,00	2,18			
	Toplam	171	22,51	2,38			
DOĞA BİLİNCİ (5-25 puan)	3.999 TL ve altı	86	19,19	3,60	3249,5	-1,257	0,209
	4.000 TL ve üstü	85	18,56	3,84			
	Toplam	171	18,88	3,73			
EĞİTİM DEĞERLERİ ve SOSYAL İLİŞKİLER (5-25 puan)	3.999 TL ve altı	86	20,60	2,64	3581,0	-,232	0,817
	4.000 TL ve üstü	85	20,47	3,13			
	Toplam	171	20,54	2,88			

* İki grup arasında $p < 0.05$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır.

**İki grup arasında $p < 0.01$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır.

Erkek ve kadın katılımcıların aylık gelir düzeylerine göre, yaş ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırması Tablo 4.24'te yer almaktadır. 3999 TL ve altı ile 4000 TL ve üstü aylık gelire sahip iki gruptaki katılımcıların ortalama yaşları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Aylık gelir düzeylerine göre iki gruba ayrılan erkek ve kadın katılımcıların kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin arasında; yer duygusu, rekreasyon, estetik değerler ile eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Yalnızca doğa bilinci alt boyutunda $p < 0,01$ düzeyinde yüksek derecede anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.24: Erkek ve kadınlarda aile aylık gelir düzeyine bağlı demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeylerinin karşılaştırılması.

Değişkenler	Grup	N	A.Ort.	S.Sap.	MWU	z-Değeri	Asymp. Sig.
Yaş (Yıl)	3.999 TL ve altı	204	37,75	12,78	21104,0	-0,342	0,732
	4.000 TL ve üstü	211	37,98	12,01			
	Toplam	415	37,87	12,38			
YER DUYGUSU (5-45 puan)	3.999 TL ve altı	204	36,50	5,82	19629,0	-1,554	0,120
	4.000 TL ve üstü	211	35,52	6,89			
	Toplam	415	36,00	6,40			
REKREASYON (5-25 puan)	3.999 TL ve altı	204	19,35	3,92	21014,5	-0,418	0,676
	4.000 TL ve üstü	211	19,10	4,22			
	Toplam	415	19,22	4,07			
ESTETİK DEĞERLER (5-25 puan)	3.999 TL ve altı	204	21,82	3,15	19871,0	-1,369	0,171
	4.000 TL ve üstü	211	22,15	3,14			
	Toplam	415	21,99	3,15			
DOĞA BİLİNCİ (5-25 puan)	3.999 TL ve altı	204	18,61	3,90	18272,5	-2,670	0,008**
	4.000 TL ve üstü	211	17,44	4,38			
	Toplam	415	18,02	4,19			
EĞİTİM DEĞERLERİ ve SOSYAL İLİŞKİLER (5-25 puan)	3.999 TL ve altı	204	20,20	2,99	20052,0	-1,215	0,224
	4.000 TL ve üstü	211	19,61	3,68			
	Toplam	415	19,90	3,37			

* İki grup arasında $p < 0.05$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır.

**İki grup arasında $p < 0.01$ seviyesinde anlamlı farklılık vardır.

4.5. SPEARMAN SIRA KORELASYONU ANALİZİ BULGULARI

Erkeklerde demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı dereceleri arasındaki ve kültürel ekosistem hizmetleri kategorilerinin kendi aralarındaki Spearman sıra korelasyonu katsayıları Tablo 4.25'te sunulmuştur. Buna göre; yer duygusu alt boyutu sırasıyla; rekreasyon ($r=0,521$, $p < 0.01$), estetik değerler ($r=0,434$, $p < 0.01$), doğa bilinci ($r=0,516$, $p < 0.01$), eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler ($r=0,669$, $p < 0.01$) ve yaş ($r=0,199$, $p < 0.01$) ile yüksek düzeyde anlamlı pozitif ilişki göstermiştir.

Rekreasyon hizmetleri alt boyutu sırasıyla; estetik değerler ($r=0,378$, $p < 0.01$), doğa bilinci ($r=0,523$, $p < 0.01$), eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler ($r=0,552$, $p < 0.01$) ve yaş ($r=0,168$, $p < 0.01$) ile yüksek, çalışma alanında geçirilen süre ($r=0,134$, $p < 0.05$) ile orta düzeyde anlamlı pozitif ilişki göstermiştir.

Estetik değerler alt boyutu sırasıyla; doğa bilinci ($r=0,178$, $p<0.01$), eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler ($r=0,359$, $p<0.01$) ve öğrenim durumu ($r=0,201$, $p<0.01$) ile yüksek düzeyde anlamlı pozitif ilişki göstermiştir.

Doğa bilinci alt boyutu sırasıyla; eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler ($r=0,621$, $p<0.01$) ile yüksek düzeyde anlamlı pozitif, öğrenim durumu ($r=-0,221$, $p<0.01$) ile yüksek düzeyde anlamlı negatif, yaş ($r=0,137$, $p<0.05$) ile orta düzeyde anlamlı pozitif ve aile aylık geliri ($r=-0,152$, $p<0.05$) ile orta düzeyde anlamlı negatif ilişkilidir.

Eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler alt boyutu ise sırasıyla; yaş ($r=0,137$, $p<0.01$) ile yüksek düzeyde anlamlı pozitif ve öğrenim durumu ($r=-0,154$, $p<0.05$) ile orta düzeyde anlamlı negatif ilişkilidir.

Tablo 4.25: Erkeklerde demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeyleri arasındaki Spearman sıra korelasyonu katsayıları.

	Yer Duygusu	Rekreasyon	Estetik Değerler	Doğa Bilinci	Eğitim Değerleri ve Sosyal İlişkiler
Yer Duygusu					
Rekreasyon	0,521**				
Estetik Değerler	0,434**	0,378**			
Doğa Bilinci	0,516**	0,523**	0,178**		
Eğitim Değerleri ve Sosyal İlişkiler	0,669**	0,552**	0,359**	0,621**	
Yaş	0,199**	0,168**	0,101	0,137*	0,177**
Öğrenim durumu	-0,076	-0,105	0,201**	-0,221**	-0,154*
Aile aylık geliri	-0,039	-0,025	-0,017	-0,152*	-0,083
Amasya'da yaşam süresi	0,022	-0,039	0,048	-0,060	-0,042
Geliş sıklığı	0,065	0,000	0,100	-0,115	0,052
Geçirilen süre	0,093	0,134*	-0,035	0,036	0,114
Ulaşım süresi	-0,044	-0,025	-0,072	0,041	0,020

* İki değişken arasında $p<0.05$ seviyesinde anlamlı ilişki vardır.

**İki değişken arasında $p<0.01$ seviyesinde anlamlı ilişki vardır.

Kadınlarda demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı dereceleri arasındaki ve kültürel ekosistem hizmetleri kategorilerinin kendi aralarındaki Spearman sıra korelasyonu katsayıları Tablo 4.26'da sunulmuştur. Buna göre, yer duygusu alt boyutu sırasıyla; rekreasyon ($r=0,501$, $p<0.01$), estetik değerler ($r=0,414$, $p<0.01$), doğa bilinci ($r=0,663$, $p<0.01$), eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler ($r=0,692$, $p<0.01$) ve yaş ($r=0,221$, $p<0.01$) ile yüksek düzeyde anlamlı pozitif ilişki göstermiştir.

Rekreasyon hizmetleri alt boyutu sırasıyla; estetik değerler ($r=0,392$, $p<0.01$), doğa bilinci ($r=0,581$, $p<0.01$) ve eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler ($r=0,543$, $p<0.01$) ile yüksek, öğrenim durumu ($r=-0,161$, $p<0.05$) ile orta düzeyde anlamlı negatif ilişki göstermiştir.

Estetik değerler alt boyutu sırasıyla; doğa bilinci ($r=0,236$, $p<0.01$), eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler ($r=0,424$, $p<0.01$), öğrenim durumu ($r=0,201$, $p<0.01$), aile aylık geliri ($r=0,202$, $p<0.01$) ve çalışma alanına geliş sıklığı ($r=0,244$, $p<0.01$) ile yüksek düzeyde anlamlı pozitif ilişki göstermiştir.

Doğa bilinci alt boyutu sırasıyla; eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler ($r=0,546$, $p<0.01$) ile yüksek düzeyde anlamlı pozitif, yaş ($r=0,167$, $p<0.05$) ile orta düzeyde anlamlı pozitif, öğrenim durumu ($r=-0,186$, $p<0.05$) ve Amasya'da yaşam süresi ($r=-0,153$, $p<0.05$) ile orta düzeyde anlamlı negatif ilişkilidir.

Eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler alt boyutu ise; yaş ($r=0,210$, $p<0.01$) ile yüksek düzeyde anlamlı pozitif ilişkilidir.

Tablo 4.26 : Kadınlarda demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeyleri arasındaki Spearman sıra korelasyonu katsayıları.

	Yer Duygusu	Rekreasyon	Estetik Değerler	Doğa Bilinci	Eğitim Değerleri ve Sosyal İlişkiler
Yer Duygusu					
Rekreasyon	0,501**				
Estetik Değerler	0,414**	0,392**			
Doğa Bilinci	0,663**	0,581**	,236**		
Eğitim Değerleri ve Sosyal İlişkiler	0,692**	0,543**	,424**	,546**	
Yaş	0,221**	0,132	0,046	0,167*	0,210**
Öğrenim durumu	-0,100	-0,161*	0,201**	-0,186*	-0,071
Aile aylık geliri	-0,115	-0,009	0,202**	-0,096	-0,018
Amasya'da yaşam süresi	-0,023	-0,001	0,018	-0,153*	-0,012
Geliş sıklığı	0,019	0,035	0,244**	-0,040	0,035
Geçirilen süre	0,012	0,052	0,045	0,041	0,065
Ulaşım süresi	0,053	-0,120	-0,080	0,003	-0,027

* İki değişken arasında $p<0.05$ seviyesinde anlamlı ilişki vardır.

**İki değişken arasında $p<0.01$ seviyesinde anlamlı ilişki vardır.

Erkek ve kadınlarda demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı dereceleri arasındaki ve kültürel ekosistem hizmetleri kategorilerinin kendi aralarındaki Spearman sıra korelasyonu katsayıları Tablo 4.27’de sunulmuştur. Buna göre, yer duygusu alt boyutu sırasıyla; rekreasyon ($r=0,514$, $p<0.01$), estetik değerler ($r=0,433$, $p<0.01$), doğa bilinci ($r=0,580$, $p<0.01$), eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler ($r=0,684$, $p<0.01$) ve yaş ($r=0,220$, $p<0.01$) ile yüksek düzeyde anlamlı pozitif; öğrenim durumu ($r=-0,100$, $p<0.05$) ile orta düzeyde anlamlı negatif ve cinsiyet değişkeniyle ($r=0,114$, $p<0.05$) orta düzeyde anlamlı pozitif ilişki göstermiştir.

Rekreasyon hizmetleri alt boyutu sırasıyla; estetik değerler ($r=0,391$, $p<0.01$), doğa bilinci ($r=0,549$, $p<0.01$), eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler ($r=0,547$, $p<0.01$), yaş ($r=0,161$, $p<0.01$) ile yüksek düzeyde anlamlı pozitif ve öğrenim durumu ($r=-0,138$, $p<0.01$) ile yüksek düzeyde anlamlı negatif, çalışma alanında geçirilen süre ($r=0,104$, $p<0.05$) ile orta düzeyde anlamlı pozitif ilişki göstermiştir.

Estetik değerler alt boyutu sırasıyla; doğa bilinci ($r=0,218$, $p<0.01$), eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler ($r=0,396$, $p<0.01$), öğrenim durumu ($r=0,184$, $p<0.01$) ve çalışma alanına geliş sıklığı ($r=0,151$, $p<0.01$) ile yüksek, cinsiyet değişkeniyle ($r=0,113$, $p<0.05$) orta düzeyde anlamlı pozitif ilişki göstermiştir.

Doğa bilinci alt boyutu sırasıyla; eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler ($r=0,595$, $p<0.01$), yaş ($r=0,166$, $p<0.01$) ve cinsiyet değişkeniyle ($r=0,156$, $p<0.01$) yüksek düzeyde anlamlı pozitif; öğrenim durumu ($r=-0,220$, $p<0.01$) ve aile aylık geliri ($r=-0,131$, $p<0.01$) ile yüksek düzeyde anlamlı negatif ilişkilidir.

Eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler alt boyutu ise sırasıyla; yaş ($r=0,204$, $p<0.01$) ve cinsiyet değişkeniyle ($r=0,139$, $p<0.01$) yüksek düzeyde anlamlı pozitif, öğrenim durumu ($r=-0,132$, $p<0.01$) ile yüksek düzeyde anlamlı negatif, çalışma alanında geçirilen süre ($r=0,100$, $p<0.05$) ile orta düzeyde anlamlı pozitif ilişki göstermiştir.

Tablo 4.27 : Cinsiyet ve demografik özellikler ile kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeyleri arasındaki Spearman sıra korelasyonu katsayıları.

	Yer Duygusu	Rekreasyon	Estetik Değerler	Doğa Bilinci	Eğitim Değerleri ve Sosyal İlişkiler
Yer Duygusu					
Rekreasyon	0,514**				
Estetik Değerler	0,433**	0,391**			
Doğa Bilinci	0,580**	0,549**	0,218**		
Eğitim Değerleri ve Sosyal İlişkiler	0,684**	0,547**	0,396**	0,595**	
Yaş	0,220**	0,161**	0,081	0,166**	0,204**
Öğrenim durumu	-0,100*	-0,138**	0,184**	-0,220**	-0,132**
Aile aylık geliri	-0,076	-0,021	0,067	-0,131**	-0,060
Amasya'da yaşam süresi	0,014	-0,014	0,040	-0,074	-0,013
Geliş sıklığı	0,037	0,011	0,151**	-0,086	0,038
Geçirilen süre	0,061	0,104*	0,011	0,048	0,100*
Ulaşım süresi	0,010	-0,055	-0,064	0,039	0,014
Cinsiyet	0,114*	0,091	0,113*	0,156**	0,139**

* İki değişken arasında $p < 0.05$ seviyesinde anlamlı ilişki vardır.

**İki değişken arasında $p < 0.01$ seviyesinde anlamlı ilişki vardır.]

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışma alanında yerel halk tarafından en çok algılanan kültürel ekosistem hizmeti; yer duygusu, ilham değerleri ve manevi değerler ile ilgili değerlendirmeleri içeren “Yer Duygusu”dur.

Her iki cinsiyet grubunu da kapsayan yerel halkın genelinde, erkeklere ve kadınlara ayrı ayrı yapılan korelasyon analizleri sonucunda da görüldüğü gibi beş kültürel ekosistem hizmetinin arasında yüksek seviyede anlamlı ilişki bulunmakta olup, en güçlü ilişki, yer duygusu ile eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler arasındadır.

Hem erkeklerde ve hem de kadınlarda yer duygusu algısı yaşa göre yüksek düzeyde farklılık arz etmektedir. Dolayısıyla, yer kimliği, yere aidiyet gibi kavramları bir çatı altında toplayan yer duygusu kültürel hizmetinin algılanmasında; yerel halkın cinsiyet gözetmeksizin, yaşanmışlıkları üzerinden, çevresinde yer alan tarihi öğelerle anlamlı ve karakterli bir bütün oluşturan Yeşilirmak kıyısındaki mekan ile kendilerini özdeşleştirdikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bu aynı zamanda, katılımcıların bilişsel bağlılık için, çevresindeki peyzajda tarihi özelliklerin mevcut olduğu bir yer seçme olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Ridding ve diğ., 2018).

Örneklemin genelinde eğitim düzeyine göre yapılan değerlendirmede, yer duygusu hizmeti algı düzeyinde orta düzeyde anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Ardından yapılan korelasyon analizinin sonucu da bunu destekleyici nitelikte olup, halkın öğrenim düzeyi yükseldikçe, yer duygusu hizmetinin daha az algılandığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla, mekanla kurulan bağı, manevi değerleri vurgulayan yer duygusu hizmetinin algısı, yerel halkın eğitim düzeyine göre farklılaşmakta olup, eğitim düzeyi arttıkça düşüş göstermektedir.

Bu çalışmanın aksine, Berlin kentinde gerçekleştirilen benzer çalışmada kültürel miras değerleri, ilham değerleri ve özellikle manevi değerler rekreasyona göre çok daha düşük bulunmuştur (Rall ve diğ., 2017). Yine Berlin’de yapılan bir diğer çalışmada ise, kültürel miras ve yer duygusunu içeren alt boyut birbiriyle ilişkisi en zayıf küme olarak belirlenmiştir (Riechers ve diğ., 2018). Berlin, Stockholm, Rotterdam ve Salzburg şehirlerini kapsayan çalışmada ise parkların, manevi hizmetleri sağlamada en az öneme sahip olduğu belirtilmiştir (Bertram ve Rehdanz, 2015).

Güney Kore’de Gwacheon kenti için yapılan araştırmadaki Spearman sıra korelasyonu analizine göre, rekreasyonun diğer değerlerle en güçlü ve en yüksek korelasyona sahip olduğu belirtilmiştir. Bununla beraber, kültürel miras ve eğitim değerleri de birbirleriyle çok güçlü ilişkiye sahiptir. (Ko ve Son, 2018). Berlin’de yapılan bir diğer çalışmada ise (Rall ve diğ., 2017), doğa deneyimi ve eğitim, diğer değişkenlerle ortadan güçlüye değişen, en yüksek korelasyona sahiptir.

Bu çalışmanın diğerlerinden farklılık göstermesinin öncelikli nedeni; kültürel bağlam ve çalışma alanının kendine has, özel konumudur. Amasya Yeşilirmak kıyısındaki İstasyon Köprüsü ve Künc Köprü arasındaki çalışma alanı, farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve bu tarihsel katmanlaşmanın izlerini en yoğun biçimde taşıyan kentsel sit alanının tam kalbinde yer almakta olup, oldukça özgündür. Ayrıca, yeşil alan kullanıcıları arasındaki farklar da önemlidir; çünkü kültürel ekosistem hizmetleri, gözlemleyen kişinin değerleri, kişisel deneyimler, davranışlar ve yargılar dahil olmak üzere, gözlemcinin özelliklerinden güçlü bir şekilde etkilenmektedir (Dickinson ve Hobbs, 2017). Dolayısıyla, kültürel hizmetler; deneyimler ile alanın etrafındaki "tüm peyzajın" karakterine göre şekillenmektedir (Natural England, 2010). Bir kentsel peyzaj düzenlemesinin rekreasyon fonksiyonuyla öne çıkması öngörülen bir durumken, alanı daha soyut veya manevi yönleriyle değerlendiren hizmetlerin en güçlü biçimde ilişkili olması, bir alanın gözle görülen indikatörler veya yapılacak gözlemlerden çok daha ötede ve kişiye özel anlamlar içerdiği gerçeğini gözler önüne sermektedir. Bu sebeple, anket yöntemi kültürel ekosistem hizmetleri araştırmalarında en çok tercih edilen yöntemdir.

Bu çalışmada yer duygusundan sonra öne çıkan en güçlü ikinci kültürel ekosistem hizmeti “Rekreasyon”dur. Kentsel alanda yapılmış olan diğer çalışmalarda öne çıkan veya insanlar tarafından en çok algılanan kültürel ekosistem hizmeti kategorisi “Rekreasyon”dur (Beichler, 2015; Bertram ve Rehdanz, 2015; Rall ve diğ., 2017; Ko ve Son, 2018).

Rekreasyon hizmeti kadınlarda, diğer hizmetlerde olduğu gibi eğitim değerleri ve sosyal ilişkilerle değil, doğa bilinciyle en kuvvetli ilişkiye sahiptir. Bu bulgudan yola çıkarak kadın bireylerin alanı; yürüyüş, koşu ve egzersiz yapmak, dinlenmek gibi rekreasyonel faaliyetlere imkan sunan aynı zamanda, doğal çevreyle etkileşimi arttıran ve mental açıdan yenilenme, sakinleşme fırsatı sunan bir mekan olarak algıladıkları sonucuna varılmaktadır.

Kadın katılımcılarda ve örneklemin genelinde, öğrenim düzeyi arttıkça rekreasyon hizmeti daha düşük oranda algılanmaktadır. Dolayısıyla, daha yüksek öğrenim düzeyine sahip katılımcıların Yeşilirmak kıyı gezinti yolundaki peyzaj düzenlemelerini; sağladığı aktif ve pasif rekreasyon faaliyetleri olanakları açısından daha zayıf buldukları sonucuna varılmıştır.

Erkek katılımcılarda ve örneklemin genelinde, çalışma alanında geçirilen süre arttıkça, rekreasyon daha güçlü biçimde algılanmaktadır. Sonuç olarak; dinlenmek, oturmak, yürüyüş yapmak, bisiklet sürmek, balık tutmak gibi faaliyetlerin, konser, sergi gibi kültürel etkinliklerin, eğlence ve yeme içme imkanlarının alanda geçirilen süre arttıkça daha iyi değerlendirildiği, yaşam kalitesini artıran rekreasyon hizmetlerinin bireylerce daha iyi algılandığı anlaşılmaktadır.

Eğitim düzeyi, estetik değerler hizmetinin algılanmasında; her iki cinsiyet grubu için yüksek derecede farklılık yaratan bir bağımsız değişkendir. Korelasyon analizi sonuçları da bu görüşü destekleyici nitelikte olup, örneklemin genelinde öğrenim düzeyi arttıkça, estetik değer hizmeti algısının arttığı belirlenmiştir. Dolayısıyla, daha yüksek öğrenim düzeyine sahip bireylerin alanı; panoramasında yer alan kent tarihini yansıtan kültürel miras öğeleriyle, bakımlı ve temiz tutulan yapısal ve bitkisel peyzaj düzenlemeleriyle, kentsel çevreyi güzelleştiren bir yer ayrıca bu özellikleriyle seyir zevki ve fotoğraf çekimi için güzel, ilgi çekici bir manzaraya sahip bir mekan olarak algıladıkları anlaşılmıştır. İngiltere’de yapılan araştırmada, tarihi özellikler, insanların güzel yerlere dair anılarında sıklıkla dile getirilmiştir; ancak bunlar, çoğu zaman estetik nitelikleri açısından, tarihi boyutlarına nazaran çok daha değerli görülmüştür. Bu çalışmada da, ankette yer alan Amasya’nın tarihi dokusuna dair değerlendirme, faktör analizinde estetik değerler başlığı altında kümelenmiştir. Benzer şekilde başka bir çalışmada eğitim seviyesinin, estetik değerlerin farkındalığını ve algısını etkilediği bulunmuştur (Van Zanten ve diğ., 2016).

Kadın katılımcılarda estetik değerler alt boyutunun algılanmasında, aile aylık gelir düzeylerine göre yüksek seviyede anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir. Korelasyon analizi sonucu da bu bulguyu doğrular nitelikte olup, kadınlarda erkeklerden farklı olarak, aile aylık gelirinin arttıkça, estetik değer algısının da arttığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla, kadınlarda refah düzeyi veya yaşam standardı yükseldikçe, bakımlı tutulan yapısal ve bitkisel peyzaj bileşenlerinin, restore edilmiş tarihi yapıların, kültürel miras öğelerinin kent estetiğine sunduğu katkı daha yüksek düzeyde algılanmaktadır. Kadın bireylerde estetik kaygının

oluşmasında öğrenim düzeyinin tetikleyici özellik taşıdığı ortaya çıkmıştır. Aile aylık gelirindeki yükseliş veya düşüş, kadın katılımcıların mekanı estetik değerler yönüyle değerlendirme veya algılama düzeylerinde oldukça önemli bir değişim yaratmaktadır.

Erkekler ve kadınların yaş gruplarına göre kültürel ekosistem hizmetleri algı düzeyleri karşılaştırıldığında her iki cinsiyet grubunda da, estetik değerler alt boyutunun algılanmasında yaşa göre anlamlı bir değişim veya farklılık gözlenmemiştir. Benzer şekilde korelasyon analizinde de erkeklerde, kadınlarda ve cinsiyet farkı gözetmeksizin örneklemin genelinde yaş ve estetik değerler hizmeti arasında anlamlı ölçüde bir ilişki bulunmamıştır. Dolayısıyla, yaş, estetik değerler hizmetinin algılanmasında etkili bir bağımsız değişken değildir.

Kadınlarda ve örneklemin genelinde estetik değer algı düzeyi arttıkça, alana geliş sıklığının da arttığı belirlenmiştir. Sonuç olarak, alana daha sık gelindiğinde, alandaki estetik değerler hizmeti halk tarafından takdir edildiğinden, alan daha sık ziyaret edilmektedir.

Tüm katılımcılar için eğitim seviyesi, doğa bilinci alt boyutu algısında, gruplar arasında anlamlı farklılık oluşturan önemli bir etkidir. Yeşilirmak'a, kuşlara, bitkilere özetle doğal çevreye yaklaşarak sakinleşip, dinlenme olanakları sunmasıyla insanların yaşam kalitelerini yükselten bu hizmetin fark edilip, algılanması eğitim düzeyindeki yükseliş veya düşüşe göre anlamlı ölçüde farklılık arz etmektedir. Korelasyon analizinde de öğrenim düzeyi ve doğa bilinci hizmetleri algısı arasında yüksek düzeyde negatif korelasyon bulunmuştur. Bu bulgulardan hareketle; daha yüksek öğrenim düzeyine sahip bireylerin alanı; doğa farkındalığı sağlayan bir yer olarak algılamadıkları sonucuna varılmıştır.

Cinsiyet gözetmeksizin her iki grubu kapsayıcı bir değerlendirme yapıldığı zaman, aile aylık gelir düzeylerine göre yalnızca doğa bilinci alt boyutunun algılanmasında yüksek seviyede anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir. Korelasyon analizi sonucunda aile aylık gelir düzeyi ve doğa bilinci hizmeti arasında yüksek düzeyde negatif ilişki belirlenmiştir. Dolayısıyla, refah düzeyi veya yaşam standardı yüksek bireyler alanı; doğal çevreye yaklaşarak yeni bitkiler keşfedebilecekleri, mevsim geçişlerini bitkilerin yıl içinde yaşadıkları değişimle gözlemleyebilecekleri, su sesi ve kuş sesleriyle sakinleşip, dinlenebilecekleri bir ortam olarak algılamamaktadır.

Riechers ve diğ. (2018)'e göre yaş ve eğitim, kültürel ekosistem hizmetlerinin algılanması üzerinde en güçlü olumlu etkiye sahiptir. Bu çalışmada ise yaş, estetik değerler hariç olumlu

etkiye sahipken, eğitim düzeyi yalnızca estetik değerler üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Gelir ise; doğa bilinci, kültürel miras, yer duygusu ve kültürel çeşitlilik ile negatif korelasyon göstermiştir. Bu çalışmada da benzer şekilde, gelir düzeyi doğa bilinci kavramı ile negatif korelasyona sahiptir.

Halkın genelinde eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler hizmetinin, en yüksek seviyede yer duygusu ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler faktörü; özünde alanda vakit geçirerek alanı anlamlandırmaya, yerel mimari, kent tarihi ve kültürel yapısı hakkında bilgi edinirken aynı zamanda sosyalleşerek insanlar ve çevreyle etkileşim halinde olmaya dair değerlendirmelerin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Dolayısıyla, mekanı güzergah üzerindeki herhangi bir yer olarak görmekten öte; yaşanılan kentin önemli bir kesiti, tarihsel katmanlaşmanın bir tezahürü olarak görerek, merak uyandıran, hakkında bilgi edinme isteği doğuran yönüyle; manevi, ilham verici ve aidiyet hissi uyandıran yönü en güçlü şekilde ilişkiye sahiptir.

Örneklemin genelinde eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler hizmeti algısının öğrenim düzeyine göre yüksek düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler hizmetleri ve öğrenim düzeyi arasında kuvvetli negatif korelasyon tespit edilmiştir. Buna göre, daha yüksek öğrenim düzeyine sahip bireylerin alanı; merak uyandıran, kent tarihi ve kültürü hakkında bilgi edinebilme olanağı sunan, sosyal ortam olarak aile ve arkadaşlarla vakit geçirilebilecek bir yer olarak görmedikleri sonucuna varılmıştır.

Çalışma alanında geçirilen süre arttıkça, eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler daha güçlü biçimde algılanmaktadır. Halkın Yeşilırmak kıyısında geçirdiği zaman arttıkça, Şehzadeler Gezi Yolu'nda yer alan heykeller, şehzade büstleri ve rölyefler vasıtasıyla kentin tarihi ve kültürel yapısı; Yalıboyu Evleri ile kentin yerel mimarisi hakkında bilgi edinme olanakları ve sunduğu sosyal ortam ile sağladığı eğitim değerleri hizmeti daha güçlü algılanmaktadır.

Kadınlar, rekreasyon hizmetleri haricinde yer duygusu, estetik değerler, doğa bilinci ile eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler hizmetlerini erkeklerden daha güçlü biçimde algılamaktadır. Cinsiyetin bu çalışma için önemli, ayırt edici bir değişken olduğu tespit edilmiştir.

Güney Kore'de yapılan çalışmada (Ko ve Son, 2018) kültürel hizmetlerin algılanmasında cinsiyete dayalı önemli bir değişim görülmemiştir. Buna karşın, kültürel ekosistem hizmetleri puanlarının genel olarak kadın katılımcılar için daha yüksek değerlere yönelme eğiliminde

olduğu (Rall ve diğ., 2017) Berlin’de yapılan çalışma ile benzer şekilde Amasya’da yapılan bu çalışmada da kadınların rekreasyon hariç diğer dört hizmeti erkeklerden daha yüksek düzeyde algıladığı sonucuna varılmıştır. Planlama çalışmalarında en önemli paydaş olarak görülmesi gereken yerel halk; kadın ve erkek olarak ikiye ayrıldığında, bu çalışmada kadınların mekanı soyut ve somut tüm yönleriyle algıladığı tespit edilmiştir.

Özetle halkın genelinde;

- Yer duygusu en çok algılanan kültürel ekosistem hizmeti olup, en yüksek düzeyde eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler hizmetiyle ilişkilidir.
- Yaş, estetik değerler hariç, yer duygusu, rekreasyon, doğa bilinci ile eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler hizmetleri algılarıyla kuvvetli pozitif korelasyon göstermiştir. Yaş, estetik değerler hizmeti hariç çalışmada belirlenen 4 kültürel ekosistem hizmet alt boyutu için önemli ve etkili bir bağımsız değişkendir. Cinsiyet farkı gözetmeksizin, bireyler yaşlandıkça, kültürel ekosistem hizmetlerine dair farkındalıkları ve algı düzeyleri artmaktadır. Dolayısıyla, ortamı yalnızca sıradan bir fiziki çevreden ibaret değil; sağladığı pek çok kültürel hizmetle beraber bir bütün halinde algılama düzeyi yaşla paralel olarak artmaktadır.
- ğrenim durumu, estetik değerlerle kuvvetli pozitif; yer duygusu, rekreasyon, doğa bilinci ile eğitim değerleri ve sosyal ilişkiler hizmetleri algılarıyla kuvvetli negatif korelasyon göstermiştir. Dolayısıyla, ğrenim durumu, çalışmada belirlenen 5 kültürel ekosistem hizmet alt boyutu için önemli ve etkili bir bağımsız değişkendir.
- Kadınlar, rekreasyon hariç, diğer 4 kültürel ekosistem hizmetini erkeklere nazaran daha güçlü biçimde algılamaktadır.

neriler;

- Yer duygusu hizmetinin en yüksek düzeyde algılanması sebebiyle, alanın soyut ve somut kültürel miras ögeleriyle oluşan kimliğinin ve kentsel belleğin sürdürülebilirliğinin sağlanması adına, alanda yapılacak planlama ve tasarım çalışmalarında tarihi dokuya ve kültüre uyum azami lde gözetilmelidir.

- Öğrenim durumu daha yüksek bireylerin rekreasyon kültürel hizmetine dair algı düzeylerinin düşük olması sebebiyle, alan rekreasyonel faaliyetler açısından çeşitlendirilmelidir.
- Aile aylık geliri ve bitkisel peyzaj bileşenleriyle bağlantılı doğa bilinci hizmeti arasındaki negatif ilişki alanda bitkisel ve yapısal peyzaj bileşenleri açısından iyileştirmeler yapılması gerekliliği doğurmaktadır. Budanarak çeşitli formlar verilmiş olan egzotik bitki türleri yerine sürdürülebilir ve alanla uyumlu doğal türlerin kullanımına ağırlık verilmelidir.
- Yeşilirmak'ta sandal gezileri yapılabilmesi ve hem yerel halk hem de turistler için cazibe noktası oluşturmak amacıyla Pirinççi promenadı kısmında ırmağa yapılan şişirme ve iskele uygulaması bu yönüyle ilgi çekici olsa da, Yeşilirmak debisinde yarattığı düşüş sebebiyle sürdürülebilirliği tartışmalı bir projedir. Bu tür projelerde kaynakların koruma-kullanım dengesinin gözetilmesi öncelikli kaygı olmalıdır.

Sonuç olarak, ankete dayalı bu çalışmada, kent parklarının ve diğer yeşil alan tiplerinin sağladığı kültürel ekosistem hizmetlerinin kent sakinleri tarafından ne kadar fark edildiğini tespit etmek açısından yüksek derecede güvenilir bir ölçekle belirlenmiştir. Kültürel ekosistem hizmetlerinin insanlar tarafından algılanmasında peyzaj düzenlemeleri önemli araçlardır. Bu çalışma yerel yöneticiler için, mevcut kentsel peyzaj alanlarının doğal ve kültürel özelliklerini iyileştirmeye yönelik politika tedbirlerinin, halk tarafından değerlendirildiğine ve takdir edildiğine dair bir gösterge niteliği taşımaktadır. Sosyo ekonomik ve sosyo demografik yapıdaki değişim, kültürel ekosistem hizmetlerinin algılanmasında farklılıklar yaratmaktadır. Bu durum kentsel çevreyle ilgili yapılacak planlama çalışmalarında yerel yönetimlerin; kent sakinlerinin içinde yaşadıkları kentin bir parçası olduklarını hissettirecek, fark gözetmeksizin halkın tümünü kapsayıcı politikalar üretmesi gerekliliğini beraberinde getirmektedir.

KAYNAKLAR

- Abraham, A., Sommerhalder, K., and Abel, T., 2010, Landscape and well-being: a scoping study on the health-promoting impact of outdoor environments, *International Journal of Public Health*, 55, p59–p69.
- Aksu, Ö. 2007, *Yerel Kültür Ve Mimarlık İlişkisi: Cengiz Bektaş Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Alberti, M., 2008. Advances in Urban Ecology: Integrating Humans and Ecological Processes in Urban Ecosystems. *Springer-Verlag*.
- Allan, J.D., Smith, S.D.P., McIntyre, P.B., Joseph, C.A., Dickinson, C.E., Marino, A.L., Biel, R.G., Olson, J.C., Doran, P.J., Rutherford, E.S., Adkins, J.E., and Adeyemo, A.O., 2015, Using cultural ecosystem services to inform restoration priorities in the Laurentian Great Lakes, *Front. Ecol. Environ.* 13 (8), 418–424.
- Altman, I., and Low, S. M. (Eds.) 1992, *Place attachment*, New York, N.Y: Plenum Press.
- Amasya 1.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı Plan Açıklama Raporu, 2010, 88 sf.
- Amasya Şehir Rehberi, 2010, *Amasya Valiliği İl Özel İdaresi*, Yayın No: 38, ISBN: 978-605-378-075-5.
- Amasya Kent Rehberi, 2010, *Yeşilirmak Havzası Kalkınma Birliği* ISBN: 978-975-8329-92-2.
- Ament, J. M., Moore, C. A., Herbst, M., and Cumming, G. S., 2017, Cultural Ecosystem Services in Protected Areas: Understanding Bundles, Trade-Offs, and Synergies. *Conservation Letters*, 10(4), 439–449. <https://doi.org/10.1111/conl.12283>
- Andersson, E., Tengö, M., McPhearson, T., and Kremer, P., 2015, Cultural ecosystem services as a gateway for improving urban sustainability, *Ecosystem Services*, 12, 165–168. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2014.08.002>
- Anonim a., 2018, <http://www.karabukkulturturizm.gov.tr/TR-195763/somut-olmayan-kulturel-miras-nedir.html>, (Ziyaret tarihi: 15.10.2018).
- Anonim b., 2018, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/amasya>, (Ziyaret tarihi: 18.10.2018).
- Anonim c, 2018, <http://www.amasya.gov.tr/>, (Erişim tarihi: 08.09.2018).
- Antrop, M., 2005, Why landscapes of the past are important for the future, *Landsc. Urban Plan.* 70 (1–2), 21–34.
- Aydın, S., 1999, *Kimlik Sorunu Ulusallık ve “Türk Kimliği”*, İkinci Basım, Ankara: Öteki Yayınevi.

- Aydınlı, S., 1993, *Mimarlıkta Estetik Değerler*, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, 66 s. İstanbul.
- Barthel, S., Colding, J., Elmqvist, T., and Folke, C., 2005, History and local management of a biodiversity-rich, urban cultural landscape, *Ecol. Soc.* 10 (2), 10.
- Barton, J., and Pretty, J., 2010, What is the best dose of nature and green exercise for improving health? A multi-study analysis, *Environmental A Science and Technology*, 44, p3947–p3955.
- Bektaş, C., 1996, *Yaşama Kültürü*, 10, Tasarım Yayın Grubu, İstanbul, 15-17, 33-38, 58-60.
- Berlyne, D. E., 1960, *McGraw-Hill series in psychology, Conflict, arousal, and curiosity*. New York, NY, US: McGraw-Hill Book Company. <http://dx.doi.org/10.1037/11164-000>.
- Berman, M. G., Jonides, J., and Kaplan, S., 2008, The cognitive benefits of interacting with nature, *Psychological Science*, 19, p1207–p1212.
- Bertram, C. and Rehdanz, K., 2015, Preferences for cultural urban ecosystem services: Comparing attitudes, perception, and use, *Ecosystem Services*, Elsevier, 12, ss. 187–199. doi: 10.1016/j.ecoser.2014.12.011.
- Bieling, C., Plieninger, T., Pirker, H., and Vogl, C. R., 2014, Linkages between landscapes and human well-being: An empirical exploration with short interviews, *Ecological Economics*, 105, 19–30. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2014.05.013>
- Braat, L.C., and de Groot, R.S., 2012, The ecosystem services agenda: bridging the worlds of natural science and economics, conservation and development, and public and private policy, *Ecosyst. Serv.* 1, 4–15. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ecoser.2012.07.011>.
- Brancalion, P.H.S., Cardozo, I.V., Camatta, A., Aronson, J., and Rodrigues, R.R., 2014, Cultural ecosystem services and popular perceptions of the benefits of an ecological restoration project in the Brazilian Atlantic Forest, *Restor. Ecol.* 22 (1), 65–71. <https://doi.org/10.1111/rec.12025>.
- Brandt, P., 2014, Multifunctionality and biodiversity: Ecosystem services in temperate rainforests of the Pacific Northwest, USA. *Biol. Conserv.* 169, 362–371.
- Brown, G., and Fagerholm, N., 2015, Empirical PPGIS/PGIS mapping of ecosystem services: a review and evaluation, *Ecosyst. Serv.* 13, 119–133.
- Bryce, R., Irvine, K. N., Church, A., Fish, R., and Ranger, S., 2016, Subjective well-being indicators for large-scale assessment of cultural ecosystem services, *Ecosystem Services*, 21(October), 258–269. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2016.07.015>
- Buchel, S. and Frantzeskaki, N., 2015, Citizens' voice: A case study about perceived ecosystem services by urban park users in Rotterdam, the Netherlands, *Ecosystem Services*, Elsevier, 12, ss. 169–177. doi: 10.1016/j.ecoser.2014.11.014.

- Canik, G., 2011, *Amasya Yeşilirmak Nehri Kıyısı Peyzaj Tasarımının İrdelenmesi:Yalıboyu Ve Pirinççi Promenadı Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Chan, K. M. A., Guerry, A. D., Balvanera, P., Klain, S., Satterfield, T., Basurto, X., and Woodside, U., 2012, Where are cultural and social in ecosystem services?A frame-work for constructive engagement, *Bioscience*, 62 (8), 744-756.
- Costanza, R., d'Arge, R., de Groot, R.S., 1997, The value of the world's ecosystem services and natural capital, *Nature*, 387, 253–260.
- Costanza, R., 2008, Ecosystem services: multiple classification systems are needed, *Biol. Conservat.* 141 (2), 350–352.
- Çepel, N., 1983, Genel Ekoloji, İstanbul Üniversite Yayın no:3155, Orman Fakültesi Yayın no: 352, İstanbul.
- Çevre ve Altyapı Sektörel Eylem Planı 2018-2023, *Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı*, 88 sf., Amasya.
- Daily, G.C. (Ed.), 1997, *Nature's Services: Societal Dependence on Natural Ecosystems*. Island Press, Washington, DC.
- Daniel, T.C., Muhar, A., Arnberger, A., Aznar, O., Boyd, J.W., Chan, K.M.a., Costanza, R., Elmqvist, T., Flint, C.G., Gobster, P.H., Grêt-Regamey, A., Lave, R., Muhar, S., Penker, M., Ribe, R.G., Schauppenlehner, T., Sikor, T., Soloviy, I., Spierenburg, M., Taczanowska, K., Tam, J., von der Dunk, A., 2012, Contributions of cultural services to the ecosystem services agenda, *Proc. Natl. Acad. Sci. USA* 109, 8812–8819. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.1114773109>.
- de Groot, R.S., Wilson, M.A., Boumans, R.M.J., 2002, A typology for the classification, description, and valuation of ecosystem function, goods, and services, *Ecol. Econ.* 41 (3), 393–408.
- Demiralp, J., 1998, *Nehir Kıyısı Kentsel Mekan Kullanımlarının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Çalışma: Vardar ve Yeşilirmak Kıyısı Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Dickinson, D. C., and Hobbs, R. J., 2017, Cultural ecosystem services : Characteristics , challenges and lessons for urban green space research, *Ecosystem Services*, 25, 179–194. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2017.04.014>
- Doğanbaş, M., 1996, *Amasya Evleri*, Doğu Matbaa, Ankara.
- Ehrlich, P.R. and Ehrlich, A.H., 1981, *Extinction: The causes and consequences of the disappearance of species*, Random House, New York.
- EC., 2001, *Communication from the Commission to the Council*, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the sixth

environment action programme of the European Community Environment 2010: Our future, Our choice – The Sixth Environment Action Programme.

- ELC., 2000, European Landscape Convention, Treaty open for signature by the member States of the Council of Europe and for accession by the European Union and the European non-member States, Florence, 20/10/2000.
- Elmacı, S., 2007, Çeşitli İklim Sınıflandırmalarına Göre Amasya'nın İklimi, *I. Amasya Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, 2. Kitap.
- Fish, R., Church, A., Willis, C., Winter, M., Tratalos, J. A., Haines-young, R., and Potschin, M., 2016, Making space for cultural ecosystem services : Insights from a study of the UK nature improvement initiative, *Ecosystem Services*, 21(August), 329–343. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2016.09.017>
- Fish, R., Church, A., and Winter, M., 2016, Conceptualising cultural ecosystem services: A novel framework for research and critical engagement, *Ecosystem Services*, 21(September), 208–217. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2016.09.002>
- Fisher, J.D., Bell, P.E., Baum, A., 1984, *Environmental Psychology*, CBS College Publishing, New York, USA.
- Fowler, P. J., 2003, UNESCO World Heritage Cultural Landscapes: 1992-2002, *World Heritage series papers*, Vol.:6.
- Frank, S., 2014, Making use of the ecosystem services concept in regional planning trade-offs from reducing water erosion, *Landsc. Ecol.* 29 (8), 1377–1391.
- Garcia-Llorente, M., Martin-Lopez, B., Iniesta-Arandia, I., Lopez-Santiago, C.A., Aguilera, P.A., Montes, C., 2012, The role of multi-functionality in social preferences toward semi-arid rural landscapes: an ecosystem service approach, *Environ. Sci. Policy* 19–20, 136–146.
- Gee, K., Burkhard, B., 2010, Cultural ecosystem services in the context of offshore wind farming: a case study from the west coast of Schleswig-Holstein, *Ecol. Complex.* 7 (3), 349–358. <https://doi.org/10.1016/j.ecocom.2010.02.008>.
- Gobster, P.H., Nassauer, J.I., Daniel, T.C., Fry, G., 2007, The shared landscape: what does aesthetics have to do with ecology? *Landsc. Ecol.* 22, 959–972.
- Gomez-Bagetthun, E., de Groot, R., Lomas, P.L., Montes, C., 2010, The history of ecosystem services in economic theory and practice: From early notions to markets and payment schemes, *Ecological economics*, 69, 1209-1218.
- Gould, R.K., Klain, S.C., Ardoin, N.M., Satterfield, T., Woodside, U., Hannahs, N., Daily, G.C., Chan, K.M., 2015, A protocol for eliciting nonmaterial values through a cultural ecosystem services frame, *Conserv. Biol.* 29 (2), 575–586.
- Granek, E.F., Polasky, S., Kappel, C.V., 2010, Ecosystem services as a common language for coastal ecosystem-based management, *Conserv. Biol.* 24, 207–216.

- Güremen, L., 2011, Kent Kimliği ve Estetiği Yönüyle Kentsel Donatı Elemanlarının Amasya Kenti Özelinde Araştırılması, *Journal of New World Sciences Academy Social Sciences*, 3C0073, 6, (2), 254-291.
- Güvenç, B., 1972, *İnsan ve Kültür*, İstanbul: Ayyıldız Matbaası.
- Güzelci, O., 2012, *Amasya Yalıboyu Evleri Üzerine Bir Biçim Grameri Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Haines-Young R., and Potschin M., 2013, Common International Classification of Ecosystem Services (CICES): Consultation on Version 4, August-December 2012. *EEA Framework Contract No EEA/IEA/09/003* (Accessible at www.cices.eu)
- Harrison, R., 2010, *Understanding the Politics of Heritage*, Manchester University Press, Manchester.
- Hartig, T., Kaiser, F. G., and Bowler, P. A., 2001, Psychological restoration in nature as a positive motivation for ecological behavior, *Environment and Behavior*, 33, p590–p607.
- Hartig, T., Berg, A., Hagerhall, C., Tomalak, M., Bauer, N., Hansmann, R., Ojala, A., Syngollitou, E., Carrus, G., Herzele, A., Bell, S., Podesta, M., Waaseth, G., 2011, Health benefits of nature experience: psychological, social and cultural processes. In: Nilsson, K., Sangster, M., Gallis, C., Hartig, T., de Vries, S., Seeland, K., Schipperijn, J. (Eds.), *Forests, Trees and Human Health SE – 5*. Springer, Netherlands, Dordrecht, NL, pp. 127–168. http://dx.doi.org/10.1007/978-90-481-9806-1_5.
- Havza rehberi, 2006, *Yeşilirmak Havzası Kalkınma Birliği*. 140 sf.
- Hernández-Morcillo, M., Plieninger, T., and Bieling, C., 2013, An empirical review of cultural ecosystem service indicators, *Ecological Indicators*, 29, 434–444. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2013.01.013>
- Humpel, N., Owen, N., Leslie, E., 2002, Environmental factors associated with adults' participation in physical activity: a review, *Am. J. Prev. Med.* 22, 188–199.
- Iceland C., Hanson C., Lewis C., 2008, Identifying important ecosystem goods and services in Puget Sound, *Summary of Interviews and Research for The Puget Sound Partnership*, Puget Sound Partnership, Seattle.
- Ittelson, W.H., 1978, Environmental Perception and Urban Experience, *Environment and Behavior*, Volume: 10 issue: 2, page(s): 193-213.
- Jokilehto, J., Cameron, C., 2008, The World Heritage List: What is OUV?: Defining the Outstanding Universal Value of Cultural World Heritage Properties, *Bassler Verlag*, Berlin.
- Jorgensen, B. S., and Stedman, R. C., 2001, Sense of place as an attitude: Lakeshore owners attitudes toward their properties, *Journal of Environmental Psychology*, 21(3), 233–248.

- Kalaycı, Ş., 2006, *Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri Kitabı*.
- Kaplan, R., and Kaplan, S., 1989, *The experience of nature – a psychological perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kara, U., 2010, *Sorun ve Çözüm Bağlantılarıyla Ulus-Devletin Tarihsel Çevresi İçinde Kültürel Kimlik Olgusu*. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karlier, G., 2017, *Kent Parkları Kavramı ve Bursa Kent Parklarında Kullanıcı Memnuniyetinin İrdelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kenward, R., Sharp, R., 2008, Use Nationally of Wild Resources across Europe (UNWIRE). *GEM-CON-BIO Case Study Matrix Report* (http://www.gemconbio.eu/downloads/gemconbio_unwire_april_2008.pdf).
- Ko, H. and Son, Y., 2018, Perceptions of cultural ecosystem services in urban green spaces : A case study in Gwacheon, Republic of Korea, *Ecological Indicators*, Elsevier, 91(February), ss. 299–306. doi: 10.1016/j.ecolind.2018.04.006.
- Koçak, G. N. ve Eryılmaz, G., 2018, Rekreasyon Araştırmaları İçin Temel Bir Araştırma Yapısı ve Ölçek Önerisi, *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi* 3(2): 61-84.
- Kolay, E., 2016, *Amasya'da Geç Dönem Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi Kamu Yapıları Hakkında Genel Bir Değerlendirme*.
- Korgavuş, B., 2012, *Sosyo-Ekonomik ve Doğal Çevre Faktörlerinin Kültürel Peyzaja Etkileri: Rize Merkez İlçesi Örneği*. Doktora Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kumar, M., Kumar, P., 2008, Valuation of the ecosystem services: a psycho-cultural perspective, *Ecol. Econ.* 64, 808–819. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ecolecon.2007.05.008>.
- Kuter, N., 2007, *Çankırı Kenti Açık ve Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezinin Kentsel Peyzaj Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Laband, D.N., 2013, The neglected stepchildren of forest-based ecosystem services: cultural, spiritual, and aesthetic values, *For. Policy Econ.* 35 (4), 39–44. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2013.06.006>.
- Langemeyer, J., Baró, F., Roebeling, P., Gómez-Baggethun, E., 2015, Contrasting values of cultural ecosystem services in urban areas: the case of Park Montjuïc in Barcelona, *Ecosyst. Serv.* 12, 178–186. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2014.11.016>.
- La Rosa, D., Spyra, M., & Inostroza, L., 2016, Indicators of Cultural Ecosystem Services for urban planning: A review, *Ecological Indicators*, 61, 74–89. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2015.04.028>

- Lovell, S.T., Mendez, V.E., Erickson, D.L., Nathan, C., DeSantis, S., 2010, Extent, pattern, and multifunctionality of treed habitats on farms in Vermont, USA, *Agroforest Syst.* 80 (2), 153–171.
- Lovell, S.T., DeSantis, S., Nathan, C.A., Olson, M.B., Mendez, V.E., Komi-nami, H.C., Erickson, D.L., Morris, K.S., Morris, W.B., 2010, Integrating agroecology and landscape multifunctionality in Vermont: an evolving framework to evaluate the design of agroecosystems, *Agric. Syst.* 103 (5), 327–341.
- Lynch, K., 1960, *The Image of the City*, The M.I.T Press, Massachusetts Institute of Technology Cambridge, London.
- Marvell, A., Simm, D., 2016, Unravelling the geographical palimpsest through fieldwork: discovering a sense of place, *Geography* 101 (3), 125–136.
- Mcginlay, J., Parsons, J., Morris, J., Graves, A., Hubatova, M., Bradbury, R., Bullock, J., 2018, Leisure activities and social factors influence the generation of cultural ecosystem service benefits, *Ecosystem Services*. The Authors, 31, ss. 468–480. doi: 10.1016/j.ecoser.2018.03.019.
- Melnick, R., 1984, *Cultural Landscapes: Rural Historic Districts in the National Park System*, UK: University of Michigan Library.
- (MEA) Millennium Ecosystem Assessment, 2005, *Ecosystems and Human Wellbeing: Biodiversity Synthesis*, World Resources Institute, Washington, DC.
- Moore, R. L., and Graefe, A. R., 1994, Attachments to recreation settings: The case of rail-trail users. *Leisure Sciences*, 16(1), 17–31. <http://dx.doi.org/10.1080/01490409409513214>.
- Natural England., 2010, Experiencing landscapes: towards a judgement-making framework for ‘cultural services’ and ‘experiential qualities’, *Natural England Commissioned Report NECR045*, (December), 1–124.
- Norberg-Schulz, C., 1980, *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*. Academy Editions, 213 p. London.
- Norton, L.R., 2012, Trialling a method to quantify the “cultural services” of the English landscape using Countryside Survey data, *Land Use Policy* 29 (2), 449–455.
- Özdemir, Z., 2013, *Kentlerin Akarsu İle Bütünleşme Sorunlarının Planlama ve Tasarım Yönünden İrdelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Özer, B., 2000, *Kültür Sanat Mimarlık*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Özsüle, Z., 2005, *Geleneksel Yerleşimlerin Korunması Açısından Kültürel Peyzaj Değerlendirmesi: Mudanya Örneği*, İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

- Paracchini, M. L., Zulian, G., Kopperoinen, L., Maes, J., Schägner, J.P., Termansen, M., Zandersen, M., Perez-Soba, M., Scholefield, P., Bidoglio, G., 2014, Mapping cultural ecosystem services: A framework to assess the potential for outdoor recreation across the EU, *Ecological Indicators*. Elsevier Ltd, 45, ss. 371–385. doi: 10.1016/j.ecolind.2014.04.018.
- Pearson, D.M., McAlpine, C.A., 2010, Landscape ecology: an integrated science for sustainability in a changing world, *Landscape Ecol.* 25 (8), 1151–1154.
- Pleasant, M. M., Gray, S. A., Lepczyk, C., Fernandes, A., Hunter, N., and Ford, D., 2014, Managing cultural ecosystem services, *Ecosystem Services*, 8, 141–147. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2014.03.006>
- Plieninger, T., Dijks, S., Oteros-Rozas, E., & Bieling, C., 2013, Assessing, mapping, and quantifying cultural ecosystem services at community level, *Land Use Policy*, 33, 118–129. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2012.12.013>
- Plieninger, T., 2015, The role of cultural ecosystem services in landscape management and planning, *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 14, ss. 28–33. doi:10.1016/j.cosust.2015.02.006.
- Proshansky, H. M., 1978, The city and self-identity, *Environment and Behavior*, 10 (2), 147–169.
- Rapoport, A., 1977, *Human Aspects of Urban Form: Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design*. Oxford: Pergamon Press.
- Rapoport, A., 1982, *The Meaning of the Built Environment*, The University of Arizona Press., Tuscon, s.181.
- Rapoport, A., 2004, *Kültür Mimarlık Tasarım*, İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Queiroz, C., Meacham, M., Richter, K., Norstrom, A.V., Andersson, E., Norberg, J., Peterson, G., 2015, Mapping bundles of ecosystem services reveals distinct types of multifunctionality within a Swedish landscape, *Ambio* 44 (Suppl 1), 89–101.
- Rall, E., Bieling, C., Zytynska, S., Haase, D., 2017, Exploring city-wide patterns of cultural ecosystem service perceptions and use, *Ecological Indicators*. Elsevier Ltd, 77, ss. 80–95. doi: 10.1016/j.ecolind.2017.02.001.
- Raudsepp-Hearne, C., Peterson, G.D., Bennett, E.M., 2010, Ecosystem service bundles for analyzing tradeoffs in diverse landscapes, *Proc. Natl. Acad. Sci. U. S. A.* 107 (11), 5242–5247.
- Ridding, L. E., Redhead, J. W., Oliver, T. H., Schmucki, R., Mcginlay, J., Graves, A. R., Bullock, J. M., 2018, The importance of landscape characteristics for the delivery of cultural ecosystem services, *Journal of Environmental Management*, 206, 1145–1154. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2017.11.066>

- Riechers, M., Barkmann, J. ve Tschardt, T., 2018, Diverging perceptions by social groups on cultural ecosystem services provided by urban green, *Landscape and Urban Planning*. Elsevier, 175(April), ss. 161–168. doi: 10.1016/j.landurbplan.2018.03.017.
- Russell, R., Guerry, A.D., Balvanera, P., Gould, R.K., Basurto, X., Chan, K.M.a., Klain, S., Levine, J., Tam, J., 2013, Humans and nature: how knowing and experiencing nature affect well-being, *Annu. Rev. Environ. Resour.* 10.1146/annurev-environ-012312-110838.
- Sander, H.A., Haight, R.G., 2012, Estimating the economic value of cultural ecosystem services in an urbanizing area using hedonic pricing, *J. Environ. Manage*, 113, 194–205.
- Sarı, K., 2008, *Kentsel Dış Mekan Tasarımına Kullanıcı Merkezli Bir Yaklaşım*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Satterfield, T., Gregory, R., Klain, S., Roberts, M., Chan, K.M., 2013, Culture, intangibles and metrics in environmental management, *J Environ Manage* 117, 103–114.
- Schmidt, K., Walz, A., Martín-lópez, B., and Sachse, R., 2017, Testing socio-cultural valuation methods of ecosystem services to explain land use preferences, *Ecosystem Services*, 26, 270–288. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2017.07.001>
- SG, Scottish Government, 2013, 2020 Challenge for Scotland's Biodiversity – A Strategy for the conservation and enhancement of biodiversity in Scotland.
- SG, Scottish Government, 2016, Getting the Best From our Land: A Land Use Strategy for Scotland 2016–2021.
- Smith, M., Ram, Y., 2017, Tourism, landscapes and cultural ecosystem services: a new research tool, *Tourism Recreation Research*, 42(1), 113–119. <https://doi.org/10.1080/02508281.2016.1253206>
- Stokols, D., and Shumaker, S. A., 1981, People in places: A transactional view of settings. Cognition, *Social Behavior and the Environment*, 441–488.
- Şenol, E., 2010, *Amasya'nın Cumhuriyet Dönemi Kentsel Gelişim Süreci ve Kentleşme Sorunları*, Doktora tezi, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tengberg, A., Fredholm, S., Eliasson, I., Knez, I., Saltzman, K., & Wetterberg, O., 2012, Cultural ecosystem services provided by landscapes: Assessment of heritage values and identity, *Ecosystem Services*, 2, 14–26. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2012.07.006>
- Tranck, R., 1986, *Finding Lost Space*, Von Nostrand Reinhold, New York.
- Türkoğlu, E., 2006, *Amasya İli, Hatuniye Mahallesi Geleneksel Yerleşim Dokusunun Analizi, Değerlendirilmesi Ve Koruma Geliştirme Önerisi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ulrich, R. S., 1979, Visual landscapes and psychological well-being, *Landscape Research*, 4, 17–23.

- UNESCO, 2003, *Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage* (UNESCO, Paris).
- UNESCO, 2008, *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*, Paris.
- Uygur, B., 2016, *Hidrolojik Ekosistem Hizmetlerinin Havza Planlamaya Uyarlanması*, Doktora Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Van Poorten, B.T., 2011, Social-ecological interactions, management panaceas, and the future of wild fish populations, *Proc. Natl. Acad. Sci. U. S. A.* 108 (30), 12554–12559.
- Van Zanten, B.T., Zasada, I., Koetse, M.J., Ungaro, F., Hafner, K., Verburg, P.H., 2016, A comparative approach to assess the contribution of landscape features to aesthetic and recreational values in agricultural landscapes, *Ecosystem Services* 17, 87–98.
- Varnacı Uzun, F. 2012, *Ihlara Vadisi Kültürel Peyzaj Alanında Sürdürülebilir Turizm*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Villamagna, A.M., Mogollón, B., Angermeier, P.L., 2014, A multi-indicator framework for mapping cultural ecosystem services: the case of freshwater recreational fishing, *Ecol. Indic.* 45, 255–265.
- Vos, W. and Meeks, H., 1999, Trends in European Cultural Landscape Development: Perspectives for a Sustainable Future, *Landscape and Urban Planning*.
- Vural, H., 2012, *Tarım Ve Gıda Ekonomisi İstatistiği*. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Notları, 107(1): 116.
- Wartmann, F. M., and Purves, R. S., 2018, Landscape and Urban Planning Investigating sense of place as a cultural ecosystem service in different landscapes through the lens of language, *Landscape and Urban Planning*, 175(March 2017), 169–183. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2018.03.021>
- Watt, L.A., 2001, *Managing Cultural Landscapes: Reconciling Local Preservation and Institutional Ideology in the National Park Service*. Basılmamış Doktora Tezi, Berkeley: University of California.
- White, M. P., Alcock, I., Wheeler, B., and Depledge, M., 2013, Coastal proximity, health and well-being: results from a longitudinal panel survey, *Health & Place*, 23 p97-103.
- Willis, C., 2015, The contribution of cultural ecosystem services to understanding the tourism-nature-wellbeing nexus, *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, Elsevier, 10, ss. 38–43. doi: 10.1016/j.jort.2015.06.002.
- Xiao, L., Haiping, T., and Haoguang, L., 2017, A theoretical framework for researching cultural ecosystem service flows in urban agglomerations, *Ecosystem Services*, 28, 95.
- Yener, G., 2015, *Kültürel Peyzaj Değeri Açısından Yörük Kültürünün İrdelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Yetman, F., 1981, *Amasya İmar Planı Araştırmaları*, Amasya.104.
<https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2017.09.014>
- YHGP, 2004, *Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi Mevcut Durum ve Analizi Raporu*, 658 sf.
T.C. Başbakanlık DPT Müteşarlığı, Ankara
- Yılmaz, A., ve şahin, K., 2009, Samsun şehri ve Yakın Çevresinde Turizm ve Turist Algılaması, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, 2(7), 345–358.
http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi7pdf/yilmaz_ali_ksahin.pdf
- Zeybek, İ., 2007, Jeomorfolojik Faktörlerin Amasya şehrinin Kuruluş ve Gelişimi Üzerine Etkileri, *I. Amasya Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri 2.Kitap*.
- Zwierzchowska, I., Hof, A., Ioj, I., Mueller, C., Poni, L., Breuste, J., and Mizgajski, A., 2018, Multi-scale assessment of cultural ecosystem services of parks in Central European cities, *Urban Forestry & Urban Greening* 30(July 2017), 84–97.
<https://doi.org/10.1016/j.ufug.2017.12.017>

EKLER

KİŞİSEL BİLGİ FORMU (EK-1)

Bu anket, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde yürütülmekte olan “*Peyzaj Düzenlemelerinin Kültürel Ekosistem Hizmetleri Bağlamında İrdelenmesi: Amasya Yeşilirmak Kıyısı Örneği*” başlıklı yüksek lisans tez çalışması için yapılmaktadır. Lütfen soruları İstasyon Köprüsü ve Künc Köprü arasındaki gezi yolunu dikkate alarak cevaplandırınız. Sizlerden edinilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Katkılarımız bizim için önemlidir. Şimdiden değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Dr. Öğr. Ü. Aysel ULUS
İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa
Orman Fakültesi
Peyzaj Mimarlığı Bölümü
(Tez Danışmanı)

Arş. Gör. Ş. Betül ALBAYRAK KILIÇASLAN
İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa
Orman Fakültesi
Peyzaj Mimarlığı Bölümü
(Tez Öğrencisi)

Lütfen size uygun cevabı işaretleyiniz.

KİŞİSEL BİLGİLER						
1	Cinsiyetiniz	Kadın ()	Erkek ()			
2	Yaşınız.....yıl					
3	Öğrenim Durumunuz	İlkokul ()	Ortaokul ()	Lise ()	Önlisans ()	Lisans () Lisansüstü ()
4	Ailenizin Aylık Geliri	2 bin TL ve altı ()	2 bin TL-4 bin TL arası ()	4 bin TL-6 bin TL arası ()	6 bin TL-8 bin TL arası ()	8 bin TL'den fazla ()

5. Amasya'da ne kadar süredir yaşamaktasınız?

- Amasya'da yaşamıyorum ()
5 yıldan az ()
5-10 yıl ()
10-20 yıl ()
20 yıldan fazla ()
Amasya'da doğdum ve uzun zaman sonra geri döndüm ()
Bütün hayatım boyunca ()

6. Yeşilirmak kıyısına ne sıklıkta geliyorsunuz?

- Nadiren ()
Ayda bir kez ()
Ayda 2-3 kez ()
Haftada bir kez ()
Haftada birkaç kez ()
Her gün ()

7. Yeşilirmak kıyısına hangi mevsimlerde geliyorsunuz?

- Her mevsim ()
İlkbahar ()
Sonbahar ()
Yazın ()
Kışın ()

8. Yeşilirmak kıyısında ne kadar zaman geçiriyorsunuz?

- 15-30 dakika ()
30-60 dakika ()
1-2 saat arası ()
2-3 saat arası ()
Diğer ()

9. Yeşilirmak kıyısına nasıl geliyorsunuz?

- Yürüyerek ()
 Bisikletle ()
 Toplu taşıma ile ()
 Özel oto ile ()
 Diğer ()

10. Yeşilirmak kıyısına ulaşım süreniz nedir?

- 5 dakikadan az ()
 5-15 dakika arası ()
 15-30 dakika arası ()
 30 dakikadan fazla ()

ANKET FORMU (EK-2)

Yeşilirmak Kıyısı'nın İstasyon Köprüsü ve Künc Köprü arasında uzanan bölümüyle ilgili aşağıda yer alan değerlendirmelere katılım düzeyinizi en uygun tercih ile değerlendiriniz.

Soru		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Yürüyüş, koşu ve egzersiz yapmak, bisiklet sürmek, balık tutmak gibi etkinlikler yapmaya olanak sağlar.	()	()	()	()	()
2	Dinlenmek, oturmak, piknik yapmak, kitap/gazete okumak, fotoğraf çekmek gibi faaliyetler için imkan sunar.	()	()	()	()	()
3	Konser, tiyatro, sergi gibi kültürel etkinlikler için mekan sağlar.	()	()	()	()	()
4	Eğlence ve yeme içme olanağı sunar.	()	()	()	()	()
5	Stres atmak ve deşarj olmak için ideal bir ortamdır.	()	()	()	()	()
6	Yeşilirmak'a, bitkilere, kuşlara yakınlaştırarak; sakinleşme ve dinlenme olanağı sağlar.	()	()	()	()	()
7	Tarihi yapıların restore edilmesi ve bakımlı tutulması kent estetiği için önemlidir.	()	()	()	()	()
8	Yürüyüş yolları, aydınlatma ve oturma birimleri, çöp kutuları gibi donatı elemanları ve bu elemanların bakımlı ve temiz tutulması kent estetiğine katkı sunar.	()	()	()	()	()
9	Ağaç, çalı ve çiçek gibi farklı ve bakımlı bitkiler kentsel çevreyi güzelleştirmektedir.	()	()	()	()	()
10	Seyir ve fotoğraf çekimi için güzel ve ilgi çekici bir manzaraya sahiptir.	()	()	()	()	()
11	Doğaya yakın olma, su sesi ve kuş seslerini dinleme fırsatı sunar.	()	()	()	()	()
12	Şehzadeler gezi yolunda yer alan heykeller, şehzade büstleri ve duvar kabartmaları Amasya'nın tarihi ve kültürel yapısı hakkında bilgi edinebilme olanağı sunar.	()	()	()	()	()
13	Doğal çevreye yakınlaşarak, yeni bitkiler keşfetme imkanı sunar.	()	()	()	()	()
14	Çiçeklenme, yaprak dökme gibi bitkilerin yıl içinde yaşadıkları değişim; mevsim geçişlerini gözleme fırsatı sunar.	()	()	()	()	()
15	Yerel mimariye dair bilgi edinebilme olanağı sunar.	()	()	()	()	()
16	Diğer ziyaretçilerle sohbet etmek, yeni insanlar tanımak için olanak sağlar.	()	()	()	()	()
17	Aile ve/veya arkadaşlarla vakit geçirmek için ideal bir ortamdır.	()	()	()	()	()
18	İnsanları ve çevreyi izleme imkanı sunar.	()	()	()	()	()
19	Yeşilirmak çevresinde yer alan Amasya Kalesi, Kral Kaya Mezarları, Tarihi Köprüler, Yalıboyu Evleri, İmarethane gibi yapılar Amasya tarihini yansıtmaktadır.	()	()	()	()	()
20	Kent insanının gelenekleri, giyim kuşam, yaşam tarzı ve kültürel özellikleri hakkında fikir edinebilme imkanı sunar.	()	()	()	()	()
21	Tarihi ve kültürel öğelerle bütünleşmiş olan Yeşilirmak kıyısı, özgün bir kimliğe	()	()	()	()	()

	ve ruha sahiptir.					
22	Geçmişi anımsatmaktadır.	()	()	()	()	()
23	Eşsiz ve etkileyici bir mekandır.	()	()	()	()	()
24	Tarihi yapılar, Yeşilirmak ve yaşlı çınar ağaçları gibi geçmişte de var olan öğeler buraya aidiyet duygusu hissettirmektedir.	()	()	()	()	()
25	Uzun süre uzak kalındığında özlem duyulan bir mekandır.	()	()	()	()	()
26	Sanat, folklor ve mimarlık gibi alanlarda yaratıcı ilham verir.	()	()	()	()	()
27	Yeni fikirler için ilham verici bir ortam sunar.	()	()	()	()	()
28	Çevresinde tarihi camilerin yer aldığı bu mekan manevi duyguları canlandırır.	()	()	()	()	()
29	Huzur veren bir mekandır.	()	()	()	()	()

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Şeyma Betül ALBAYRAK
Doğum Yeri	Altındağ
Doğum Tarihi	06.03.1990
Uyruğu	☒ T.C. ☐ Diğer:
Telefon	0212 338 24 00/25052
E-Posta Adresi	albayraksbetul@gmail.com
Web Adresi	-

Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Ankara Üniversitesi
Fakülte	Ziraat Fakültesi
Bölümü	Peyzaj Mimarlığı
Mezuniyet Yılı	14.06.2013

Yüksek Lisans	
Üniversite	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Enstitü Adı	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Anabilim Dalı	Peyzaj Mimarlığı
Programı	Peyzaj Mimarlığı

Makale ve Bildiriler
<p>Katıldığı Bilimsel Kongre / Sempozyum ve Bilimsel Toplantılar</p> <p>XIII.Uluslararası Katılımlı Ekoloji ve Çevre Kongresi, Edirne, Eylül 2017.</p> <p>Doğal Ekosistemler İçin CBS ve Uydu Görüntüleri Kullanılarak Çevresel Altlıkların Hazırlanması, Antalya, Mart 2018.</p> <p>Albayrak Kılıçaslan, Ş.B., 2017, Türkiye ve Diğer Ülkelerden Örneklerle Maden Alanı Rehabilitasyon Uygulamaları, <i>XIII.Uluslararası Katılımlı Ekoloji ve Çevre Kongresi</i>, Edirne.</p>